

PROCURATURA
REPUBLICII MOLDOVA

ISSN 2587-3601
E-ISSN 2587-361X

REVISTA PROCURATURII Republicii Moldova

Nr.2/2019

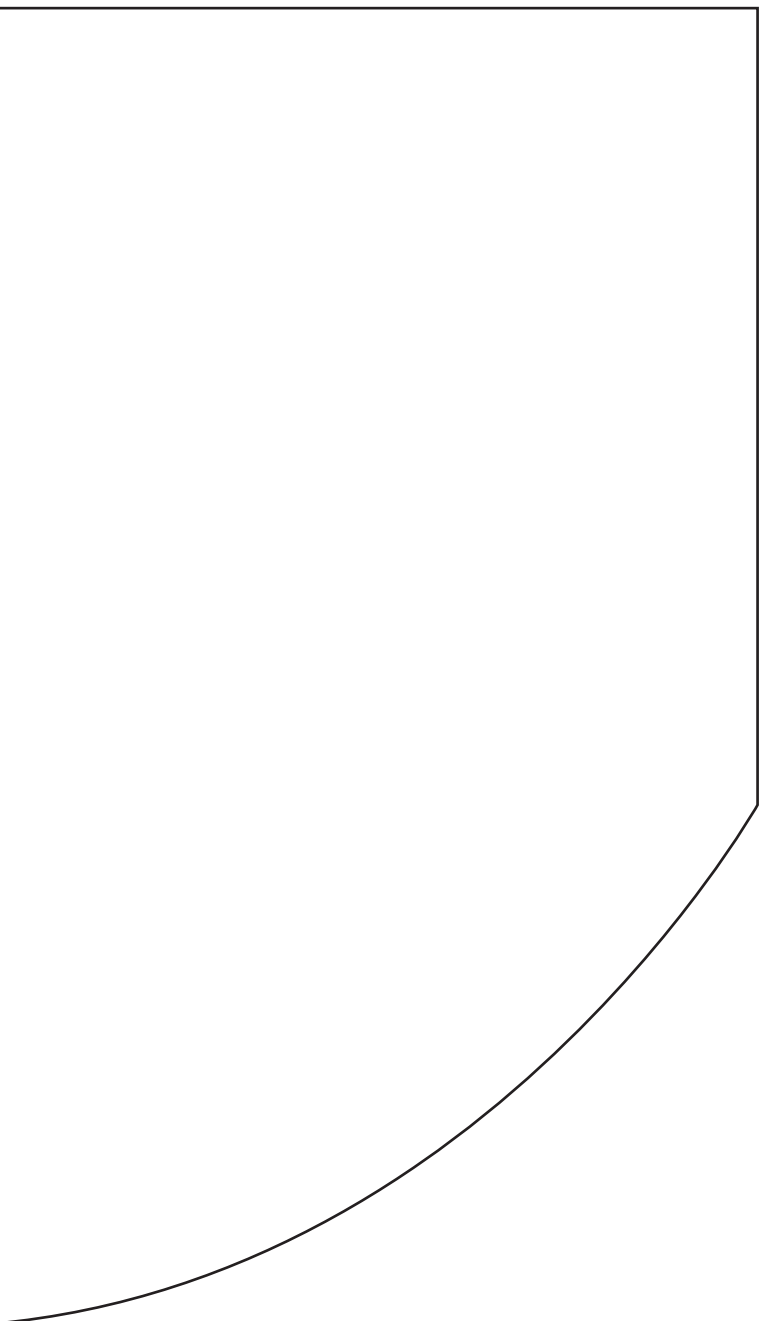

ÎN REVISTĂ:

- Actualitatea în Procuratură
- Studii – Articole – Discuții –
Comentarii – Analize – Sinteze –
Opinii – Cercetări
- Jurisprudența Curții Constituționale
a Republicii Moldova și
jurisprudența Curții Europene a
Drepturilor Omului
- Pagina Organelor de
Autoadministrare a Procurorilor
- Dosar Istoric – Studiu de Caz

REVISTA PROCURATURII Republicii Moldova

Nr.2/2019

COLEGIUL ȘTIINȚIFIC:

Eduard HARUNJEN – Procuror General

Igor POPA – Adjunct al Procurorului General

Mircea ROȘIORU – Adjunct al Procurorului General

Iurii GARABA – Adjunct al Procurorului General

Ion GUCEAC – doctor habilitat în drept, profesor universitar, academician

Vitalie STATI – doctor în drept, conferențiar universitar

Igor DOLEA – doctor habilitat în drept, judecător la Curtea Constituțională

Adriana EȘANU – doctor în drept, conferențiar universitar, formator INJ

Ion CĂPĂȚÎNĂ – lector superior USM

Lilia MARGINEANU – doctor în drept, Decan ULIM, Șef catedra drept privat

Ovidiu PREDESCU – doctor în drept, profesor universitar, consilier al Procurorului General al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție din România

Mircea DUȚU – doctor în drept, profesor universitar, Director al Institutului de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu” al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Iurii GARABA – Adjunct al Procurorului General, redactor-șef

Ruslan POPOV – doctor în drept, Procuror-șef al Secției avizare și propuneri de legiferare, redactor-șef adjunct

Adrian BORDIANU – membru CSP, procuror detașat

Inga FURTUNĂ – membru CSP, procuror detașat

Maria VIERU – procuror în Secția tehnologii informaționale și combaterea crimelor cibernetice

Elena NEAGA – procuror în Secția politici, reforme și management al proiectelor

Sergiu POPA – procuror delegat în Secția avizare și propuneri de legiferare

Cornelia VICLEANSCHI – ex-procuror

SECRETARIATUL TEHNIC DE REDACȚIE:

Dumitru PURICE – procuror în Secția tehnologii informaționale și combaterea crimelor cibernetice

Natalia MAMULAT – consultant în Secția tehnologii informaționale și combaterea crimelor cibernetice

Valeria CAPTARI – consultant delegat în Secția avizare și propuneri de legiferare

CUPRINS

ACTUALITATEA ÎN PROCURATURĂ

EDUARD HARUNJEN: Infraționalitatea financiar-fiscală ca fenomen comunitar: tendințe, provocări.....	5
AUGUSTIN LAZĂR: Încrederea în autoritatea judiciară în contextul judiciarizării vieții publice	10
EDUARD BULAT: Dezvoltarea procuraturii asistată de partenerii externi	13

STUDII – ARTICOLE – DISCUȚII – COMENTARII – ANALIZE – SINTEZE – OPINII – CERCETĂRI

ADRIANA EȘANU: Încriminarea exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese. Ratio Essendi	17
RUSLAN POPOV: Administratorul insolvenței – persoană publică?	21
ZUMBREANU BOGDAN: Analiza strategică și operațională a corupției – un instrument-cheie al CNA în lupta anticorupție	25
OVIDIU PREDESCU: Concursul de infracțiuni: o succintă analiză comparativă între noua și vechea reglementare	32
ADRIAN MIRCOS, SERGIU RUSSU: Investigațiile financiare paralele – proces indispensabil la investigarea și contracararea infracțiunilor generatoare de venituri ilicite	36
SERGIU POPA: „Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr. 308 din 22.12.2017 – reflecții, inadvertențe și soluții”	48
SERGIU RUSSU: Unele particularități ale cercetării cauzelor de scoatere ilegală a copiilor din țară	52

JURISPRUDENȚA CURȚII CONSTITUȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

MIRCEA ROȘIORU, SILVIA BALCAN: Evoluția jurisprudenței în cauzele penale despre falsul în declarații (art. 352 ¹ alin.(1) din Codul penal)	57
IGOR SERBINOV, NICOLAE OBOROCEANU: Reflecții critice asupra sintagmei „urmări grave” – semn estimativ ce caracterizează urmările prejudiciabile ale componentelor de infracțiuni din partea specială a Codului penal.....	63
MARCEL DIMITRAȘ: Moldova la CtEDO în primul trimestru al anului curent.....	69
VICTORIA BOLDESCO: Evoluția jurisprudenței în cauzele despre huliganism	73

PAGINA ORGANELOR DE AUTOADMINISTRARE A PROCURORILOR

ADRIAN BORDIAN: Responsabilizarea procurorilor și sporirea imaginii instituției – obiective ale modificărilor operate în Codul de etică	79
--	----

DOSAR ISTORIC – STUDIU DE CAZ

ELENA NEAGA: „Prețul unei pensii alimentare”	87
--	----

ACTUALITATEA ÎN PROCURATURĂ

EDUARD HARUNJEN:

Infraționalitatea financiar-fiscală ca fenomen comunitar: tendințe, provocări.....5

AUGUSTIN LAZĂR:

Încrederea în autoritatea judiciară în contextul judiciarizării vieții publice..... 10

EDUARD BULAT:

Dezvoltarea procuraturii asistată de partenerii externi 13

INFRAȚIONALITATEA FINANCIAR-FISCALĂ CA FENOMEN COMUNITAR: TENDINȚE, PROVOCĂRI

Eduard HARUNJEN*
Procuror General al Republicii Moldova

ABSTRACT

This article makes a retrospective of the European Union's fiscal policies. To this end, a detailed information on the roadmap adopted by the European Parliament on the basis of the Recommendations made by the Special Committee on Financial Crimes, Tax Evasion and Tax Avoidance (TAX3). These include, among other things, a review of the system to deal with financial crime, tax evasion and avoid tax obligations, notably by improving co-operation in all areas between the multitude of authorities involved. Also, reference is made to the latest national legislative amendments, which results in giving to the State Tax Service status of official examiner for financial-tax related offenses. The text also deals with statistical data.

Keywords: *Special Committee on Financial Offenses, Tax Evasion and Tax Avoidance (TAX3) of the European Parliament; Report; Financial offences; tax offences; shell companies; combating of the aggressive tax planning; non-uniform treatment of hybrid elements; elimination of gold visa programs; digital service charge; reforming the tax institutions of the Republic of Moldova; competences in criminal procedure; State Tax Service; official examiner.*

Lupta împotriva infracțiunilor fiscale și financiare la nivel european și global, adoptarea de măsuri pentru accelerarea combaterii acestui flagel constituie una din preocupările majore ale instituțiilor legislative și executive europene.

La 26 martie 2019, în cadrul Parlamentului European, cu 505 voturi pentru, 63 împotriva și 87 abțineri, a fost votată o foaie de parcurs detaliată cu privire la eficientizarea măsurilor fiscale și combaterea infracțiunilor financiare.

Recomandările adoptate sunt rezultatul activității **Comisiei speciale privind infracțiunile financiare, evaziunea fiscală și evitarea obligațiilor fiscale (TAX3)**, create la 1 martie 2018, în urma dezvăluirilor continue din ultimii cinci ani în cazurile *Luxleaks*, *Panama papers*, *Paradise papers* și *Football leaks*.

Recomandările includ printre altele revizuirea sistemului de combatere a crimelor financiare, a evaziunii fiscale și evitarea obligațiilor fiscale, mai ales prin îmbunătățirea cooperării în toate domeniile între multi-

* e.harunjen@procuratura.md

tudinea de autorități implicate, precum și înființarea unor noi organisme la nivel european și global. Printre constatările și recomandările aprobate sunt de subliniat următoarele:

- Nu există voință politică în statele membre pentru combaterea evaziunii și infracțiunilor fiscale;
- Șapte state membre (*Belgia, Cipru, Ungaria, Irlanda, Luxemburg, Malta și Olanda*) sunt suspectate de a acționa precum paradisuri fiscale și de a facilita planificarea fiscală agresivă;
- Așa-numitele „programe de vize de aur” trebuie eliminate. În special cele din *Malta și Cipru* au fost identificate ca nerespectând obligațiile de diligență;
- *Danemarca, Finlanda, Irlanda și Suedia* au fost criticate pentru menținerea opoziției față de taxa pe serviciile digitale;
- Sistemele de arbitraj al dividendelor precum *Cum-Ex* arată în mod clar că trebuie să ne îndreptăm către tratate fiscale multilaterale și nu bilaterale;
- Avertizorii (*persoanele care informează despre o persoană sau o organizație implicate într-o activitate ilicită*) și jurnaliștii de investigație trebuie mult mai bine protejați și trebuie creat un fond European pentru sprijinirea jurnaliștilor de investigație.

Totodată, eurodeputații cer Comisiei Europene să înceapă imediat pregătirea unei propuneri pentru înființarea unei gărzi financiare europene și a unei unități de informații financiare. Această gardă ar trebui să funcționeze în cadrul Europol și să dispună de propriile sale capacități de anchetă.

Comisia specială mai consideră că este nevoie de un cadru european pentru anchetele fiscale transfrontaliere și alte infracțiuni financiare transfrontaliere. De asemenea, ei consideră că e necesară înființarea unui organism de supraveghere împotriva spălării banilor, precum și un organism fiscal global sub egida ONU¹.

După cum s-a menționat, una din recomandările Comisiei TAX3 a Parlamentului European vizează și cele șapte state membre – *Belgia, Cipru, Ungaria, Irlanda, Luxemburg, Malta și Olanda*, care sunt suspectate de a acționa precum paradisuri fiscale și de a facilita planificarea fiscală agresivă².

În esență, **planificarea fiscală agresivă** include un complex de măsuri, care constă în micșorarea, în baza legii, a plăților fiscale. Planificarea fiscală, la întreprindere, pornește de la structurarea inițială a activității agentului economic, ea fiind efectuată atât la nivelul entității (corporativă), cât și pentru persoana fizică (individuală). Necesitatea planificării fiscale este determinată de

însăși legislația fiscală, care prevede diverse regimuri fiscale pentru situații concrete, permite aplicarea diferitelor metode de calcul al bazei de impozitare și oferă unele facilități fiscale pentru contribuabili, în cazul în care aceștia vor activa în domeniile cerute de stat. În plus, planificarea fiscală este condiționată de interesul statului în acordarea de facilități fiscale, pentru încurajarea procesului de producție, a unor categorii de contribuabili, în reglementarea dezvoltării sociale și economice.

Potrivit Curții Europene pentru Drepturile Omului **planificarea fiscală agresivă** reprezintă procedeul prin care contribuabilii își reduc obligațiile fiscale prin aranjamente care, deși legale, sunt în contradicție cu spiritul legii. Planificarea fiscală agresivă include exploatarea lacunelor unui sistem fiscal și a neconcordanțelor dintre sistemele fiscale. De asemenea, aceasta poate conduce la o dublă neimpozitare sau la deduceri duble.

Combaterea planificării fiscale agresive este esențială pentru a garanta venituri fiscale care să permită finanțarea investițiilor publice, a educației, a asistenței medicale și securității sociale, pentru a asigura o repartizare echitabilă a sarcinilor și pentru a menține moralul contribuabililor în materie de fiscalitate și, în fine, pentru a evita denaturarea concurenței dintre întreprinderi.

Astfel, Uniunea Europeană a luat mai multe măsuri de combatere a planificării fiscale agresive, printre care se numără adoptarea de către Consiliul UE a *Directivei 2016/1164 de stabilire a normelor împotriva practicilor de evitare a obligațiilor fiscale care au incidență directă asupra funcționării pieței interne*, care prevede măsuri pentru combaterea tratamentului neuniform al elementelor hibride în raport cu țările terțe. „Tratament neuniform al elementelor hibride” înseamnă o situație apărută între un contribuabil dintr-un stat membru și o întreprindere asociată dintr-un alt stat membru sau un acord structurat între părți din diferite state, în care, datorită diferențelor de caracterizare juridică a unui instrument financiar sau a unei entități financiare, are loc „dubla deducere” a aceleiași plăți sau a acelorași cheltuieli, sau are loc „deducere fără includere în baza impozabilă a unui alt stat membru”.³

Principalele canale ale planificării fiscale agresive sunt următoarele:

1. Transferul de datorii, atunci când datoria internă este utilizată pentru a transfera în mod artificial profitul dintr-o jurisdicție cu un nivel ridicat de impozitare către o jurisdicție cu un nivel scăzut de impozitare;

1 <http://www.europarl.europa.eu/news/ro/press-room/20190321IPR32109/deputatii-cer-o-garda-financiara-europeana-si-o-unitate-de-informatii-financiare>

2 http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155736/6%20-%2003%20EPRS_Shell%20companies_18.10.2018.pdf

3 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/PDF/?uri=CELEX-32016L1164&qid=1555396668856&from=EN>

2. Amplasarea strategică a drepturilor de proprietate intelectuală și a activelor necorporale, atunci când activele necorporale foarte mobile sunt relocalate în mod artificial în jurisdicții cu un nivel scăzut de impozitare;
3. Utilizarea (abuzivă) a prețurilor de transfer, atunci când bazele fiscale din jurisdicțiile cu niveluri reduse de impozitare sunt majorate în mod artificial în detrimentul bazei de impozitare din jurisdicția cu un nivel ridicat de impozitare.

O altă recomandare a Comisiei Parlamentului European vizează așa-numitele „*programe de vize de aur*”, care trebuie eliminate.⁴ În special cele din Malta și Cipru au fost identificate ca nerespectând obligațiile de diligență.

Așa-numitele „*vize de aur*” (*Golden Visa*) sunt programe cu o vechime de cinci-șase ani de dobândire a cetățeniei prin investiție, care funcționează în 14 țări ale UE. În patru dintre ele – Austria, Cipru, Malta și Bulgaria, se vinde doar cetățenia, iar celelalte programe oferă posibilitatea de a obține prin investiție permise de ședere și dreptul de a deveni rezident al țării.

În ultimii ani s-a înregistrat o tendință ascendentă în ceea ce privește sistemele de acordare a cetățeniei pentru investitori („*pașaportul de aur*”) și a dreptului de ședere pentru aceștia („*viza de aur*”), urmărindu-se atragerea de investiții prin acordarea cetățeniei țării respective sau a dreptului investitorilor de ședere în acea țară. Astfel de sisteme au suscitât îngrijorări cu privire la anumite riscuri inerente, în special în ceea ce privește securitatea, spălarea de bani, evaziunea fiscală și corupția.

Cetățenia țărilor UE prin investiție, în ultimii 10 ani, a fost obținută de peste 6 mii de persoane, iar permisul de ședere – de peste 100 de mii de persoane.

Cât despre prețul pentru cetățenie sau permisul de ședere în țările UE, acesta este diferit. De exemplu, permisul de ședere în Grecia și în Letonia costă aproximativ 250 mii de euro, iar pașaportul cipriot poate ajunge până la 2 milioane de euro. În Austria, nu sunt restricții legislative privind prețul pașaportului, de aceea volumul investițiilor pentru cetățenie poate ajunge la 10 milioane de euro.

Este relevant că, în ultimii 10 ani, țările UE au atras prin „*Golden Visa*” aproximativ 25 miliarde de euro. Potrivit unui studiu, cele mai mari beneficii le-au avut Spania (976 milioane euro), Cipru (914 milioane euro), Portugalia (670 milioane euro) și Marea Britanie (498 milioane euro).

Cu referire la listele „*cumpărătorilor*” cetățeniei, din 14 state europene în care funcționează programele „*vize*

de aur”, doar Austria și Malta publică listele celor care în acest mod, au obținut cetățenia sau permisul de ședere. În alte țări, această informație este ascunsă, or confidențialitatea este o parte importantă a acestor programe.

Cu privire la subiectul pus în discuție, s-a menționat că „*programe de vize de aur*” din Malta și Cipru nu corespund **obligațiilor de diligență** (procesul de investigare a unei persoane sau a unei companii înainte de a semna un contract sau un acord financiar). Obligația de diligență a fost utilizată pentru prima dată în Legea privind valorile mobiliare în Statele Unite, în anul 1933, care impunea agenților și brokerilor de valori mobiliare răspunderea de a divulga materialul relevant despre valorile mobiliare pe care le vindeau pentru a proteja cumpărătorii. Procesul obligației de diligență presupune, de fapt, studiul unei companii sau a documentelor financiare și de afaceri ale unei persoane pentru a verifica dacă există discrepanțe între ceea ce se pretinde și ceea ce este real.⁵

Următoarea concluzie a Comisiei vizează Danemarca, Finlanda, Irlanda și Suedia, care au fost criticate pentru menținerea opoziției față de taxa pe serviciile digitale.

La 21 martie 2018 Comisia Europeană a emis mai multe propuneri privind un sistem fiscal echitabil și eficient în UE pentru piața unică digitală. Sistemul comun de impozitare a serviciilor digitale (veniturilor rezultate din furnizarea anumitor servicii digitale) intenționează să evite posibilele diferențe apărute în cadrul UE ca urmare a punerii în aplicare a inițiativelor unilaterale ale statelor membre și propune o abordare comună privind impozitarea veniturilor obținute din anumite servicii digitale.

În această ordine de idei, Comisia Europeană a emis o propunere de directivă privind o **taxă pe servicii digitale**, o propunere de directivă privind introducerea unui concept de **sediu permanent digital**, precum și recomandări adresate statelor membre de a pune în aplicare acest concept în tratatele lor de evitare a dublei impuneri. Pachetul include atât măsuri provizorii, sub forma unui impozit de 3% a veniturilor din servicii digitale, cât și o soluție pe termen lung, definind conceptul de „sediu permanent digital”.

La finalul prezentării raportului Comisiei speciale, unul dintre co-raportori, [Jeppe Kofod](#) (Danemarca), a declarat: „*Acest raport este rezultatul celei mai complexe activități realizate vreodată de către Parlamentul European în domeniul evaziunii fiscale și evitării obligațiilor fiscale. Avem nevoie de un nivel minim al impozitului pe profit în UE, eliminarea competiției fiscale și îngreunarea posibilităților de a introduce „bani murdari” în uniune.*”

⁴ http://www.europarl.europa.eu/cmsdata/155728/EPRS_STUD_627128_Citizenship%20by%20Investment%20_FINAL.pdf

⁵ <https://capital.com/ro/obligatia-de-diligenta-definitie>

Infraacțiunile financiare și evaziunea fiscală sunt probleme care nu ocolesc nici teritoriul Republicii Moldova și, trebuie să recunoaștem, această categorie de încălcări de lege pun în pericol chiar bazele statalității, privând bugetul public de mijloacele financiare vitale.

În economia de piață, statul se confruntă cu fenomenul evaziunii din cauza tentației de a fi excluse de sub incidența legii venituri impozabile cât mai substanțiale. Complexitatea fenomenului de evaziune fiscală rezidă din caracterul multidimensional al obligațiilor fiscale – stimulent al ingeniozității contribuabililor în sensul inventării diverselor procedee de eludare a obligațiilor fiscale.

Amplificarea fenomenului infraționalității financiar-fiscale și progresul continuu al procedeelelor utilizate de evaziioniștii fiscali atrag în competiție instituțiile statului, care sunt obligați să identifice căi de combatere și prevenire a acestui flagel, inclusiv prin instituirea la nivel legislativ de noi mecanisme și adoptare de noi procedee practice la nivel executiv.

Organele fiscale și Procuratura, având drept scop eficientizarea activității de combatere a infraționalității de categoria abordată, prin consolidarea competențelor și capacităților sale, în anul 2016 au lansat propuneri de reformare a instituțiilor fiscale, cu atribuirea acestora a competențelor în ordine de procedură penală, prin includerea în lista de organe de constatare.

De ce am considerat necesară abilitarea organelor fiscale cu atribuții specifice organelor de constatare?

De exemplu pentru eschivarea de la achitarea impozitelor în bugetul național, uneori sunt create așa-numite „firme fantome”, prin intermediul cărora se efectuează tranzacții fictive în scopul diminuării venitului impozabil. Este cunoscut că, organele de urmărire penală investighează cauzele de evaziune fiscală „post factum”, ceea ce deseori duce la imposibilitatea ridicării documentelor contabile, de identificare a conducătorilor companiilor delictive și numirii în acest sens a unei revizii sau expertize economico-financiară, în scopul stabilirii prejudiciului cauzat bugetului de stat. Pentru a asigura păstrarea probelor depistate și reacționarea cât mai promptă la încălcările identificate, s-a considerat ca fiind oportună intervenția organelor fiscale imediat după depistarea tranzacțiilor dubioase și efectuarea controalelor fiscale la entități până a fi declarate delictive sau anulate ca plătitor al TVA, informând în acest sens organul de urmărire penală.

Inițiativele legislative ale Procuraturii, precum și inițiativele legislative de reformare a Fiscului, menționate mai sus, și-au găsit transpunere în viață abia peste doi ani.

Astfel, potrivit Legii nr.49 din 23 martie 2018, în vigoare din 1 octombrie 2018, art. 273 alin. (1) din Codul de

procedură penală a fost completat cu litera d¹⁾), conform căruia Serviciul Fiscal de Stat este organul de constatare pentru infraacțiunile: *Practicarea ilegală a activității de întreprinzător; Practicarea ilegală a activității financiare, pseudoactivitatea de întreprinzător, evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor, organizațiilor, persoanelor fizice; Transportarea, păstrarea sau comercializarea mărfurilor supuse accizelor, fără marcarea lor cu timbre de control sau timbre de acciz; Fabricarea ilegală a semnelor de marcare de stat, punerea în circulație și utilizarea acestora; Însușirea, înstrăinarea în cazurile nepermise de lege, tănuirea bunurilor gajate, înghețate, luate în leasing, sechestrate sau confiscate; Insolvabilitatea intenționată; Insolvabilitatea fictivă; Falsul în documente contabile.*

Modificări esențiale au fost operate prin Legea nr. 179 din 26 iulie 2018, în vigoare din 17 august 2018, inclusiv:

- a fost modificat art. 244 din Codul penal, iar în redacția actuală acesta prevede răspunderea pentru evaziune fiscală, când suma cumulativă a impozitului, taxei prevăzute de Codul fiscal, contribuției de asigurări sociale de stat obligatorii sau primei de asigurare obligatorie de asistență medicală aferente unui an fiscal depășește 50 de salarii medii lunare pe economie prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei;
- a fost modificat art. 270 alin.(1) p.2) din Codul de procedură penală – *competența procurorului la exercitarea urmăririi penale*, prin completarea articolului cu o nouă literă – c), care prevede că procurorul exercită urmărirea penală în cazurile mai multor infraacțiuni economice, inclusiv evaziunea fiscală;
- Codul de procedură penală a fost completat cu un nou articol – 276¹⁾, potrivit căruia, în cazul în care în sesizarea depusă la organul de urmărire penală sunt semne clare care justifică bănuiala rezonabilă de săvârșire a unei infraacțiuni ecologice, economice, informatice sau în domeniul telecomunicațiilor, inclusiv în cazul autosesizării organului de urmărire penală sau a procurorului, obligatoriu urmează a fi solicitată opinia organului competent de control de stat asupra activității de întreprinzător sau a altui organ competent în controlul respectării prevederilor legislației din domeniul în care a fost săvârșită fapta, în vederea expunerii asupra existenței sau lipsei încălcării legislației în domeniu și prejudiciului cauzat prin încălcare. Pe cazurile de evaziune fiscală competent să se expună este Serviciul Fiscal de Stat. În context e de subliniat că organul de urmărire penală nu are dreptul să dispună sau să solicite organului de control inițierea unui control în sensul Legii nr. 131/2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător.

Modificările legislative menționate au influențat tabloul statistic al infraționalității în domeniu și al deciziilor

adoptate pe marginea cauzelor penale privind evaziunile fiscale, aflate în gestiune la momentul punerii în aplicare a legii.

Astfel, datele statistice, prezentate de procuraturile teritoriale, specializate și subdiviziunile Procuraturii Generale, relevă faptul că în perioada anului 2018 au fost pornite 227 cauze penale în baza art. 244 Cod penal – evaziunea fiscală a întreprinderilor, instituțiilor și organizațiilor, 12 cauze penale au fost pornite în baza art. 244¹ Cod penal – evaziunea fiscală a persoanelor fizice. Prejudiciul cauzat statului ca rezultat al comiterii infracțiunilor date se estimează la peste 352 mln lei.

În perioada a trei luni de activitate în anul 2018 a subdiviziunii cu statut special a Serviciului Fiscal de Stat cu atribuții de organ de constatare, la solicitările Procuraturii au fost examinate și formulate 346 de opinii probatorii în dosarele penale și au fost documentate în urma autosesizărilor **19** cazuri prin constatare de infracțiuni în cadrul controalelor efectuate de inspectorii fiscali. Datorită intervențiilor Serviciului Fiscal de Stat, la solicitarea Procuraturii, în domeniile cele mai expuse riscurilor de evaziuni fiscale, ca rezultat al acțiunilor comune probelor colectate, au fost calculate suplimentar la buget obligații fiscale în sumă de **105,12 mln lei**.

În paralel cu succesele înregistrate de Serviciul Fiscal de Stat în procesul reformării și implementării de noi competențe, această instituție s-a remarcat prin rezultatele atinse în realizarea principalului angajament – evoluția încasărilor la Bugetul public național. Urmare a măsurilor de administrare fiscală întreprinse pe parcursul anului 2018, la Bugetul public național au fost acumulate venituri administrate de către Serviciul Fiscal de Stat în sumă de **36,9 mlrd lei**, ceea ce constituie o depășire a veniturilor acumulate în anul 2017 cu **4,2 mlrd lei** sau cu 12,8%; comparativ cu anul 2016 depășirea a constituit **9,3 mlrd lei** sau cu 33,7% mai mult; iar comparativ cu anul 2015 depășirea a constituit **11,8 mlrd lei** sau cu 47%.⁶

6 http://www.fisc.md/raport_activitate_SFS.aspx?file=12163

ÎNCREDEREA ÎN AUTORITATEA JUDICIARĂ ÎN CONTEXTUL JUDICIARIZĂRII VIEȚII PUBLICE

Augustin LAZĂR*

*Procuror General al Parchetului de pe lângă
Înalta Curte de Casație și Justiție din România,
Profes. Univ., doctor în drept*

ABSTRACT

At the moment, specialized studies in Romania indicate that citizens' confidence in the judiciary is higher in relation to other powers. Thus, the SCM reform has significantly influenced the values of judicial performance: efficiency, access, effectiveness, competence, fairness, etc.

Key words: *judicial reform, legislation, public trust, principles, justice, the values of judicial performance.*

În democrațiile contemporane s-a dezvoltat o adevărată cultură a drepturilor omului ce conferă, în perioada actuală, sistemului judiciar, un rol mult mai important. În acest sens pledează câteva idei relevante din comunicarea prezentată de doamna Marta Cartabia, vicepreședinte al Curții Constituționale a Italiei, în cadrul seminarului cu tema "Autoritatea puterii judiciare", organizat cu prilejul deschiderii anului judiciar 2018, la sediul din Strasbourg al Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO sau Curtea de la Strasbourg): "Cele mai multe dintre noile probleme ale vieții sociale sunt încadrate în termenii drepturilor individuale: o serie de drepturi noi au provenit din dreptul la viață privată, dreptul la autodeterminare și dreptul la nediscriminare (...). În timp ce organismele politice pot fi paralizate de diviziuni și lipsă de consens (...), instanțele judecătorești sunt obligate să

decidă chiar și în cele mai sensibile situații. Aceste cazuri împing sistemul judiciar în fruntea dezbaterii publice și îl mențin mereu sub lumina reflectoarelor."⁷

Iar toate acestea au loc într-un moment în care Curtea de la Strasbourg a atras atenția asupra separării puterilor și asupra independenței justiției. Instanța europeană a drepturilor omului a susținut că "noțiunea de separare a puterilor între executiv și justiție a dobândit o importanță tot mai mare în jurisprudența Curții"⁸.

Spre exemplu, în Franța, ne spune avocatul Henri Leclerc, președinte de onoare al Ligii Drepturilor Omului, că de mai bine de două secole justiția se străduiește să-și găsească locul ei în echilibrul puterilor. Cei aflați

* lazar_augustin@mpublic.ro

⁷ M. Cartabia, Separarea puterilor și independența judecătorească: provocări actuale, în Pro Lege, nr. 1/2018, p. 386.

⁸ A se vedea Stafford contra Regatului Unit [GC], nr. 46295/99, §78, CEDO 2002-IV; Ov. Predescu, Drepturile omului și ordinea mondială, în "Dreptul" nr. 8/2016.

la putere, în general, arată puțină considerație cu privire la un judecător, invocând în mod recurent pericolul instaurării unei “Republici a judecătorilor” care să se substituie democrației reprezentative.⁹

Tot aici pot fi inserate și aprecierile cunoscutului filosof al politicii Pierre Manent atunci când se referă la emanciparea dreptului: “Drepturile (...) sunt atribute ale oricărei ființe umane (...), ele sunt declarate și garantate de judecători tot mai independenți de ordinea politică sau care așa ar trebui să fie.”¹⁰

Pierre Rosanvallon, profesor la Collège de France, în ultima sa carte¹¹, e referă la un nou aspect al democrațiilor epocii actuale, care a generat o deplasare a dezbaterei publice spre penal, ceea ce înseamnă o implicare sporită a puterii judecătorești în viața publică, mai exact o *judiciarizare a vieții publice*.¹²

În România, studiile specializate ne indică faptul că încrederea cetățenilor în puterea judecătorească este mai mare, în raport cu celelalte puteri. Percepția este că lipsesc programele și proiectele publice de substanță, iar candidații pentru alegerile locale și parlamentare sunt desemnați în absența unor criterii de competență și integritate. Toate acestea servesc drept cauză pentru dorința cetățeanului obișnuit, cu un mod de viață modest de a afla cine este responsabil (penal, în primul rând) pentru lipsa de performanță a liderilor în gestionarea corectă a banului public, în sensul creării binelui comun. În consecință, în ultima perioadă, Direcția Națională Anticorupție a cercetat și trimis în judecată un număr important de persoane publice de rang înalt, care au fost condamnate definitiv pentru infracțiuni de corupție. Aceasta determină, pentru moment, un șoc la nivelul echilibrului între cele trei puteri ale statului, puterea judecătorească părând, în ochii celor mai puțini avizați, că determină agenda publică. Echilibrul generat de raporturile constituționale dintre autoritățile publice cunoaște “implicări reciproce ale unora în sfera de activitate a celorlalte, implicări ce semnifică echilibru prin colaborare și control.”¹³ Atenția opiniei publice se concentrează, astfel, tot mai mult asupra sporirii rolului judecătorului și a forței dreptului în încă tânăra noastră democrație.

Analizând problema consolidării încrederii în sistemul judiciar românesc, în studiile de specialitate¹⁴ s-a re-

marcat că, prin modificarea Constituției în 2003, “separarea puterilor a fost integrată în mod expres în textul articolului 1 alineatul (4): separarea și echilibrul puterilor sunt principii fundamentale ale organizării de stat, «în cadrul democrației constituționale»”. Cele mai importante dezvoltări ale separării puterilor au fost oferite de către Curtea Constituțională.¹⁵ Astfel, Curtea a subliniat „importanța, pentru buna funcționare a statului de drept, a colaborării puterilor, care trebuie să se manifeste în spiritul regulilor loialității constituționale, comportamentul loial fiind o garanție a principiului separării și echilibrului puterilor”.¹⁶

Reforma judiciară din 2004 a contribuit la creșterea încrederii, fiind percepută ca o distanțare a CSM de influențele politice. În timp, încrederea publică a suferit variații. În acest sens, în mai multe rânduri CEDO a relevat rolul special în societate al sistemului judiciar, care, în calitatea sa de garant al justiției, o valoare fundamentală într-un stat de drept, trebuie să se bucure de încrederea publică pentru a-și îndeplini sarcinile.¹⁷

Crearea și reforma CSM au influențat valorile performanței judiciare: eficiență, acces, eficacitate, competență, corectitudine etc. Institutul Național al Magistraturii asigură selecția și pregătirea tinerilor judecători și procurori, o foarte bună calitate a materiilor de bază și respectarea drepturilor fundamentale.

Direcția Națională Anticorupție este văzută ca principalul vector de purjare a societății de corupție, în special în urma încercărilor repetate de a schimba legislația și de a diminua nivelul politicilor anticorupție.¹⁸

Printre factorii esențiali care au influențat încrederea publică în sistemul judiciar sunt: independența și imparțialitatea judecătorilor și ale sistemului judiciar ca întreg, durata lungă a procedurilor, executarea hotărârilor judecătorești¹⁹ și presiunile politice prin intermediul canalelor media. A fost lansată astfel o campanie media, urmată de acțiuni legislative de ajustare a Euro-modelului judiciar românesc cu motivarea că “independența absolută a sistemului judiciar față de restul arhitecturii statale românești, inclusiv față de cetă-

9 H. Leclerc, *La justice et le pouvoir*, în „Le monde qui vient. Entre périls et promesses. 2000-2015 : un État des droits”, ouvrage dirigé et coodonné par G. Aschieri, J.-P. Dubois, E. Tartakowsky, P. Tartakowsky, Ligue des Droits de L'Homme, Éditions La Découverte, Paris, 2016, p. 115, 117, 118, 119.

10 P. Manent, *Cum de putem trăi împreună*, Ed. Humanitas, București, 2017, p. 333.

11 P. Rosanvallon, *Contrademocrația. Politica în epoca neîncrederii*, Ed. Nemira, București, 2010, p. 241.

12 În legătură cu judiciarizarea vieții publice a se vedea și Ov. Predescu, *Montesquieu și penalizarea vieții publice*, în *Legal Point* nr. 2/2016.

13 I. Muraru, E.S. Tănăsescu, op. cit., p. 16-17.

14 Bianca Selejan-Guțan, *România: riscurile unui “model european perfect” al Consiliului Judiciar*, Vol. 19 *German Law Journal* No. 7 (2018) <https://www.germanlawjournal.com/> (current issue devoted to judicial self-governance).

15 CCR, Decizia nr. 63/2017.

16 CCR, Decizia nr. 972/2017.

17 CEDO, *Baka contra Ungariei* [GC], nr.20261/12, §164, 23 iunie 2016.

18 Bianca Selejan-Guțan, op. cit.

19 CEDO a reținut că deficiențele în executarea hotărârilor judecătorești pot submina autoritatea judiciară și implicit încrederea publică în sistemul judiciar. Astfel, în cauza *Broniowski contra Poloniei* [GC], nr. 31443/96, § 176, CEDO 2004-V, Curtea a constatat o încălcare a art. 1 din Protocolul nr. 1 și a afirmat că un “comportament al agențiilor de stat, care implică o încercare deliberată de a împiedica punerea în aplicare a unei hotărâri definitive și executorii și care, în plus, este tolerat, dacă nu aprobat în mod tacit, de executivul și sucursala legislativă a statului, nu poate fi explicată în termenii unui interes public legitim sau al intereselor comunității în ansamblu, dimpotrivă, este capabil să submineze credibilitatea și autoritatea puterii judecătorești și să pună în pericol eficiența acesteia, factori de o importanță majoră din punctul de vedere al principiilor fundamentale care stau la baza Convenției.”

țeni – pe care se presupune că îi servește – ridică întrebări serioase și contribuie la din ce în ce mai accentuată fragmentare a coeziunii sociale în România”.²⁰

În legile adoptate, în ciuda serioaselor îngrijorări exprimate de Comisia Europeană, au rămas, totuși, noi prevederi referitoare la înăsprirea răspunderii materiale, înființarea secției specializate de anchetare a magistraților, numirea magistraților de rang înalt etc., care amenință independența sistemului judiciar, în special eficacitatea luptei anticorupție.²¹

Analizele de specialitate au evidențiat riscul că aceste amenințări pot să transforme sistemul judiciar românesc dintr-un model “perfect” pe hârtie și recomandat inițial pentru schimb de bune practici, într-un experiment european, în final, posibil ratat în practică, incapabil să impună supremația legii. Dimpotrivă, dacă va fi sprijinit și va rezista, își va consolida poziția ca gardian al independenței judiciare, inclusiv al luptei anti-corupție.

În raportul din 13 noiembrie 2018, Comisia Europeană (CE) a recomandat României, între altele, să suspende imediat punerea în aplicare a legilor justiției și a ordonanțelor de urgență ulterioare. După cum a statuat și Curtea Constituțională, dialogul între puteri și principiul cooperării loiale ar putea fi soluția optimă pentru o aplicare armonioasă a principiului separării și echilibrului puterilor statului.²²

Judiciarizarea vieții publice nu trebuie redusă “la simpla chestiune a “concurenței” instituționale dintre magistrați și reprezentanți pentru exercițiul puterii”.²³ Dimpotrivă, cu deosebire trebuie analizată din perspectiva îndeplinirii actului de justiție bazat pe independența și imparțialitatea magistratului.²⁴

Potrivit Legii nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, în România judecătorii sunt independenți, se supun numai legii și trebuie să fie imparțiali. Este imperios necesar ca imparțialitatea judecătorilor să fie absolută, deoarece încrederea publică și respectul pentru sistemul juridic reprezintă garanțiile eficienței acestuia.²⁵

De aceea, revine puterilor statului, în principal celei executive și celei legislative, să adopte cele mai adecvate

strategii referitoare la construirea încrederii și responsabilității acestora în scopul de a spori și proteja autoritatea judiciară. Printre mijloacele de realizare a dejudiciarizării societății se numără și reglementarea metodelor alternative de soluționare a disputelor²⁶ (ADR).

Din perspectiva contribuției puterii legislative la întărirea autorității judiciare remarcăm modul în care este structurat sistemul de *common-law*: instanțele judecătorești devin co-legiuitoare prin calitatea de izvor formal de drept pe care o are jurisprudența.

Este ușor de observat, de altfel, și efectul invers. În acest fel, doctrina “*stare decisis*”, iar în varianta sa consolidată “*super stare decisis*”,²⁷ împiedică puterea legislativă să edicteze acte normative contrarii unor chestiuni tranșate jurisprudențial și consacrate printr-o folosință îndelungată (*longa, diuturna, inveterata*).

În concluzie, strategia de consolidare a încrederii este construită prin dobândirea și întărirea “legitimității funcționale” a autorității judecătorești prin servicii judiciare de înaltă calitate. Modalitățile de valorizare a acestui obiectiv vizează formarea inițială și la locul de muncă a magistraților, procesul echitabil în interval de timp rezonabil, aplicarea efectivă a dreptului internațional și european, consilii pentru magistrați în serviciul societății, calitatea și executarea efectivă a deciziilor judiciare, tehnologia informației, specializarea judecătorilor și evaluarea judecătorilor, colaborarea corespunzătoare cu procurorii și avocații. În acest mod puterea judecătorească își va păstra legitimitatea și respectul cetățenilor prin eficiență și calitatea muncii lor, prin posibilitatea de a da socoteală societății și celorlalte puteri în condiții de reziliență la presiuni.²⁸ Reglementarea și punerea în practică a metodelor alternative de soluționare a disputelor reprezintă mijloace de dejudiciarizare și de degrevare a instanțelor de volumul mare de dosare.

Închei cu un îndemn pe care l-a adresat românilor dl Antonio Tajani, președintele Parlamentului Uniunii Europene. Aflat nu demult la București, președintele Tajani l-a parafrazat pe marele filosof Emil Cioran, spunând: Într-o lume a schimbărilor excepționale, să nu ne temem, însă, de “enormitatea posibilului”.

20 Bogdan Dima, Elena Simina Tănăsescu, Reforma constituțională: analiză și proiecții (2012), p. 142.

21 Bianca Selejan-Guțan, op. cit.

22 CCR, Decizia nr. 972/2012. Spre exemplu, la 27 noiembrie 2017, la Curtea Constituțională a României a fost organizat un seminar cu tema “Dialogul Curții Constituționale cu magistrații”, o dezbatere deschisă pentru dezvoltarea unei colaborări loiale între instituțiile partenere și apărarea valorilor fundamentale ale statului de drept.

23 P. Rosanvallon, op. cit., p. 243.

24 Ibidem.

25 Referitor la independența și imparțialitatea judecătorilor, precum și la trimiterile făcute în text cu privire la doctrină și la jurisprudența C.E.D.O. care vizează acest subiect, a se vedea pe larg, M. Udriș, O. Predescu, Protecția europeană a drepturilor omului și procesul penal român, Editura C.H. Beck, București, 2008, p. 572-593.

26 ADR = Alternative Dispute Resolution.

27 William M. Landes and Richard A. Posner, Private Alternatives to the Judicial Process, The Journal of Legal Studies Vol. 8, No. 2, (Mar., 1979), The University of Chicago Press, pp. 235-284

28 A se vedea pe larg Avizul nr. 18 (2015) al Consiliului Consultativ al Judecătorilor Europeni (CCJE) – Poziția puterii judecătorești...

DEZVOLTAREA PROCURATURII ASISTATĂ DE PARTENERII EXTERNI

Eduard BULAT*

Procuror-șef al Secției politici, reforme și management al proiectelor din cadrul Direcției politici, reforme și protecția intereselor societății a Procuraturii Generale

ABSTRACT

The author presented a vision of the assistance given to the development of the Prosecutor's Office.

Key words: *reform, independence, consolidation, justice sector, development, assistance.*

Rolul Procuraturii în cadrul sistemului justiției este esențial, instituția asigurând efectuarea investigației eficiente, respectarea termenului rezonabil, dar și a drepturilor fundamentale la etapa urmăririi penale, continuând cu rolul exclusiv de sesizare a instanțelor penale și contribuire la înfăptuirea justiției la etapa judiciară a procesului penal. Pe cale de consecință, sporirea potențialului Procuraturii și fortificarea capacităților instituției, are un impact major asupra evoluției întregului sistem al justiției.

Principalele viziuni asupra dezvoltării Procuraturii sînt reflectate în Programul de dezvoltare strategică a Procuraturii și Consiliului Superior al Procurorilor pentru anii 2016-2020²⁹. Acest document de politici stabilește următoarele scopuri strategice:

- Consolidarea și modernizarea organizării, modului de funcționare, managementului și eficienței Procuraturii

ca instituție independentă și eficientă în cadrul sistemului justiției;

- *Perfecționarea continuă a cunoștințelor și abilităților profesionale; consolidarea integrității și responsabilității Procuraturii, a procurorilor și personalului Procuraturii;*
- *Promovarea calității justiției în vederea asigurării respectării drepturilor omului.*

Fiind receptivă față de viziunile și criticile din exteriorul instituției, Procuratura în formatul actual, sub aspect de organizare, competențe, structură, mecanisme de gestionare a personalului și asigurare a independenței procurorilor (evaluare, promovare, delegare, detașare, încurajare, sancționare, garanții sociale etc.), este produsul unei colaborări cu partenerii de dezvoltare și cu reprezentanții societății civile.

Întru realizarea scopuri strategice menționate supra, instituția a beneficiat de asistența partenerilor de dezvoltare fiind oferită expertiză, acordată asistență tehnică, instruire pentru personal ș.a.

* eduard.bulat@procuratura.md

29 Aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr. 12-226/16 din 14.09.2016

Astfel în decursul anului 2018 Procuratura Generală a facilitat și coordonat implementarea activităților prevăzute în mai multe proiecte de asistență, care au contribuit la fortificarea capacităților instituționale ale Procuraturii, după cum urmează:

Proiectul comun al CoE și UE „Combaterea corupției prin aplicarea legii și prevenire” (CLEP)

În decursul anului 2018 cu suportul Proiectului au fost realizate următoarele activități:

- Instruirea procurorilor în domeniul investigării infracțiunilor de spălare a banilor și recuperarea bunurilor obținute din infracțiuni, în cadrul cărora au fost instruiți de către experți internaționali circa 20 de procurori.
- În domeniul îmbunătățirii interacțiunii organelor de drept la nivel național și internațional în domeniul combaterii corupției și combaterii spălării banilor, a fost oferită o expertiză cu privire la aspectele de reactualizare și îmbunătățire a acordurilor de colaborare în ambele domenii.
- Pentru modernizarea și îmbunătățirea instrumentelor utilizate de către procurori la efectuarea investigațiilor în domeniul combaterii corupției, crimei organizate, a spălării banilor și finanțării terorismului a fost efectuată o evaluare a necesităților de echipament IT și software în vederea achiziționării pentru Procuratură a softului analitic I2. În primele luni ale anului 2019 softul analitic a fost deja procurat fiind transmis în gestiune Procuraturii.

Proiectul CoE „Promovarea unui sistem de justiție penală bazat pe respectarea drepturilor omului în Republica Moldova”

Cu suportul acestui proiect au fost realizate următoarele acțiuni:

- Pentru a consolida capacitățile profesionale ale judecătorilor și procurorilor în domeniul aplicării prevederilor CEDO, au fost organizate activități de instruire.
- Proiectul a contribuit la consolidarea capacităților Procuraturii Generale (PG) în implementarea reformelor operaționale din cadrul instituției, fiind organizate instruirii în domeniul managementului și leadership-ului, standardelor eticii.
- O altă categorie de instruirii s-a referit la elaborarea documentelor de politici, luarea deciziilor și instrumentelor moderne de management al proiectelor, fiind instruiți conducătorii subdiviziunilor Procuraturii Generale.
- Cu suportul Programului a fost publicat primul număr din anul 2019 al Revistei Procuraturii. Revista

constituie o platformă de schimb de opinii deschisă pentru toți actorii din domeniul justiției.

- Programul a facilitat schimbul de experiență între procurorii din Moldova și colegii lor la nivel internațional, fiind acordat suport reprezentanților Procuraturii și Consiliului Superior al Procurorilor pentru participare la cea de-a 23-a Conferință anuală și Adunare Generală a Asociației Internaționale a Procurorilor privind «Independența Procuraturii – piatra de temelie a justiției pentru societate», care a avut loc la Johannesburg, Africa de Sud. Conferința a oferit participanților oportunitatea de a analiza relațiile practice și realitățile între Procuratură și executiv (autoritatea politică) și a împărtăși experiența și lecțiile valoroase din diferite jurisdicții.

Proiectul UE „Suport pentru prevenirea și combaterea eficientă a corupției în sectorul justiției”

Proiectul a fost lansat la 23 iulie 2018, obiectivul general fiind de a accelera reforma durabilă a sectorului justiției în Republica Moldova, prin sprijinirea punerii în aplicare a legislației de prevenire și combatere a corupției în sectorul justiției, fiind realizate următoarele activități:

- Au fost organizate cursuri de instruire a inspectorilor din cadrul Inspecției Procurorilor, în calitate de formatori participând experți străini, care au prezentat propria experiență și au prezentat viziuni cu privire la îmbunătățirea prestației inspectorilor.
- În cadrul implementării aceluiași proiect au fost inițiate activități cu privire la îmbunătățirea paginii web a Procuraturii, care vor continua în decursul anului 2019. Implementarea acestei activități va contribui la sporirea promovării imaginii instituției, precum și la eficientizarea comunicării cu societatea.

Proiect ABA ROLI și Ambasada SUA „Susținerea în implementarea Legii cu privire la Procuratură și a PDS 2016-2020”

Cu suportul acestui proiect au fost realizate următoarele activități:

- A fost organizată instruirea a 60 de procurori din diferite regiuni ale țării (Chișinău, Bălți, Cahul), în domeniul comunicării cu reprezentanții mass-media și informării corecte a publicului. Instruirea a fost realizată în comun cu Fundația Germană IRZ, iar în calitate de formatori au participat experți străini, care au împărtășit propria experiență.
- A fost organizată Conferința anuală a reprezentanților profesiilor din domeniul justiției (judecători, procurori și avocați). Evenimentul a fost organizat, inclusiv, cu sprijinul Misiunii NORLAM în RM.

Proiectul OIM și Ambasada SUA „Consolidarea Răspunsului Guvernului la Fenomenul Traficului de Ființe Umane și Îmbunătățirea Protecției Victimelor Traficului și Martorilor în Republica Moldova”

- În cadrul implementării acestui proiect a fost creat un grup de lucru pentru elaborarea Ghidului privind efectuarea investigațiilor financiare paralele, fiind incluși și procurori din cadrul Procuraturii Generale. Ghidul respectiv a fost elaborat și aprobat prin ordinul Procurorului General, constituind instrucțiuni metodologice atât pentru procurori, cât și pentru ofițerii de urmărire penală.
- Cu suportul Proiectului au fost instruiți 40 de procurori, în domeniul aplicării legislației anti-traffic, protecției victimelor traficului de ființe umane, dar și a urmăririi bunurilor rezultate din aceste infracțiuni.
- Un alt seminar a fost organizat cu aceeași tematică pentru judecătorii de instrucție, unde 2 procurori au participat în calitate de formatori.

Proiect de asistență directă din partea Ambasadei SUA în Republica Moldova în domeniul dezvoltării capacităților instituției:

- În cadrul acestui proiect cu suportul financiar al Ambasadei SUA au fost organizate cursuri de studiere a limbii engleze pentru 45 de procurori și 5 funcționari publici din cadrul Procuraturii Generale și a procuraturilor specializate. Concomitent, în cadrul aceluiași proiect au fost testați 120 de procurori asupra nivelului de cunoaștere a limbii engleze pentru extinderea programului de instruire.
- În cadrul aceluiași program, întru dezvoltarea capacităților Secției politici, reforme și management al proiectelor și a Direcției cooperare internațională și integrare europeană, în anul 2018, Procuraturii Generale i-au fost donate 6 laptopuri cu soft-urile necesare, care au fost repartizate subdiviziunilor respective.
- De asemenea, în cadrul aceluiași program de asistență, cu suportul Ambasadei SUA au fost organizate mai multe activități de instruire în cadrul *Institutului ILIA, Budapesta* și *Institutului CEELI, Praga* – în cadrul cărora au beneficiat de instruire 26 procurori și 7 ofițeri detașați în procuraturile specializate.
- Mai mult, Ambasada SUA, în cooperare cu Proiectul CoE „*Combaterea corupției prin aplicarea legii și prevenire*” (CLEP), a inițiat activitatea de acordarea asistenței la procurarea suplimentară a licențelor, soft-urilor și echipamentului necesar (server, monitoare) pentru implementarea softului analitic I2 în cadrul Procuraturii Generale.

Proiect de asistență al Fundației Germane pentru Cooperare Juridică Internațională (IRZ)

- Cu suportul acestui proiect la 20 decembrie 2018, a fost organizată Conferința internațională „*Noi abordări în cercetarea eficienței a infracțiunilor. Probleme, standarde internaționale și soluții*”, la care au participat 52 de procurori și experți străini. Conferința a constituit punctul de pornire și o platformă pentru discuții asupra elaborării conceptului de reformare a fazei pre-judiciare a procesului penal. Concomitent, Procuratura este beneficiar și în cadrul altor proiecte, care au menirea de a fortifica capacitățile instituției și a personalului pe anumite domenii specifice, după cum urmează:
 - Proiectul de Twinning UE „*Suport în consolidarea capacităților operaționale ale organelor de aplicare a legii din Republica Moldova în domeniul prevenirii și investigării actelor de corupție*”;
 - Proiectul de Twinning UE „*Eficiențizarea sistemului de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului în Republica Moldova*”;
 - Proiectul CoE „*Protecția copiilor împotriva exploatarea sexuală și abuzului sexual în Republica Moldova*”;
 - Proiectul CoE „*Stoparea exploatarea sexuală și abuzului sexual online în rândul copiilor*”.

STUDII – ARTICOLE – DISCUȚII – COMENTARII – ANALIZE – SINTEZE – OPINII – CERCETĂRI

ADRIANA EȘANU:

Încriminarea exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese.

Ratio Essendi 17

RUSLAN POPOV:

Administratorul insolvenței – persoană publică? 21

ZUMBREANU BOGDAN:

Analiza strategică și operațională a corupției – un instrument-cheie al CNA în lupta anticorupție ..25

OVIDIU PREDESCU:

Concursul de infracțiuni: o succintă analiză comparativă între noua și vechea reglementare 32

ADRIAN MIRCOS, SERGIU RUSSU:

Investigațiile financiare paralele – proces indispensabil la investigarea

și contracararea infracțiunilor generatoare de venituri ilicite 36

SERGIU POPA:

„Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului

nr.308 din 22.12.2017 – reflecții, inadvertențe și soluții” 48

SERGIU RUSSU:

Unele particularități ale cercetării cauzelor de scoatere ilegală a copiilor din țară 52

INCRIMINAREA EXERCITĂRII ATRIBUȚIILOR ÎN SECTORUL PUBLIC ÎN SITUAȚIE DE CONFLICT DE INTERESE. RATIO ESSENDI

Adriana EȘANU*

*doctor în drept, conferențiar universitar (USM),
formator INJ,
membru al Colegiului pentru selecția și cariera
procurorilor*

ABSTRACT

This research paper is oriented to identify the social and legal premises that have been at the basis of the legislative option to incriminate the act of exercising duties in the public sector in a conflict of interests situation (article 326¹ of the Criminal Code), distinctly from abuse of power or abuse of office (art. 327 of the Criminal Code). In view of achieving the proposed scope, the present exegesis (interpretation) addresses the legal nature, models of legal distinction of other states on the subject and, last but not least, international anticorruption standards and instruments aimed at discouraging the admission of conflicts of interests and enhancing the dissuasive character of the sanctions.

Keywords: *conflict of interests, office duties, public persons, persons holding public dignitary functions, abuse of power, abuse of office, incrimination.*

Prin Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 66 din 24 mai 2018³⁰, legiuitorul a incriminat în premieră, *expressis verbis*, exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese (art. 326¹), localizând fapta prejudiciabilă în Capitolul XV al Părții Speciale a Codului penal. Prin această dislocare, legiuitorul a apelat, cum era și firesc, la criteriul sistematizării științifice a normelor de incriminare – obiectul juridic generic al infracțiunii, urmărind orotirea relațiilor sociale cu privire la buna desfășurare a activității de serviciu în sfera publică. Cu toate acestea, nu putem susține că până la intervenția Legii nr. 66 din

24 mai 2018, în Codul penal al Republicii Moldova a lipsit cu desăvârșire incriminarea faptei de exercitare a atribuțiilor în situație de conflict de interese. Există premise jurisprudențiale care ne dovedesc că exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese reprezintă o varietate a abuzului de putere sau abuzului de serviciu (art. 327 C.pen.), contopindu-se în textura elementului material al folosirii intenționate a situației de serviciu. *Exempli causa*, într-o speță din practica judiciară națională, instanța a reținut la încadrare art. 327 alin.(2) lit.b) C.pen., dat fiind următoarele circumstanțe: *La 14 septembrie 2007, B.I., activând în calitate de primar al s. Ghidighici, mun. Chișinău, urmărind scopul angajării fiului său B.A. la ser-*

* adriana.esanu@yahoo.com

30 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.181 din 01.06.2018.

viciu, [...], acționând cu intenție directă îndreptată spre atingerea scopului stabilit, folosindu-se de situația de serviciu, în interes personal, a propus Consiliului sătesc Ghidighici alegerea fiului său B.A. în calitate de viceprimar al s. Ghidighici. Prin decizia Consiliului sătesc nr. 4/1 din 14.09.2007 a fost admisă propunerea primarului s. Ghidighici, iar fiul acestuia B.A. a fost ales viceprimarul s. Ghidighici, mun. Chișinău. Întru executarea acestei decizii, la 17.09.2007 primarul s. Ghidighici, B.I., contrar prevederilor Legii privind administrația publică locală a emis dispoziția nr. 03-1/58 „Cu privire la angajarea în serviciu” prin care a dispus angajarea de la 17.09.2007, în calitate de viceprimar a lui B.A. (sublinierea ne aparține – n.a.). Tot la 17.09.2007 între Primăria s. Ghidighici, mun. Chișinău în persoana primarului B.I. și B.A. (fiul lui B.I. – n.a.), neîntemeiat a fost încheiat și semnat contractul individual de muncă, prin care ultimul a fost angajat în calitate de viceprimar al s. Ghidighici pe o durată nedeterminată, în baza căruia B.A. a activat până la data de 17.10.2013, dată când prin hotărâre de judecată a fost anulat contractul nominalizat.³¹

Coraportul gen-specie dintre folosirea intenționată a situației de serviciu și exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese este recunoscut și dintr-o perspectivă causală interpretativă. Astfel, în acord cu pct. 4.1 din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție, nr. 7 din 15.05.2017³², printre variațiile folosirii situației de serviciu tipice infracțiunii prevăzute la art. 327 C.pen. se consemnează participarea cu drept de vot sau de decizie, la examinarea și soluționarea problemelor ce vizează un interes personal, inclusiv cel al persoanelor cu care persoana publică sau persoana cu funcție de demnitate publică se află în raporturi de rudenie, afinitate ori în relații ostile.

Urmare a constatărilor de mai sus, apar ca firești următoarele întrebări: care este fundamentarea socio-juridică a opțiunii legislative de a desprinde din art. 327 C.pen. fapta de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese? De ce această remanieră legislativă a operat doar în sfera publică, nu și în sectorul privat?

În raport cu cea din urmă întrebare, consemnăm că în Capitolul XVI al Părții Speciale a Codului penal – „Infracțiuni de corupție în sectorul privat”, nu-și găsește oglindire incriminarea distinctă a faptei de exercitare a atribuțiilor în sectorul privat în situație de conflict de interese de abuzul de serviciu (art. 335 C.pen.). Astfel, privite lucrurile, prevederea din actul extrapenal de re-

ferință, la concret – art. 45 alin.(2) lit.b) din Legea integrității, nr. 82 din 25.05.2017³³, are o natură pur declarativă. Amintim cu această ocazie că, potrivit respectivei prevederi, constituie infracțiune *inter alia*, exercitarea atribuțiilor de serviciu în sectorul privat (sublinierea ne aparține – n.a.) în situație de conflict de interese, fiind atribuit la actele conexe actelor de corupție, care au fost săvârșite împreună sau în legătură directă cu un act de corupție. Prin această stare creată în sistemul nostru juridic, legiuitorul a sfidat principiul activității de legiferare consacrat în art. 3 alin.(1) lit.d) din Legea cu privire la actele normative, nr. 100 din 22.12.2017³⁴, potrivit căruia la elaborarea unui act normativ se respectă coerența normelor juridice.

Dincolo de incoerența admisă de legiuitorul Republicii Moldova în cadrul normativ general, o analiză a standardelor și instrumentelor internaționale în materie, ne incumbă obligația pozitivă de a garanta prevenirea conflictelor de interese. Astfel, în conformitate cu art. 7 alin.(4) al Convenției ONU împotriva corupției³⁵, prevedere ce se referă la sectorul public, fiecare stat parte se străduiește, conform principiilor fundamentale ale dreptului său intern, să adopte, să mențină și să consolideze sisteme care să favorizeze transparența și să prevină conflictele de interese. Corelativ, în art. 12 alin.(2) lit.b) din Convenție, prevedere ce se referă la sectorul privat, se relevă că pentru atingerea obiectivelor stipulate în alin.(1) al articolului amintit (și anume: prevenirea corupției implicând sectorul privat și, dacă este cazul (sublinierea ne aparține – n.a.), prevederea de sancțiuni civile, administrative sau penale eficiente, proporționate și punitive, în caz de nerespectare a acestor măsuri) se vor promova elaborarea de norme și proceduri pentru apărarea integrității instituțiilor private vizate, inclusiv coduri de conduită pentru ca întreprinderile și toate profesiile interesate să-și exercite activitățile în mod corect, onorabil și adecvat pentru a preveni, *inter alia*, conflictele de interese.

Nu putem să nu remarcăm că prevenirea conflictului de interese în sectorul privat pe care o impune Convenția ONU împotriva corupției, implică o paletă largă de măsuri, desigur cea mai drastică fiind apărarea împotriva conflictului de interese prin mijloace juridico-penale. Din acest punct de vedere, subscriem la viziune exprimată de A. Chirilă, potrivit căreia o politică modernă cu privire la conflictul de interese trebuie să caute să ajungă la un echilibru, prin identificarea riscurilor legate de corectitudinea organizațiilor publice și a

31 Sentința Judecătoriei Buiucani, mun. Chișinău din 19 februarie 2014 (Dosar nr.1-314/14).

32 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova „Cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu”, nr.7 din 15.05.2017. Disponibilă: http://jurisprudenta.csj.md/search_hot_expl.php?id=216

33 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.229-243 din 07.07.2017.

34 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.7-17 din 12.01.2018.

35 Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, adoptată la New York la 31.10.2003, semnată de Republica Moldova la 28.09.2004, ratificată prin Legea pentru ratificarea Convenției Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției, nr.158 din 06.07.2007. Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.103-106 din 20.07.2007.

funcționarilor publici, interzicerea formelor inacceptabile de conflict de interese, tratarea corespunzătoare a situațiilor de acest gen, informarea organizațiilor publice și a persoanelor oficiale cu privire la apariția unor asemenea conflicte de interese, asigurarea introducerii unor proceduri eficiente pentru identificarea, declararea, rezolvarea și promovarea soluției adecvate pentru situațiile de conflict de interese.³⁶

Asupra fundamentării apelării la mijloace juridico-penale de prevenire a conflictelor de interese, s-a expus bunăoară Curtea Constituțională a României. Deloc întâmplător luăm în vizor alegațiile instanței de contencios constituțional al României cu referire la incriminarea faptelor de conflict de interese. Or, după cum rezultă din Nota informativă la proiectul legii pentru modificarea și completarea unor acte legislative,³⁷ prin care a fost incriminată propriu-zis fapta de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, art. 326 C.pen. a intrat în legea penală a Republicii Moldova, în special, prin filiera modelului incriminator ale României. Astfel, cu prilejul soluționării excepției de neconstituționalitate a dispozițiilor art.301 alin.(1) și art. 308 alin.(1) din Codul penal al României³⁸, Curtea Constituțională a României a apreciat referitor la incriminarea faptelor de conflict de interese³⁹, că aceasta are ca scop, pe de o parte, sancționarea penală a funcționarului public care, în mod conștient și deliberat, își satisface interesele personale prin îndeplinirea atribuțiilor publice, și, pe de altă parte, înlăturarea oricăror suspiciuni cu privire la conduita persoanelor care exercită o funcție publică sau care prestează un serviciu public. La fel, instanța de contencios constituțional al României, a punctat că reglementarea ca subiect activ al infracțiunii de conflict de interese a unor persoane private, prin dispozițiile art. 308 din Codul penal a României, este excesivă, întrucât are loc o extindere nepermisă a forței de constrângere a statului, prin utilizarea mijloacelor penale asupra libertății de acțiune a persoanelor circumscrise în cauză dreptului la muncă și libertății economice, fără să existe o justificare criminologică în acest sens. În cele din urmă, Curtea Constituțională a României ajunge la concluzia că protecția penală astfel reglementată nu respectă un raport just de proporționalitate între severitatea măsurii ce poate fi luată și interesul individual al persoanelor; or, este greu de identificat o valoare socială ce trebuie

protejată în cazul sancționării conflictului de interese în mediul privat, dat fiind că eventualele cazuri concrete de incompatibilitate pot fi eficient soluționate cu ajutorul mijloacelor de drept civil, dreptul muncii sau prin alte reguli, care nu implică răspunderea penală.

Nu avem motive de a nu susține respectiva poziție, considerent din care, amintim că în exercitarea competenței de legiferare în materie penală, trebuie să se țină seama de principiul potrivit căruia incriminarea unei fapte ca infracțiune trebuie să intervină ca ultim resort în protejarea unei valori sociale, ghidându-se după principiul „ultima ratio”. Considerăm că prin incriminarea cu titlu de *nomen iuris* a exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, legiuitorul s-a condus anume de acest principiu. Or, din cele trei categorii ale conflictelor de interese enumerate în art. 12 alin.(1) al *Legii privind declararea averii și intereselor personale, nr. 133 din 17.06.2016*⁴⁰, doar conflictul de interese consumat este supus punibilității. Mai mult ca atât, spre deosebire de conflictul de interese consumat reglementat de *Legea nr. 133/2016, în sfera penală nu oricare conflict de interese consumat generează răspundere penală, ci doar acela care se caracterizează prin intenție calificată prin scop. Or, expresia „în vederea obținerii, directe sau indirecte, a unui avantaj patrimonial a cărui valoare depășește 10000 de unități convenționale”* îndeplinește rolul de semn obligatoriu al laturii subiective a componentei infracțiunii, lipsa căruia face inaplicabilă răspunderea penală. Evidențiem că sintagma „în vederea” utilizată în dispoziția alin.(1) art. 326¹ C. pen. are semnificație de finalitate a acțiunii prejudiciabile, fapt dedus chiar din definiția scopului infracțiunii dată în literatura de specialitate: prin scop infracțional se înțelege acel proces psihic care constă în urmărirea realizării unor consecințe ale acțiunii sau, altfel spus, obiectivul propus și reprezentat de către făptuitor ca rezultat al acțiunii sau inacțiunii sale.⁴¹ Astfel, locuțiunea „în vederea” presupune obiectivul pe care și-l propune făptuitorul prin săvârșirea soluționării unei cereri, demersuri sau plângeri, prin adoptarea unui act administrativ, prin încheierea, directă sau prin intermediul unei persoane terțe, a unui act juridic, prin luarea unei decizii sau prin participarea la luarea unei decizii. Prin urmare, simpla urmărire a finalității evidențiate este suficientă pentru imputarea răspunderii penale, nefiind condiționată de realizarea efectivă a obținerii, directe sau indirecte, a unui avantaj patrimonial a cărui valoare depășește 10000 de unități convenționale. Totuși, dacă activitatea prejudiciabilă a făptuitorului nu este orientată spre obținerea avantajului patrimonial în cuantumul cerut de lege (peste 10000 de unități convenționale), fapt dedus din circumstanțe de ordin obiectiv,

36 A. Chirilă, Conflictul de interese. Implicații juridice administrative și penale, în „Revista Transilvăneană de Științe Administrative” nr.3(27)/2010, p.18-19.

37 <http://parlament.md/ProcesulLegislativ/Proiectedeactelegislative/tabid/61/LegislativId/4086/language/ro-RO/Default.aspx>

38 Codul penal al României, nr.286 din 17.07.2009. Monitorul Oficial al României, nr.510/2009. În vigoare din 01.02.2014.

39 Decizia Curții Constituționale a României referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art.301 alin.(1) și art.308 alin.(1) din Codul penal, nr.603 din 06.10.2015. Monitorul Oficial al României, nr.845 din 13.11.2015.

40 Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr.245-246 din 30.07.2016.

41 A. Bucur, Influența mobilului și scopului asupra vinovăției penale, în „Caiete de drept penal” nr.2/2006, p.112.

întrucât conflictul de interese constituie o specie, *alias* un caz particular al folosirii situației de serviciu, conflictul de interese consumat va fi încadrat în baza art. 327 C.pen., cu condiția *sine qua non*, ca acesta să fie generator de prejudiciu patrimonial, adică să producă daune în proporții considerabile drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanei fizice sau juridice. Din această perspectivă, susținem că *de lege lata*, exercitarea atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese are o dublă accepțiune: incriminare *nomen iuris* (art. 326¹ C.pen.) și modalitate faptică de săvârșire a infracțiunii (art. 327 C.pen.).

În alt context, consemnăm că existența avantajului patrimonial în conjunctura atitudinii psihice a persoanei publice care exercită atribuții în situație de conflict de interese, ne amintește întrucâtva despre infracțiunile de corupție. Cu toate acestea, considerăm că nu putem pune semn de egalitate dintre infracțiunile de corupție, pe de o parte și, infracțiunea de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, pe de altă parte. Aceasta deoarece, infracțiunile de corupție nu pot să existe în afara unei remunerații ilicite, fapt care impune necesarmente existența unui corupt, pe de o parte și a unui corupător, pe de altă parte. *Per a contrario*, în cazul exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, nu mai este nevoie de cele două persoane tipice infracțiunilor de corupție. Or, așa cum rezultă din textul de lege prevăzut la art. 326¹ C.pen., beneficiul acțiunii prejudiciabile comise în calitate de persoană publică, respectiv persoană cu funcție de demnitate publică, manifestată alternativ în: soluționarea unei cereri, demersuri sau plângeri, adoptarea unui act administrativ, încheierea, directă sau prin intermediul unei persoane terțe, a unui act juridic, luarea unei decizii sau participarea la luarea unei decizii, și-l asumă tocmai aceasta (beneficiul este pentru *sine qua non* pentru o persoană apropiată persoanei publice sau persoanei cu funcție de demnitate publică), constituind totodată și mijlocul care îl impulsionează pe subiectul infracțiunii să adopte un comportament incorect, neonest.

Subliniem că în literatura de specialitate nu există o viziune unitară cu privire la natura juridico-penală a conflictului de interese, însă în marea sa majoritate, se susține că conflictul de interese este o infracțiune de serviciu, și nu o infracțiune de corupție.⁴²

Din perspectiva cadrului normativ național, anume art. 45 alin.(2) lit.a) din Legea integrității, nr. 82 din 25.05.2017, exercitarea atribuțiilor de serviciu în sectorul public în situație de conflict de interese constituie act conex actelor de corupție, care este săvârșit împreună sau în legătură directă cu un act de corupție. Însă,

din punct de vedere a cadrului incriminator, considerăm că fapta prejudiciabilă prevăzută la art. 326¹ C. pen. se atribuie la infracțiunile care aduc atingere activității de serviciu, dar care nu sunt legate nemijlocit de corupție.

În același timp, nu putem să nu fim de acord cu o interpretare judiciară, care ne convinge despre posibilitatea metamorfozării conflictului de interese într-un veritabil act de corupție: „*Deși conflictul de interese nu înseamnă ipso facto corupție, totuși apariția unor conflicte de interese personale și obligațiile publice ale funcționarilor publici, dacă nu este tratată corespunzător, poate duce la corupție.*”⁴³ Deopotrivă, prin incriminarea nemijlocită a faptei de exercitare a atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese, se urmărește cel puțin înlăturarea oricăror suspiciuni cu privire la conduita persoanei publice, respectiv persoanei cu funcție de demnitate publică, care este investită, în virtutea atribuțiilor sale de serviciu, să soluționeze cereri, demersuri sau plângeri, să adopte un act administrativ, să încheie, direct sau prin intermediul unei persoane terțe, un act juridic, să ia o decizie sau să participe la luarea unei decizii, constituind și un puternic factor psihologic, numit – prevenție generală. Considerăm că motivele care au stat la baza criminalizării exprese a exercitării atribuțiilor în sectorul public în situație de conflict de interese sunt direct proporționale cu principiile esențiale de funcționare normală a entităților publice, deci aflate într-o legătură indisolubilă cu etica și conduita profesională a persoanei publice, respectiv a persoanei cu funcție de demnitate publică, orientată spre cultivarea îndeplinirii atribuțiilor de serviciu cu responsabilitate, competență, eficiență, promptitudine și corectitudine, precum și în spiritul de a se abține de la orice act sau faptă care poate prejudicia imaginea, prestigiul sau interesele unității în care activează. Prin aceasta se justifică fundamentarea socială de criminalizare expresă a faptei investigate și, beneficiind de o aprobare din partea societății civile, credem că remanierea legislativă operată prin Legea nr. 66/2018, îi asigură o includere eficientă în sistemul nostru de drept, care sperăm, își va regăsi aplicabilitate practică în caz de abatere de la prohibiția instituită.

42 S. Bogdan, Incriminarea conflictului de interese, în „Caiete de drept penal” nr. 2/2009, p. 82.

43 Sentința penală nr.666 din 30 iunie 2014, definitivă prin Decizia penală nr. 13 din 05 februarie 2015 a Înaltei Curți de Casație și Justiție a României (Dosar nr. 3159/1/2014). Disponibilă: <https://legeaz.net/spete-penal-iccj-completul-de-5-judecatori/decizia-13-2015>

ADMINISTRATORUL INSOLVABILITĂȚII – PERSOANĂ PUBLICĂ?

Ruslan POPOV*

*Procuror-șef al Secției avizare și propuneri
de legiferare din cadrul Direcției politici, reforme
și protecția intereselor societății a Procuraturii
Generale,
Doctor în drept*

ABSTRACT

This article provides an answer to the question: can the insolvency administrator be considered as a person invested by the state to perform activities of public interest within the meaning of para. (2) art. 123 of the Criminal Code of the Republic of Moldova? For this purpose, cases from the judicial practice are examined, in which the insolvency administrator was recognized as the subject of the crime of abuse of official positions, provided in art. 335 of the Criminal Code of the Republic of Moldova. It is argued why the qualification in one of these cases is incorrect. It is come to the conclusion that the insolvency administrator is a public person.

Keywords: public person, insolvency administrator, authorized administrator, investment, authorization, licensing.

Într-o speță din practica judiciară, la 03.11.2011, F. N. a fost condamnat în baza lit. b) alin. (3) art. 335 CP RM, (în vigoarea la acea dată) pentru abuzul de serviciu soldat cu urmări grave. În fapt, acesta activa în calitate de administrator al procesului de insolabilitate a întreprinderii „C. F.” S. A. În aceste împrejurări, F.N. a încălcat prevederile art. 65, 76 și 139 ale Legii nr. 632 din 14.11.2001 a insolabilității (care a fost abrogată la 13.03.2013). La concret, acesta a tăinuit de la instanța de judecată și de la creditorii existența unor imobile destinate pentru stingerea creanțelor creditorilor. De asemenea, în lipsa acorului comitetului creditorilor și al instanței de judecată, F.N. a transmis ilegal în proprietate către întreprinderea

„D.” S. R. L. un bunul imobil amplasat pe str. Mihai Viteazul din or. Florești. În rezultatul faptei săvârșite de F. N., au fost cauzate urmări grave intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice și juridice, și anume – creditorilor garanțați ai întreprinderii „C. F.” S. A.⁴⁴

Considerăm întemeiată această soluție de calificare. La data pronunțării deciziei reproduse mai sus – 03.11.2011 – administratorul procesului de insolabilitate avea calitatea juridică de persoană care gestionează o organizație comercială. Conform art. 124 CP RM, prin „persoană care gestionează o organizație comercială, obștească sau altă organizație nestatală” se înțelege

* ruslanpopov033@gmail.com

⁴⁴ Decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 03.11.2011. Dosarul nr. 02-1a-12271-27092011-5. Disponibil: <https://cac.instante.justice.md>

„persoana căreia, în organizația indicată sau într-o subdiviziune a acesteia, i se acordă, permanent sau provizoriu, prin numire, alegere sau în virtutea unei însărcinări, anumite drepturi și obligații în vederea exercitării funcțiilor sau acțiunilor administrative de dispoziție ori organizatorico-economice”. S-a luat în considerare faptul, că F. N. gestiona întreprinderea „C. F.” S. A. conform art. 106 din Codul Civil, (art. 281 din Codul Civil, după modificările din 01.03.2019) societatea pe acțiuni fiind o formă a societății comerciale sau, altfel spus, a organizației comerciale.

În același timp, nu suntem de acord cu soluția de calificare, care a fost stabilită în speța următoare: *prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 10.06.2013, C. T. a fost condamnată, printre altele, pentru săvârșirea infracțiunii prevăzute la alin. (1) art. 335 CP R.M. În fapt, aceasta ocupa funcția de administrator al insolabilității al întreprinderii „A.” S. R. L. Conform hotărârii Curții de Apel Economice din 16.02.2009, C. T. a fost obligată să aplice imediat sechestrul asupra a 60 de tone de grâu, care aparțineau acestei întreprinderi, în folosul băncii comerciale „B. S.” S. A., filiala Ungheni. C. T. nu și-a îndeplinit, însă, această obligație. În rezultat, în perioada 13.11.2009-15.11.2009, fondatorul întreprinderii „A.” S. R. L., C. V., a repartizat către cotași cele 60 de tone de grâu. În acest mod, creditorul întreprinderii „A.” S. R. L. a suportat un prejudiciu în mărime de 60000 lei⁴⁵.*

La 10.06.2013, C. T. nu avea calitatea juridică de persoană, care gestionează o organizație comercială. Cauza constă în adoptarea la 02.12. 2011 a Legii nr. 245 privind modificarea și completarea unor acte legislative. Potrivit acestei legi, alin. (2) art. 123 CP R.M. a fost modificat, după cum urmează: „Prin persoană publică se înțelege: funcționarul public, inclusiv funcționarul public cu statut special (colaboratorul serviciului diplomatic, al serviciului vamal, al organelor apărării, securității naționale și ordinii publice, altă persoană care deține grade speciale sau militare); angajatul autorităților publice autonome sau de reglementare, al întreprinderilor de stat sau municipale, al altor persoane juridice de drept public; angajatul din cabinetul persoanelor cu funcții de demnitate publică; persoana autorizată sau investită de stat să presteze în numele acestuia servicii publice sau să îndeplinească activități de interes public”. Din momentul intrării în vigoare a Legii nr. 245/2011 – 03.02.2012 – persoanele, investite de stat să îndeplinească activități de interes public, au obținut calitatea specială de persoane publice.

Poate oare administratorul insolabilității să fie considerat persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public în sensul alin. (2) art. 123 CP R.M.?

La momentul pronunțării Deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 10.06.2013, era în vigoare Legea nr. 149 din 29.06.2012 a insolabilității. Conform acesteia, administrator al insolabilității este „persoana desemnată în condițiile prezentei legi pentru supravegherea și/sau administrarea debitorului în perioada de observație, în procesul de insolabilitate și/sau pe durata restructurării în conformitate cu competențele stabilite de prezenta lege”. Din lit. c) alin. (5) art. 5 al Legii nr. 149/2012 aflăm că printre competențele instanței de insolabilitate, se numără: desemnarea administratorului insolabilității, destituirea sau acceptarea cererii de demisie a administratorului insolabilității.

Prevederi similare se conțineau în Legea nr. 632/2001 abrogat 14.03.2013, cu excepția art. 73 alin. (1), (4): „administrator – persoana desemnată de instanța de judecată pentru supravegherea și/sau administrarea patrimoniului debitorului în cadrul procesului de insolabilitate în modul și în conformitate cu competențele stabilite de prezenta lege” (art. 2); „Prin hotărârea de intentare a procesului de insolabilitate se desemnează administratorul insolabilității” (alin. (3) art. 44); „La cererea comitetului creditorilor, a adunării creditorilor, a organelor centrale de specialitate ale administrației publice sau autorităților administrației publice locale (în cazul intentării procesului de insolabilitate în privința întreprinderii de stat care a fost fondată de către organul central de specialitate sau întreprinderii municipale, care a fost fondată de către autoritatea administrației publice locale, sau întreprinderii în capitalul statutar al căreia statul deține mai mult de 35% din pachetul de acțiuni), sau din oficiu, instanța de judecată poate destitui administratorul din motive întemeiate” (alin. (1) art. 80).

Așadar, statul, reprezentat de instanța de judecată, este cel care desemnează administratorul insolabilității, îl destituie sau îi acceptă cererea de demisie.

Prin aceasta, administratorul insolabilității se deosebește de alți administratori ai unei societăți (organizații) comerciale. De exemplu, lit. a) alin. (2) art. 49 al Legii nr. 135 din 14.06.2007 privind societățile cu răspundere limitată prevede: „Dacă actul de constituire nu prevede altfel, de competența adunării generale a asociaților ține desemnarea și eliberarea înainte de termen a administratorului”. În cea de-a doua speță enunțată mai sus, nu adunarea generală a asociaților întreprinderii „A.” S. R. L. a desemnat-o pe C. T. în calitate de administrator al insolabilității. C.T. a fost desemnată în această funcție de către instanța de judecată.

Activitatea, desfășurată de C. T. în această funcție, s-a exprimat în gestionarea unei societăți (organizații) comerciale. Totuși, în cazul analizat, importantă este nu entitatea în care C. T. și-a desfășurat activitatea. Important este că statul a investit-o pe C. T. să îndeplinească o activitate de interes public.

45 Decizia Colegiului penal lărgit al Curții Supreme de Justiție din 01.04.2014. Dosarul nr. 1ra-83/2014. Disponibil: http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php?id=2037

Autorul rus S. S. Cerebedov exprimă punctul de vedere, că administratorul arbitral trebuie considerat persoană, care îndeplinește funcții de conducere într-o organizație comercială sau într-o altă asemenea organizație, sau într-o organizație necomercială care nu este nici autoritate de stat, nici autoritate a administrației publice locale, nici instituție de stat sau municipală (adică, trebuie considerat fie persoană, care îndeplinește funcțiile unui organ executiv unipersonal sau funcțiile unui membru al unui consiliu de directori sau ale altui organ executiv colegial, fie persoană care, permanent, provizoriu sau în virtutea unei însărcinări speciale, îndeplinește funcții administrative de dispoziție ori organizatorico-economice în cadrul unor astfel de organizații)⁴⁶. O asemenea opinie este valabilă în contextul legii penale ruse, însă nu poate fi relevantă în conjunctura legii penale a Republicii Moldova.

În condițiile Republicii Moldova, investirea de stat în vederea desfășurării unor activități de interes public (printre care se numără și activitatea de administrator al insolabilității) se poate face printr-un act al unei autorități publice (de exemplu, al instanței de judecată). Drept urmare, în contextul legii penale a Republicii Moldova, administratorul insolabilității este o persoană publică în sensul alin.(2) art. 123 CP R.M. Din aceste considerente, administratorul insolabilității trebuie considerat subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 324, 327-329 și 332 CP RM, nu subiect al infracțiunilor prevăzute la art. 333 și 335 CP RM.

În sprijinul acestei afirmații, aducem opinia exprimată de V. Pașca: „Privatizarea unor servicii într-o economie liberă poate îmbrăca și forma exercitării de către particulari a unor profesii. Atunci când această profesie necesită o abilitare specială (autorizare, licențiere etc.) din partea unei autorități publice, care are și abilitarea de exercitare a controlului asupra modului în care își desfășoară persoana fizică autorizată activitatea, se cheamă că acea persoană exercită un serviciu de interes public”⁴⁷. Într-un mod asemănător, Gh. Moroianu susține: reglementarea expresă a unei profesii este impusă îndeosebi de nevoia de a se satisface un interes, public sau particular, pe care statul îl încredințează spre îndeplinire liberilor profesioniști, când are premisele realizării lui, dar numai în condițiile actului de reglementare a profesiei. În activitatea profesioniștilor liberi există o îmbinare a interesului public cu cel privat. Chiar dacă pentru anumite profesii interesul public este estompat, în realitate, în cazul tuturor profesiilor libere, statul este interesat ca în domeniile pe care le-a încredințat

acestor profesioniști să se desfășoare o activitate normală, eficientă și responsabilă, în interesul social general⁴⁸. O poziție similară este susținută de către C. Duvac⁴⁹.

Cu titlu de excurs istoric, amintim că în trecut activitatea de administrator al insolabilității constituia o activitate licențiată. Astfel, în acord cu Legea nr. 1265 din 19.07.2002 pentru modificarea și completarea Legii insolabilității nr. 632-XV din 14 noiembrie 2001 și Legii nr. 451-XV din 30 iulie 2001 privind licențierea unor genuri de activitate, Legea nr. 451 din 30.06.2001, abrogată 27.10.2017 privind licențierea unor genuri de activitate a fost completată: după punctul 27 a fost introdus un nou punct 28, având următorul conținut: „28) activitatea de administrator al insolabilității”. Drept urmare, la 29.08.2006 a fost adoptat Ordinul Camerei de licențiere nr. 54 privind condițiile de licențiere și lista documentelor suplimentare, ce se anexează la cererile de eliberare a licențelor pentru activitatea de administrator al insolabilității (în redacție nouă). Ulterior, din momentul intrării în vigoare a Legii nr. 176 din 15.07.2010 pentru modificarea și completarea Legii nr. 451-XV din 30 iulie 2001 privind reglementarea prin licențiere a activității de întreprinzător, activitatea de administrator al insolabilității a încetat să mai reprezinte o activitate supusă licențierii.

Astfel, în perioada 15.08.2002-10.08.2010, când activitatea în cauză era una licențiată, statul autoriza (nu investește) în vederea desfășurării activității de administrator al insolabilității. Or, autorizarea de stat în vederea desfășurării unor activități de interes public se făcea, în primul rând, prin Legea nr. 451/2001. Scopul acestei legi este să asigure controlul din partea statului asupra respectării condițiilor impuse pentru desfășurarea genurilor respective de activitate. Printre principiile de bază ale licențierii, fixate în art. 3 al legii sus-menționate, evocăm: confirmarea de către solicitantul de licență a abilităților sale de a desfășura pe răspunderea sa un anumit gen de activitate; protecția drepturilor, intereselor legale și a sănătății cetățenilor, protecția mediului ambiant și asigurarea securității statului. Toate acestea confirmă că prin Legea nr. 451/2001, până la abrogarea ei, se autoriza desfășurarea unor activități de interes public.

Atât în perioada 15.08.2002-10.08.2010, cât și din 10.08.2010 până în prezent, activitatea de administrator al insolabilității a fost și este o activitate aflată sub controlul statului. Diferența constă în aceea, că din 10.08.2010 până în prezent, această activitate necesită nu autorizare (prin licențiere) din partea statului, dar investire (prin actul instanței de judecată) din partea statului.

46 Череведов С. С. Злоупотребление полномочиями по российскому уголовному праву: автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2008. – 28 с.

47 Noul Cod penal. Comentariu pe articole / Sub red. lui G. Antoniu. București: C. H. Beck. – 2008. – 600 p.

48 Moroianu Gh. Statutul profesiilor liberale. București: Universul Juridic. – 2008. – 560 p.

49 Duvac C. Conceptul de funcționar public în lumina noului Cod penal // Dreptul. – 2011. – nr. 1, p. 94-123.

Actualmente, această investiție se face luându-se în considerare și prevederile Legii nr. 161 din 18.07.2014 cu privire la administratorii autorizați. Pentru prezentul studiu, prezintă interes următoarele dispoziții ale art. 2, care a fost modificat prin legea nr. 246 din 15.11.2018, în vigoare 01.03.2019 al legii respective: „noțiunea de administrator autorizat (denumit în continuare administrator) semnifică orice persoană fizică investită potrivit legii (sublinierea ne aparține – *n.a.*) cu atribuții de supraveghere și/sau de administrare în cadrul procedurii succesorale, procedurii de insolvență, procedurii de dizolvare judiciară și în alte cazuri prevăzute

de legislație”. Totodată potrivit alin. (1) art. 27 al Legii nr. 161/2014, „de desemnarea administratorului în cadrul unui proces judiciar de insolvență a persoanei juridice de drept privat sau a întreprinzătorului individual se efectuează în condițiile stabilite prin Legea insolvenței nr. 149 din 29 iunie 2012”.

Așadar, atât Legea nr. 149/2012, cât și Legea nr. 161/2014, confirmă că administratorul insolvenței este o persoană investită de stat să îndeplinească activități de interes public în sensul alin. (2) art. 123 CP R.M.

ANALIZA STRATEGICĂ ȘI OPERAȚIONALĂ A CORUPȚIEI – UN INSTRUMENT-CHEIE AL CNA ÎN LUPTA ANTICORUPȚIE

Bogdan ZUMBREANU*
Director al Centrului Național Anticorupție

ABSTRACT

Corruption in the legal context refers to a wrongful design to acquire or cause some pecuniary or other advantage. The author presented a lot of activities of corruption, which including bribery and embezzlement, though it may also involve practices that are legal in many countries.

Keywords: *corruption, legal framework, society, sanctions, anti-corruption investigations, crime, bribes.*

În lupta contra corupției, Centrul Național Anticorupție realizează o activitate amplă de analiză a acestui flagel, atât ca fenomen, în general, cât și ca acte concrete de corupție, în particular. Sunt studiați factorii de genăză, amenințările potențiale și vulnerabilitățile, nivelul și tendințele corupției în domeniile social-economice ale Republicii Moldova și în activitatea autorităților publice, instituțiilor și organizațiilor de drept public și privat.

Una dintre cele mai complexe analize strategice, realizate de CNA în anul 2018, a vizat **eficiența activității organelor competente de sancționarea conducătorilor auto pentru conducerea mijloacelor de transport în stare de ebrietate**. Având în vedere faptul, că siguranța în trafic este un subiect de ordin major, s-a impus necesitatea efectuării acestui studiu analitic, în vederea stabilirii măsurilor întreprinse și rezultatelor obținute

de către organele competente pentru a combate fenomenul respectiv.

Vă propunem, spre atenție, în studiul ce urmează o analiză minuțioasă a deficiențelor din acest domeniu.

Conducerea mijloacelor de transport în stare de ebrietate a fost și continuă să rămână o problemă îngrijorătoare, care deseori provoacă consecințe grave.

Datele statistice, publicate de către instituțiile responsabile de contracararea fenomenului respectiv, reflectă, în ultima perioadă de timp, situații alarmante referitor la numărul de persoane, care au fost depistate conducând unitățile de transport sub influența alcoolului sau alte substanțe interzise, cât și numărul de accidente soldate cu urmări grave comise de către acestea.

Prin urmare, evaluarea activității organelor de drept, prin prisma datelor statistice referitoare la depistarea, constatarea, documentarea și aplicarea prevederilor le-

* bogdan.zumbreanu@cna.md

gale în privința persoanelor, care au încălcat normele legale, urmează să confirme sau să infirme, dacă sunt carente la capitolul respectiv și modul în care acestea se manifestă în activitatea zilnică a acestora.

În prezentul studiu, este evaluată situația în domeniul de referință pe fiecare compartiment în parte, începând cu înregistrarea încălcărilor, documentarea cazurilor și sancțiunile, aplicate persoanelor vinovate.

Scopul și obiectivele

Ca scop, a fost propus de a analiza în prima fază numărul de încălcări contravenționale și penale constatate, înregistrate și documentate de către agenții constata-tori și reprezentanții organului de urmărire penală din cadrul Inspectoratului național de patrulare al IGP, iar ulterior, analiza hotărârilor adoptate de către instanțele de judecată pe cazurile respective.

Ca termeni de referință a fost analizată perioada 2017-2018, însă pentru elucidarea circumstanțelor referitoare la scopul și obiectivele stabilite, au fost admise unele devieri de la această perioadă, făcându-se referință la perioada anterioară.

Sursele utilizate în procesul elaborării analizei strategice

În procesul elaborării studiului, au fost utilizate informații din surse deschise, date conform sistemelor informaționale disponibile Centrului, informația prezentată de INP al IGP (referitor la înregistrarea și documentarea cazurilor de conducere a unităților de transport în stare de ebrietate).

Referitor la prezentarea informației necesare de către subdiviziunile specializate a MAI, se menționează faptul, că demersul înaintat către INP a fost redirectionat către STI al MAI, motivând-se că datele sânt stocate în sistemele informaționale gestionate de către subdiviziunea respectivă. La rândul său, STI al MAI a furnizat informația existentă în bazele de date în formatul, în care acestea sunt înscrise. Urmare a analizei informațiilor prezentate, s-a constatat lipsa mai multor date la diferite compartimente, care sunt reflectate mai jos.

De asemenea, a fost examinată informația din cadrul ÎMSP Dispensarul Republican de Narcologie referitoare la numărul persoanelor testate în perioada 2017-2018, suspecte de conducerea mijloacelor de transport sub influența alcoolului sau alte substanțe interzise. Totodată, se menționează că responsabilii din cadrul IMSP Dispensarul Republican de Narcologie au prezentat informația incomplet, precum și într-un format, altul decât cel solicitat, motivând-se lipsa evidenței informației după criteriile solicitate. Din discuțiile purtate cu executorul din cadrul instituției respective s-a constatat lipsa unui sistem electronic de evidență, iar informația este păstrată până în prezent în registre pe suport de hârtie.

A fost menționat faptul, că unele registre nu sunt disponibile din motiv, că au fost ridicate în cadrul unor cauze penale gestionate anterior de către Centrul Național

Anticorupție. În consecință, au fost furnizate date din dările de seamă ale instituției, analiza cărora urmează a fi expusă în continuare.

Concomitent, au fost analizate hotărârile adoptate de către instanțele judecătorești, în perioada de referință, acestea fiind extrase de pe portalul informațional <http://instante.justice.md/> și <http://jurisprudenta.csj.md> (sentințele pe cazurile penale și hotărârile pe cazurile contravenționale).

Eșantionul supus studiului

În cadrul studiului a fost analizată informația referitoare la:

- 8627 de cazuri de conducere în stare de ebrietate, înregistrate în Registrul nr. 2 și 8834 cazuri înregistrate în Registrul nr.1;
- Datele referitor la 10305 cauze penale intentate în temeiul prevederilor art. 264 și 264¹ examinate de către organul de urmărire penală al IGP al MAI și 2395 procese contravenționale întocmite de către agenții constata-tori;
- 328 sentințe adoptate de către instanțele judecătorești de fond pe cauze penale intentate în temeiul prevederilor art. 264¹, precum și deciziile instanțelor de apel și Curții Supreme de Justiție (în cazul în care acestea au fost contestate);
- 312 hotărâri adoptate în rezultatul examinării proceselor verbale contravenționale intentate în temeiul art. 233 CC, precum și recursurile în privința acestora în instanțele de apel.

Privire generală asupra cadrului legal

Conform prevederilor legale, pentru conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate este prevăzută răspundere contravențională și penală. Diferența între acestea este determinată de gradul de ebrietate, sau după caz, de alte circumstanțe specificate expres în codul penal (*ex. refuzul conducătorului auto de testare alcoolscoptică, trage după sine în mod obligatoriu răspunderea penală*).

Potrivit Hotărârii de Guvern nr. 296 din 16.04.2009 „cu privire la aprobarea Regulamentului privind modul de testare alcoolscoptică și examinare medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei”, sunt specificate concentrațiile admisibile, minime și avansate de alcool, iar în dependență de acestea, persoanele care conduc mijloace de transport în stare de ebrietate, sunt pasibile de răspundere contravențională sau penală. Astfel, potrivit punctului 3, concentrațiile **maxime admisibile** constituie în sânge 0,3 g/l, iar în aerul expirat 0,15 mg/l. Concomitent, potrivit punctului 4 al aceluiași act normativ, se consideră stare de ebrietate alcoolică:

- a) **cu grad minim** – în caz de stabilire a concentrației de alcool de la 0,3 g/l până la 0,5 g/l în sânge sau de la 0,15 mg/l până la 0,3 mg/l în aerul expirat;
- b) **cu grad avansat** – în caz de depășire a concentrației de alcool de 0,5 g/l în sânge sau de 0,3 mg/l în aerul expirat.

Astfel, conducătorii auto care au concentrația de alcool în limitele prevăzute la punctul a) sunt trași la răspundere contravențională, iar cei depistați în stare de ebrietate cu un grad de alcool prevăzut la punctul b) sunt trași la răspundere penală.

Răspunderea contravențională este aplicată de către agenții constatori în temeiul prevederilor art. 233 CC (*Conducerea vehiculului în stare de ebrietate produsă de alcool, predarea conducerii lui către o persoană care se află în stare de ebrietate produsă de alcool sau de alte substanțe*), iar răspunderea penală se aplică în temeiul prevederilor art. 264¹ CP (*Conducerea mijlocului de transport în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe*). De asemenea, persoanele care au admis încălcări ale regulilor de securitate rutieră, fiind în stare de ebrietate, sânt trase la răspundere în temeiul prevederilor art. 264 CP (*Încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport*), cu aplicarea sancțiunilor sub formă de privare de libertate, cu anularea dreptului de a conduce mijloacele de transport.

Totodată, la capitolul legislație, se impune a fi menționat faptul, că atât articolul din codul contravențional, cât și articolele din codul penal menționate supra, au suferit modificări esențiale ce țin de înăsprirea pedepselor, urmare a modificărilor legale intrate în vigoare.

Procedura de înregistrare și documentare a cazurilor de conducere a mijlocului de transport în stare de ebrietate și riscurile coruptibile existente la acest compartiment

În cadrul efectuării studiului s-a constatat, că procesul depistării și înregistrării de către agenții constatori a cazurilor de conducere a unităților de transport în stare de ebrietate este vulnerabil la acte de corupție.

Astfel, potrivit ordinului IGP emis în perioada anului 2015 angajații INP au admis încălcări în procesul înregistrării materialelor referitoare la documentarea persoanelor, care au condus mijloacele de transport în stare de ebrietate. Totodată, se menționează că au fost semnalate încălcări și în privința conducătorilor din cadrul INP, care n-au asigurat verificarea săptămânală a contrapunerii datelor din memoria mijloacelor de măsurare (*Drager, Vitezometru*) cu informația din registrele de evidență a proceselor-verbale contravenționale.

Prin urmare, riscurile de încălcări evidențiate supra persistă și la moment, reieșind din articolele din sursele mass-media menționate în partea introductivă⁵⁰, fapt ce denotă o dată în plus vulnerabilitatea acestui segment.

Analiza informațiilor înregistrate în R 2

În procesul de analiză a datelor prezentate de STI al MAI, s-a constatat că în perioada 2017-2018 (*10 luni*), în Registrul de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (R 2), au fost înregistrate în total 8627 cazuri de conducere a mijlocului de transport în stare de ebrietate (4944 în 2017 și 3683 în 2018).

Prin urmare, în perioada anului 2017, din numărul total de **4944** de cazuri înregistrate și examinate au fost adoptate deciziile expuse mai jos.

Din datele respective, rezultă că numărul impunător de **1113** cazuri de conducere a mijlocului de transport în stare de ebrietate (22,5 %) nu s-au adevărit, acestea fiind sistate prin încheieri din cauza neconfirmării faptelor. Aceasta ridică multiple semne de întrebare, referitoare la motivul adoptării hotărârilor respective. Informația prezentată de către STI al MAI nu reflectă în detalii temeiurile adoptării deciziilor.

O situație similară se atestă și în perioada anului 2018, unde, din numărul total de **3683** de informații înregistrate, 927 de cazuri (25,1 %) nu s-au adevărit, acestea fiind sistate prin încheieri, de asemenea, din cauza neconfirmării faptelor. Rezultatele examinării cazurilor pe parcursul anului 2018.

În concluzie, la faza inițială se atestă doar **283 cazuri finalizate cu întocmirea proceselor verbale contravenționale, sau 3,2%**. Totodată, se atestă și o cifră îngrijorătoare de **2040 de cazuri de neconfirmare a faptului conducerii mijlocului de transport în stare de ebrietate, ceea ce constituie aproximativ 24%**.

Aceste date reconfirmă vulnerabilitatea și riscurile de corupție în rândul agenților constatori sau a altor factori de decizie din cadrul MAI la emiterea unor decizii obiective și legale.

Analiza datelor înregistrate în R1

Din analiza datelor referitoare la înregistrarea informațiilor în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni (*Registrul nr.1*), prezentată de către STI al MAI, se constată că în perioada anului 2017 au fost înregistrate **5264** de cazuri. Prin urmare, în 4631 cazuri (88%) a fost inițiată urmărirea penală, în 217 cazuri (4,6 %) a fost refuzată inițierea urmăririi penale, iar în 403 cazuri (7,6%) lipsește informația privind rezultatele examinării cazurilor înregistrate în R1.

În perioada anului 2018, au fost înregistrate în total **3570** de cazuri privind conducerea mijloacelor de transport în stare de ebrietate. Prin urmare, în 3124 cazuri (87,5%) a fost inițiată urmărirea penală, în 130 cazuri (3,6%) a fost refuzată inițierea urmăririi penale, iar în 309 cazuri (8,6%) lipsește informația privind rezultatele examinării cazurilor înregistrate în R1.

Astfel, se constată că **din numărul total de 8834 informații înregistrate în R1**, în 347 de cazuri (3,9%) a fost

⁵⁰ <https://www.zdg.md/stiri/stiri-justitie/video-trei-politisti-din-balti-retinuti-pentru-mita-200-de-euro-normal-ce-i-cu-tine-nici-trei-nu-te-ajuta>

refuzată pornirea urmăririi penale, iar în **712 cazuri (8%) lipsește informația** în sistemul informațional gestionat de către STI (referitoare la deciziile adoptate).

Practica contravențională aplicată de către organul de constatare al MAI și rezultatele examinării proceselor contravenționale în instanțele de judecată

Evidența proceselor verbale contravenționale, conform datelor statistice ale poliției

Conform procedurii, procesele verbale contravenționale întocmite în conformitate cu prevederile art. 233 CC sânt remise pentru examinare după competență în instanța de judecată. Astfel, în perioada supusă examinării, organele de poliție au întocmit 2395 procese verbale în privința persoanelor, care au condus unități de transport în stare de ebrietate. Este de menționat faptul, că în sistemul informațional al STI al MAI nu sânt introduse informații complete privind deciziile adoptate de către instanțele de judecată.

Din numărul total de 1382 procese-verbale contravenționale înregistrate în baza de date în perioada anului 2017, 884 cazuri (64%) s-au soldat cu aplicarea sancțiunii, 227 procese verbale contravenționale (16,4%) au fost încetate, iar în 271 de cazuri (19,6%) lipsesc datele privind deciziile adoptate de către instanțele de judecată (*Anexa nr.1*).

Rata cea mai mare de încetare a proceselor contravenționale persistă în cazurile pasibile de privarea de dreptul de a conduce unități de transport. Astfel, din numărul total de 597 procese verbale întocmite în temeiul art. 233 alin. 1 CC în perioada anului 2017, au fost încetate 179 cazuri (circa 30%).

O abordare diferită din partea instanței de judecată se atestă în cazul proceselor contravenționale, în care nu este prevăzută privarea de drepturi speciale. Ca exemplu, în cazul proceselor verbale întocmite în temeiul art. 233, alin.(3), din numărul total de 596 de procese contravenționale examinate în perioada anului 2017, doar 25 de procese verbale au fost încetate (4,1%).

Acest fapt se poate confirma și din datele oficiale ale **Biroului Național de Statistică**⁵¹, conform cărora din numărul total de 1401 de contravenții privind conducerea în stare de ebrietate, examinate în perioada anului 2017, doar în 206 cazuri (14,7%) a fost aplicată privarea de anumite drepturi. Concluzii asemănătoare se pot deduce despre întocmirea celorlalte contravenții în temeiul art. 233 alin.(3) și alin.(4), care nu prevăd obligativitatea de a deține permis de conducere, sau întocmite în privința persoanelor care anterior au fost private de dreptul de a conduce.

Reieșind din datele prezentate de către STI al MAI (cu excepția lunii decembrie) în referire la sancțiunile aplicate în cazurile conducerii transportului în stare de ebrietate pentru anul 2018 au fost stabilite un total de 1013 procese verbale contravenționale. Dintre acestea, 334 cazuri (33%) s-au soldat cu aplicarea sancțiunii, 38 procese verbale contravenționale (3,7%) au fost încetate, iar în 641 de cazuri (63,3%) lipsesc datele privind deciziile adoptate de către instanțele de judecată.

Rezultatele examinării proceselor contravenționale în instanțele de judecată

Din considerentele expuse în partea introductivă, în cadrul studiului au fost analizate 312 hotărâri. Prin urmare, din numărul total de 312 procese contravenționale examinate de către instanțele judecătorești, 134 au fost intentate în baza prevederilor art. 233 alin.(3) CC. Pe poziția secundă se clasifică cele intentate în temeiul art. 233 alin.(1), cu 128 procese verbale. 46 procese verbale au fost intentate în temeiul art. 233 alin.(4), iar 4 procese verbale – în temeiul art. 233 alin.(2).

Concomitent, s-a identificat faptul că din numărul **total de 312 hotărâri**, au fost încetate din diferite motive 74 de proceduri contravenționale, ceea ce reprezintă **aproximativ 24%**. Datele desfășurate referitoare la examinarea și aprobarea deciziilor de încetare sau aplicare a pedepselor în cadrul examinării proceselor contravenționale. Prin urmare, se confirmă cele stabilite anterior, că instanța de judecată încetează din diferite motive un număr mai mare de procese contravenționale, care prevăd privarea de dreptul de a conduce mijloacele de transport (*ex. din numărul total de 128 procese contravenționale conform art. 233 alin.(1), au fost încetate 48 sau 37,5%*).

Referitor la contestarea hotărârilor la Curtea de Apel, a fost relevat faptul, că **din numărul total de 74 procese încetate**, în privința a **27 (36,5%) au fost înaintate recursuri**, dintre care, în **13 cazuri** contestările agenților constatori **au fost respinse**, în **12 cazuri au fost remise spre rejudecare** (*hotărârile ulterioare nu sânt publicate*), într-un caz a fost aplicată amenda cu privarea de dreptul de a conduce pe un termen de 2 ani și 1 caz hotărârea instanței de apel nu este publicată.

Motivele invocate de către instanțele de judecată pentru încetarea proceselor contravenționale

Instanțele de judecată au invocat diverse motive pentru încetarea proceselor contravenționale, iar cele mai frecvent utilizate sunt expuse în continuare.

• Eroarea analizatorului de tip „ALCOTEST 6810”.

În funcție de caz, pentru încetarea procesului contravențional, instanța de judecată a recurs la invocarea posibilelor erori ale aparatului de măsurare a alcoolemiei în aerul expirat (*procedură descrisă în ordinul Ministerului Economiei nr. 104 din 08.06.2015, cu privire la aprobarea procedurii de măsurare legală PML 5-02:2015 „Mă-*

51 <http://www.statistica.md/newsview.php?l=ro&id=5981&idc=168>

surarea concentrației de alcool în aerul expirat de persoanele testate cu analizatorul de tip „ALCOTEST 6810”).

Unii judecători au aplicat sancțiunea prevăzută la art. 233 alin.(1) CC în privința persoanelor care au avut în aerul expirat concentrația de alcool de 0,15 mg/l, iar alții, chiar și în cazul concentrației de alcool de 0,16 mg/l, au admis absolvirea de răspunderea contravențională, invocându-se eroarea tolerată a analizatorului de $\pm 0,02$ mg/l, stabilită în Ordinul Ministerului Economiei nr.104 din 08 iunie 2015.

- **Interpretarea discreționară în funcție de caz a categoriei de vehicul.**

De asemenea, instanțele de judecată s-au expus prin aplicarea sancțiunii contravenționale și în cazurile conducerii în stare de ebrietate a unităților de transport cu tracțiune animală. Ca exemplu, prin hotărârea nr. 4-146/17 din 12 iunie 2017, cet. Ș: V., care „conducea **vehiculul cu tracțiune animală (cal)** neavând obligația de a deține permis de conducere, dar se afla în stare de ebrietate alcoolică având în aerul expirat 1,74 mg/l, conform testului Dräger”, a fost recunoscut vinovat cu aplicarea muncii neremunerate pe o durată de 30 ore.

Încetarea proceselor contravenționale în temeiul rezultatelor probelor de sânge

Judecătorul din cadrul judecătoriei Anenii Noi a anulat procesul verbal contravențional în baza rezultatelor probelor de sânge. Conform hotărârii respective, cet. P. S. a fost depistat conducând mijlocul de transport în stare de ebrietate având în aerul expirat 0,26 mg/l, însă în rezultatul efectuării probelor de sânge, s-a stabilit o normă admisibilă de alcool.

Un caz similar, privind anularea de către judecătorul N. G. a procesului-verbal, întocmit în privința cet. B. V. pentru conducerea mijlocului de transport având în aerul expirat gradul de alcoolemie de 0,17 mg/l, se constată încetarea acestuia în baza rezultatelor ulterioare ale probelor de sânge, care au stabilit o normă admisibilă de alcool.

Aceiași modalitate pentru încetarea procesului contravențional a fost aplicată și de către judecătorul din cadrul judecătoriei Orhei în privința cet. P. H. care avea în aerul expirat, în momentul depistării, gradul de alcool de 0,22 mg/l. Prin hotărârea nr. 4-235/17 din 07 noiembrie 2017 a fost încetat procesul contravențional din motivul stabilirii ulterioare a normei admisibile de alcool în sânge.

Încetarea procesului contravențional în temeiul prevederilor art. 443 CC

Judecătorul din cadrul judecătoriei Cahul a adoptat hotărârea nr. 4-504/2017 din 16 martie 2018, prin care a încetat procesul contravențional intentat în privința cet. V.N. în temeiul art. 233 alin.(3). În argumentarea

deciziei respective, judecătorul a invocat încălcarea de către agentul constator a prevederilor art. 443 CC, manifestate prin rectificarea „timpului comiterii contravenției” și „denumirii alineatului”.

În concluzie, se constată că în toate cazurile analizate persistă anumite riscuri de corupție, iar motivele invocate de către judecători pentru încetarea proceselor contravenționale uneori sunt chiar nefondate.

Rezultatele examinării dosarelor penale în instanțele de judecată

Urmare analizei datelor publicate pe portalul <http://instante.justice.md/>, s-a constatat că **instanțele de judecată au examinat, în perioada de referință (2017-2018), în total 6256 procese penale, pentru săvârșirea infracțiunilor de conducere a unităților de transport în stare de ebrietate**. În anul 2017 au fost examinate dosare penale și emise sentințe în 3456 cazuri.

Potrivit datelor publicate pe pagina oficială a Inspectoratului Național de Probatiune, în aceeași perioadă au fost luate la evidență instituției 1619 persoane private de dreptul de a conduce mijloace de transport⁵², în temeiul interdicțiilor stabilite prin hotărârea instanței de judecată. Prin urmare, rezultă că măsura complementară privind privarea de drepturi a fost aplicată în 46,8% din cazuri. În cazul a 53,2% din procesele penale se presupune, că au fost intentate în temeiul prevederilor alineatelor, care nu stabilesc privarea de dreptul de a conduce, sau au fost încetate ori neexecutate/neluate la evidență.

În anul 2018, se conturează o situație similară. Inspectoratului Național de Probatiune au luat la evidență 559 de persoane private de dreptul a conduce⁵³, în timp ce instanțele de judecată a examinat în total 2800 de dosare penale.

Având în vedere cele expuse, au fost analizate unele decizii ale instanțelor de judecată în vederea stabilirii co-raportului între numărul de procese penale încetate și numărul sentințelor de condamnare.

În total au fost analizate 328 de sentințe ale instanțelor de judecată. Dintre acestea, în 27 procese penale (8,2%,) au fost adoptate decizii/sentințe de încetare, 14 procese penale au fost încetate în temeiul Legii nr. 210 din 29.07.2016, privind amnistia în legătură cu aniversarea a 25-a de la proclamarea independenței Republicii Moldova, 3 procese penale – din lipsa elementelor infracțiunii, 2 procese penale – în legătură cu intervenirea termenului de prescripție, 1 proces penal – din motivul decesului inculpatului, iar în 7 cazuri persoanele au fost trase la răspundere contravențională.

52 http://www.probatune.gov.md/tc_userfiles/file/Activitatea%20OCP/2017/4_%20Privare%202017.pdf

53 [http://www.probatune.gov.md/tc_userfiles/file/Statistica/2018/Privare\(1\).pdf](http://www.probatune.gov.md/tc_userfiles/file/Statistica/2018/Privare(1).pdf)

Din numărul total de 27 procese penale încetate, doar 3 au fost contestate în instanța de apel, dintre care, 2 au fost remise la rejudecare, iar într-un caz persoana a fost trasă la răspundere contravențională.

Încetarea proceselor penale cu tragerea persoanelor la răspundere contravențională, de asemenea, a fost o metodă utilizată pe larg de către judecători.

Analiza rezultatelor IMSP Dispensarul Republican de Narcologie

Din informația prezentată de către IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, se atestă că în perioada anului 2017 au fost supuși examinării 22555 de șoferi la solicitarea subdiviziunilor MAI. Dintre aceștia, 21759 au fost testați în rezultatul accidentelor rutiere (s-au autoadresat la instituția medicală), 467 au fost suspectați de consumul de alcool la volan, iar 329 au fost suspectați de consumul de droguri la volan.

În perioada anului 2018 au fost supuși testării doar 3627 persoane, dintre care 3142 au fost testate în rezultatul accidentelor rutiere, 263 fiind suspectați de conducere a vehiculului în stare de ebrietate alcoolică, iar 222 suspectați de conducere a vehiculului în stare de ebrietate narcotică.

Din numărul total de 467 de șoferi suspectați de consum de alcool în perioada anului 2017, în 119 cazuri (25,5%) a fost stabilită starea de ebrietate, în 35 cazuri (7,4%) – consecințe ale consumului de alcool, în 121 cazuri (25,9%) – stare de ebrietate cu accidente rutiere, iar în 57 cazuri (12,2%) – consecințe ale consumului de alcool în cadrul accidentelor rutiere. Instituția medicală nu face referință la restul de 135 cazuri (28,9%), noi concluzionând că persoanele au fost testate, dar au avut concentrația de alcool în limitele normelor admisibile.

Din numărul total de 329 șoferi, suspectați de consumul de droguri în perioada anului 2017, faptele s-au confirmat doar în 114 cazuri, ceea ce reprezintă 34,6%, iar la restul 215 de șoferi (65,3%), nu s-a confirmat starea de ebrietate, provocată de droguri sau alte substanțe interzise.

Prin urmare pot fi menționate unele amenințări de riscuri de corupție, după cum urmează:

- Impunerea testării de către agentul constator a persoanelor fără motive rezonabile sau cu încălcarea prevederilor punctelor 15, 16, 17 ale ordinului MAI nr. 45 din 19.02.2010 *privind aprobarea Regulamentului cu privire la organizarea și desfășurarea activității de supraveghere a traficului rutier și Instrucțiunilor de utilizare a mijloacelor tehnice*;
- Riscul comiterii actelor de corupție din partea angajaților instituției medicale, care au eliberat concluzii privind neconfirmarea stării de ebrietate produsă de alcool, droguri sau alte substanțe interzise.

Un subiect important a fost abordat de către IMSP Dispensarul Republican de Narcologie, referitor la testarea șoferilor implicați în accidente rutiere. Reprezentanții instituției au menționat, că din luna februarie a anului 2018 șoferii participanți la accidente rutiere nu sânt îndreptați la examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, fiind testați doar cu alcotesterul de colaboratorii MAI. Din aceste considerente, în perioada anului 2018 au fost testate un număr cu mult mai mic de doar 3142 de persoane în rezultatul accidentelor rutiere (autoadresare), comparativ cu anul 2017.

Testarea șoferilor la accidente rutiere cu alcotesterul de colaboratorii MAI direct la fața locului, fără examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, dezvoltă de fapt ideea unor eventuale riscuri de corupție expuse mai sus. Totodată, în asemenea circumstanțe poate fi omisă starea de ebrietate produsă de droguri sau alte substanțe interzise.

Concluzii

1. Procedura de înregistrare și documentare a încălcărilor pentru conducerea mijloacelor de transport în stare de ebrietate este una vulnerabilă riscurilor de comitere a actelor de corupție.
2. Din numărul **total de 8627 cazuri** de conducere a mijlocului de transport în stare de ebrietate înregistrate în Registrul de evidență a altor informații cu privire la infracțiuni și incidente (**R 2**), doar **283 cazuri** s-au soldat cu **întocmirea proceselor verbale contravenționale** la faza inițială, ceea ce constituie **mai puțin de 3,3%. 2040 de cazuri** de conducere a mijlocului de transport în stare de ebrietate **sau aproximativ 24%, nu au fost confirmate.**
3. Din numărul total de **8834 cazuri** înregistrate în Registrul de evidență a sesizărilor cu privire la infracțiuni (**R1**), în **7755 cazuri (sau aproximativ 87,8%)** a fost **inițiată urmărirea penală, în 347 de cazuri (3,9%)** a fost **refuzată pornirea urmăririi penale, iar în 712 cazuri (8%) lipsește informația** în sistemul informațional gestionat de către STI.
4. Din numărul total de **2395 procese verbale** contravenționale gestionate de către organul de constatare al MAI, 1218 cazuri (51%) s-au soldat cu aplicarea sancțiunii, 265 cazuri (11%) au fost încetate, iar în 912 cazuri (38%) lipsesc datele privind deciziile adoptate de către instanțele de judecată. Din analiza efectuată pe fiecare alineat în parte ale art. 233 CC se atestă, că instanța de judecată clasează preponderent procesele verbale, care prevăd privarea de dreptul de a conduce mijloacele de transport.
5. Din numărul total de 2679 hotărâri ale instanțelor de judecată adoptate în procesele contravenționale intentate în temeiul art. 233 CC (publicate), **au fost analizate 312 hotărâri.** Dintre acestea, **74 (23,7%) au fost încetate din diferite motive.** Din 74 procese

încetate, doar 27 (36,5%) au fost contestate cu recursuri în instanțele de apel, dintre care, **13 cazuri au fost respinse, 12 cazuri au fost remise spre rejudecare.**

Toate cazurile analizate prezintă amenințări de riscuri de corupție, iar motivele invocate de către judecători pentru încetarea proceselor contravenționale uneori sunt chiar nefondate.

6. OUP al MAI a gestionat în total 10305 cauze penale pornite pe încălcarea regulilor de securitate a circulației sau de exploatare a mijloacelor de transport de către persoana care conduce mijlocul de transport cât și în cazul conducerii mijlocului de transport în stare de ebrietate alcoolică cu grad avansat sau în stare de ebrietate produsă de alte substanțe. Din numărul total de **1696 cauze penale intentate în temeiul art. 264 CP, 286 de cauze penale (16,9%) au fost clasate/încetate**, iar din numărul total de **8609 cauze penale intentate în temeiul art. 264¹ CP, 1137 de cauze penale (13,2%) au fost clasate/încetate.**
7. Din numărul total de 6256 sentințe ale instanțelor de judecată adoptate pe procese penale (publicate), pentru săvârșirea infracțiunilor de conducere a unităților de transport în stare de ebrietate, **au fost analizate 328 sentințe. În 27 cazuri, procese penale (8,2%,) au fost încetate** din mai multe motive (am-

nistia, tragerea la răspundere contravențională, lipsa elementelor infracțiunii, termenul de prescripție). Din numărul total de 27 procese penale încetate, doar 3 au fost contestate în instanța de apel, dintre care, 2 au fost remise la rejudecare, iar într-un caz persoana a fost trasă la răspundere contravențională.

8. **IMSP Dispensarul Republican de Narcologie** până la momentul finalizării studiului **nu dispune de un sistem electronic de evidență a rezultatelor testării** conducătorilor auto suspecti de consumul de alcool sau droguri. Datele respective sunt păstrate în registre pe suport de hârtie.

Pentru anul 2017, au fost îndreptate 467 persoane suspectate de consumul de alcool la volan și 329 șoferi suspectați de consumul de droguri. În primul caz, se prezumă ne confirmarea stării de ebrietate în 135 de cazuri (28,9%), iar în cazul secund, nu s-a confirmat starea de ebrietate produsă de droguri sau alte substanțe în privința a 215 șoferi (65,3%).

Totodată, din luna februarie 2018, șoferii participanți la accidente rutiere nu sunt îndreptați la examinarea medicală pentru stabilirea stării de ebrietate și naturii ei, însă sunt testați cu alcotesterul de colaboratorii MAI la fața locului, fapt ce dezvoltă ideea amenințării cu riscuri de corupție expusă mai sus.

CONCURSUL DE INFRAȚIUNI: O SUCCINTĂ ANALIZĂ COMPARATIVĂ ÎNTRE NOUA ȘI VECHEA REGLEMENTARE⁵⁴

Ovidiu PREDESCU*

*Consilier al Procurorului General al Parchetului
de pe lângă Înalta Curte de Casație
și Justiție din România,
Prof. univ. dr., doctor în drept*

ABSTRACT

In this article, the author briefly analyzes, from a comparative perspective, the regulation of the crime contest institution in the new Criminal Code in relation to the previous Criminal Code prescriptions. Thus, the author refers to the real and formal contest of crimes, the forms of plurality of crimes and the regime of punishments, highlighting the main similarities, but also differences, of the two regulations in the addressed matter.

Key words: *crime contest; actual offense contest; formal offense contest; the main punishment; legal cumulation; arithmetic cumulation.*

Considerații generale

O prezentare comparativă, fie ea și succintă, a reglementării instituției concursului de infracțiuni în noul Cod penal (în continuare denumit C. pen.) în raport cu Codul penal anterior (în continuare denumit C. pen. 1969) presupune relevarea asemănărilor și a deosebirilor dintre cele două reglementări, precum și sublinierea noutăților aduse de legiuitor în domeniu și a modului în care acestea și-au pus amprenta asupra evoluției instituției analizate.

Concursul de infracțiuni. Concursul real și concursul formal de infracțiuni

În acest context comparativ, în doctrină s-au exprimat opinii precum: noua reglementare a concursului de infracțiuni “aduce unele modificări substanțiale” acestei instituții de drept penal⁵⁵; “Textul art. 38 NCP cuprinde o reglementare comparabilă cu cea din C. pen. din 1968, elementele de diferențiere fiind generate doar de necesitatea de consacrare legală a unor clasificări doctrinare din materia concursului de infracțiuni.”⁵⁶; “Articolul 38

* ovidiupredescu1@gmail.com

⁵⁴ Articolul a fost publicat în Universul Juridic.ro la 20 iulie 2015.

⁵⁵ Tr. Dima, Concursul de infracțiuni (Comentariu), în „Noul Cod penal comentat. Partea generală”, Ediția a II-a, revăzută și adăugită, de I. Pascu (coordonator) ș.a., Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 276.

⁵⁶ M. Gorunescu, Unitatea și pluralitatea de infracțiuni, în „Noul Cod penal. Note•Corelații•Explicații” de M.A. Hotca (coordonator) ș.a., Editura C.H. Beck, București, 2014, p. 76.

NCP reglementează concursul de infracțiuni, definindu-se formele sub care se înfățișează acesta, respectiv *concurș real* [alin. (1)] și *concurș formal* [alin. (2)], într-o reglementare superioară față de cea anterioară (...), prin individualizarea legală a acestora, definițiile adoptate relevând trăsăturile care le particularizează sub aspectul modului de constituire a pluralității reale de fapte penale.⁵⁷; „Sub aspectul condițiilor de existență, nu există deosebiri între Codul penal din 1969 și noul Cod penal.”⁵⁸ Astfel, pentru a exista concurs de infracțiuni și pentru ca acesta să se distingă de celelalte forme ale pluralității de infracțiuni – recidiva și pluralitatea intermediară – trebuie întrunite cumulativ următoarele condiții: să existe același infractor (persoană fizică sau juridică); comiterea de către acesta a două sau mai multe infracțiuni; infracțiunile respective să fi fost săvârșite înainte de a interveni o condamnare definitivă pentru vreuna dintre ele.⁵⁹

În legătură cu formele pluralității de infracțiuni, așa cum am precizat într-o lucrare anterioară⁶⁰, noul Cod penal a prevăzut, spre deosebire de art. 32 C. pen. 1969 („Formele pluralității”), pe lângă concursul de infracțiuni și recidiva, și o a treia formă de pluralitate de infracțiuni, și anume pluralitatea intermediară.⁶¹

Articolul 38 alin. (1) C. pen., care constituie sediul legal al *concurșului real (sau material) de infracțiuni*, definește această formă a concursului de infracțiuni⁶², legiuitorul făcând precizarea că infracțiunile concurente sunt săvârșite „*prin acțiuni sau inacțiuni distincte*.” În acest mod s-a răspuns pozitiv solicitărilor doctrinei penale în acest domeniu.⁶³ Totodată, se remarcă faptul că prin adăugarea sintagmei de mai sus, concursul real este definit mai complet în raport cu vechea reglementare din art. 33 lit. (a) C. pen. 1969, în sensul că este mai bine diferențiat de concursul formal de infracțiuni.

În doctrina penală s-a mai arătat că celelalte modificări „țin mai degrabă de acuratețea exprimării, cum este înlocuirea termenului *datorită* cu expresia *din cauză*.”⁶⁴

Ar mai trebui menționat că în art. 38 alin. (1) teza a II-a C. pen. este păstrată mențiunea că există concurs real de infracțiuni și atunci când una dintre infracțiuni a fost comisă pentru săvârșirea (*conexitate etiologică*, adică legătura mijloc-scop) sau ascunderea (*conexitate consecvențională*, adică legătura cauză-efect) altei infracțiuni,” o astfel de precizare fiind făcută pentru a înlătura orice fel de neînțelegere și în conținutul unor norme de incriminare din Partea specială a acestui cod [de pildă, în conținutul infracțiunii de ucidere din culpă, prevăzută în art. 192 alin. (2) teza a II-a, sau de vătămare corporală din culpă, prevăzută în art. 196 alin. (5), ori de înșelăciune, prevăzută în art. 244 alin. (2) teza a II-a].⁶⁵

În fine, în literatura de specialitate recentă s-a mai relevat că: „Dezvoltările teoretice privind particularitățile concursului calificat, precum și caracterizarea din doctrină a concursului real își mențin valabilitatea.”⁶⁶

Cu referire la definirea *concurșului formal sau ideal de infracțiuni* [art. 38 alin. (2) C. pen.]⁶⁷ se observă că, față de art. 33 lit. b) C. pen. 1969, există unele modificări, și anume înlocuirea conjuncției „și” cu „sau” și folosirea termenului de „conținut” în locul celui de „elemente” (constitutive). În legătură cu aceste modificări de natură lingvistică, ne menținem opinia exprimată anterior, în sensul că utilizarea conjuncției „sau” nu reprezintă o soluție corespunzătoare, întrucât „concurșul formal nu cunoaște modalități distincte, iar împrejurările și urmările trebuie luate în considerare concomitent, în raport cu conexiunile lor, și nu alternativ...”⁶⁸

Mai trebuie subliniat că, în continuare, elementele care disting concursul de infracțiuni atât față de recidivă și de pluralitatea intermediară de infracțiuni (*nota bene*, concursul de infracțiuni poate intra în modul de constituire al recidivei sau al pluralității intermediare), cât și față de unitatea de infracțiune, își păstrează semnificația teoretică și practică.⁶⁹

65 O. Predescu, op. cit., 400.

66 M.-I. Michinici/M. Dunea, op. cit., p. 102.

67 Art. 38 alin. (2) C. pen.: „Există concurs formal de infracțiuni când o acțiune sau inacțiune săvârșită de o persoană, din cauza împrejurărilor în care a avut loc sau a urmărilor pe care le-a produs, realizează conținutul mai multor infracțiuni.”

68 O. Predescu, op. cit., p. 400.

69 În literatura de specialitate recentă s-a arătat că, pe această linie, își păstrează valabilitatea unele decizii ale Înaltei Curți de Casație și Justiție pronunțate în materie anterior în soluționarea unor recursuri în interesul legii, cum ar fi: „În ipoteza în care obiectul material al infracțiunii de profanare de morminte prevăzute la art. 319 din Codul penal... este un cadavru, iar inculpatul, prin dezmembrarea ori incendierea cadavrului, urmărește ascunderea faptei de omor comise anterior, se vor reține în concurs real infracțiunea de omor și infracțiunea de profanare de morminte; de asemenea, s-a decis că, în cazul în care un conducător de autovehicul sau tramvai aflat atât în stare de ebrietate, cât și având o îmbibație alcoolică peste limita legală sau având doar o îmbibație alcoolică peste limita legală vătămă din culpă o persoană se va reține un concurs real între vătămarea din culpă și infracțiunea specifică din legislația rutieră, sens în care este și noua dispoziție expresă din art. 196 alin. (5) NCP... O problemă aparte din perspectiva delimitării dintre unitatea infracțională și concursul de infracțiuni o dezvoltă unele infracțiuni contra libertății și integrității sexuale, prin luarea în considerare a elementelor de noutate oferite prin dispozițiile incluse în Capitolul III din Titlul I al părții speciale a noului Cod penal [spre exemplu, dispoziția din art. 219 alin. (4) privind legătura dintre agresiunea sexuală și viol], cât și prin punerea în discuție a unor soluții din practica obligatorie anterioară a instanței supreme” (M.-I. Michinici/M. Dunea, op. cit., p. 102, 103 și notele de subsol 3 și 4 de la p. 102 și 2 de la p. 103).

57 M.-I. Michinici/M. Dunea, Concursul de infracțiuni (Comentariu), în „Noul Cod penal. Comentarii pe articole” de T. Toader ș.a., Editura Hamangiu, București, 2014, p. 101.

58 C. Voicu, A.S. Uzlău, R. Moroșanu, C. Ghigheci, Noul Cod penal. Ghid de aplicare pentru practicieni, Editura Hamangiu, București, 2014, p. 58.

59 Ibidem. În același sens a se vedea și M.-I. Michinici/M. Dunea, op. cit., p. 101.

60 O. Predescu, Concursul de infracțiuni (Comentarii), în „Explicațiile noului Cod penal. Articolele 1-52”, vol. I, de G. Antoniu, T. Toader (coordonatori) ș.a., Editura Universul Juridic, București, 2015, p. 399.

61 Art. 44 C. pen.: „(1) Există pluralitate intermediară de infracțiuni când, după rămânerea definitivă a unei hotărâri de condamnare și până la data la care pedeapsa este executată sau considerată ca executată, condamnatul săvârșește din nou o infracțiune și nu sunt întrunite condițiile prevăzute de lege pentru starea de recidivă. (2) În caz de pluralitate intermediară, pedeapsa pentru noua infracțiune și pedeapsa anterioară se contopesc potrivit dispozițiilor de la concursul de infracțiuni.”

62 Art. 38 alin. (1) C. pen.: „Există concurs real de infracțiuni când două sau mai multe infracțiuni au fost săvârșite de aceeași persoană, prin acțiuni sau inacțiuni distincte, înainte de a fi condamnată definitiv pentru vreuna din ele. Există concurs real de infracțiuni și atunci când una dintre infracțiuni a fost comisă pentru săvârșirea sau ascunderea altei infracțiuni.”

63 A se vedea: O. Predescu, op. cit., p. 400; Tr. Dima, op. cit., p. 277.

64 M.A. Hotca, Concursul de infracțiuni, în „Noul Cod penal și Codul penal anterior. Adnotări, situații tranzitorii, noutăți” de M.A. Hotca, R. Slăvoiu, Editura Universul Juridic, București, 2014, p. 85. În același sens a se vedea și C. Voicu, A.S. Uzlău, R. Moroșanu, C. Ghigheci, op. cit., p. 58.

Sanționarea concursului de infracțiuni

În legătură cu regimul sancționator al concursului de infracțiuni prevăzut în Codul penal în vigoare în raport cu cel reglementat în Codul penal din 1969, în doctrina penală română de dată recentă s-au exprimat păreri asemănătoare, ca, de pildă: „NCP a optat pentru schimbarea regimului de sancționare a concursului de infracțiuni”⁷⁰; „Noul Cod penal aduce schimbări importante în ceea ce privește sancționarea concursului de infracțiuni”⁷¹; „Tratamentul sancționator al pluralității de infracțiuni, în general, diferă ca filozofie de cel al codului din 1969”⁷²; „Spre deosebire de reglementarea existentă în Codul penal anterior, noul Cod penal stabilește alte reguli în ceea ce privește stabilirea și aplicarea pedepsei principale în cazul concursului de infracțiuni”⁷³.

Ca o precizare de ordin general, relevăm că noul Cod penal prevede același tratament juridic pentru cele două forme ale concursului de infracțiuni, fiind astfel păstrată concepția promovată de profesorul Vintilă Dongoroz cu ocazia elaborării C. pen. 1969. În doctrină s-a arătat că: „Celor două forme ale concursului de infracțiuni... li se creează un regim de sancționare uniform, în cadrul căruia se pot observa atât o pluralitate de sisteme de sancționare corespunzătoare dispozițiilor art. 39 alin. (1) lit. a)-e) NCP, cu unele *modificări substanțiale* față de concepția Codului penal din 1969, cât și instituirea unei *soluții noi, fără precedent* [art. 39 alin.(2) NCP].”⁷⁴

Menționăm că un regim sancționator diferit pentru concursul real de infracțiuni în raport cu cel formal era prevăzut în Legea nr. 301/2004 privind Codul penal⁷⁵, care însă nu a intrat niciodată în vigoare.

În ceea ce privește mecanismul de stabilire a pedepsei principale în cazul concursului de infracțiuni, în principiu el a fost păstrat de art. 39 C. pen. (corespondent art. 34 C. pen. 1969), dar în noul Cod penal legiuitorul a introdus unele modificări “în legătură cu sporul care se poate aplica de către judecător într-o atare situație și cu limita maximă a pedepsei aplicate pentru un concurs de infracțiuni...”⁷⁶

Astfel, judecătorul, în caz de concurs de infracțiuni, stabilește pedeapsa pentru fiecare infracțiune, după care aplică pedeapsa rezultantă.

Cu privire la pedeapsa principală legiuitorul a optat pentru sistemul *absorbției*, în ipoteza în care pentru una dintre infracțiunile concurente s-a aplicat pedeapsa detențiunii pe viață [art. 39 alin. (1) C. pen.]. În ipoteza în care pentru infracțiunile concurente s-a aplicat o pedeapsă cu închisoarea și alta cu amendă, legiuitorul a optat pentru sistemul *cumulului aritmetic* [art. 39 alin. (1) lit. d) C. pen.]. De asemenea, în ipoteza în care s-au stabilit numai pedepse cu închisoarea sau numai pedepse cu amendă, la fel ca în C. pen. 1969, se aplică sistemul *cumulului juridic*, cu deosebirea că la pedeapsa cea mai grea se adaugă *obligatoriu* un spor de o treime din totalul celorlalte pedepse stabilite [art. 39 alin. (1) lit. b) și lit. c) C. pen.].

Din cele menționate mai sus se poate trage concluzia că legiuitorul noului Cod penal a optat pentru un regim sancționator penal mai sever al concursului de infracțiuni comparativ cu cel prevăzut în C. pen. 1969. În acest sens, în literatura de specialitate s-a precizat că: „...în practică, regimul sancționator instituit de noul Cod penal este mai sever pentru concursul de infracțiuni, când se stabilesc pedepse de aceeași natură, ca efect al sporului fix obligatoriu, determinat ca fracție din totalul celorlalte pedepse care se adaugă pedepsei mai mari (față de practica anterioară a instanțelor care, deși sub imperiul vechiului cod aveau posibilitatea adăugării unui spor de până la cinci ani la maximum pedepsei celei mai mari, valorificau caracterul facultativ al sporului și se orientau spre absorbția acestor pedepse în pedeapsa cea mai mare, neaplicând spor sau aplicând un spor mic). Vechiul Cod penal este mai blând și în ipoteza când s-a stabilit o pedeapsă cu închisoare și o pedeapsă cu amendă, deoarece noul Cod penal prevede cummul obligatoriu al pedepsei închisorii, cu pedeapsa amenzii, în întregul ei, în timp ce codul anterior prevedea numai *posibilitatea* adăugării amenzii în tot sau în parte.”⁷⁷

Tot aici, trebuie relevat faptul că noul Cod penal nu mai prevede limitarea din art. 34 alin. (2) C. pen. 1969 raportată la totalul pedepselor stabilite de instanță pentru infracțiunile concurente.⁷⁸

În același context al severității impuse de legiuitor în materia sancționării concursului de infracțiuni de către noul Cod penal, “a fost introdusă o dispoziție de excepție [art. 39 alin. (2)], (inexistentă în reglementarea anterioară, paranteza noastră – O.P.), care permite ca, în situația comiterii mai multor fapte deosebit de grave, instanța să poată aplica pedeapsa detențiunii pe viață, chiar dacă aceasta nu este prevăzută pentru niciuna dintre infracțiunile concurente.”⁷⁹ Prin urmare, se creea-

70 M. Gorunescu, op. cit., p. 78.

71 M.A. Hotca, op. cit., p. 86.

72 C. Voicu, A.S. Uzlău, R. Moroșanu, C. Ghigheci, op. cit., p. 60.

73 Tr. Dima, op. cit., 285.

74 M.I. Michinici/M. Dunea, op. cit., p. 105.

75 Publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 575 din 29 iunie 2004, în prezent abrogată. Art. 47 alin. (3) din acest act normativ prevedea: “În cazul concursului formal de infracțiuni, fapta se sancționează cu pedeapsa prevăzută de lege pentru infracțiunea cea mai gravă.”

76 O. Predescu, op. cit., p. 400.

77 C. Voicu, A.S. Uzlău, R. Moroșanu, C. Ghigheci, op. cit., p. 60.

78 Art. 34alin. (2) C. pen. 1969: “Prin aplicarea dispozițiilor din alineatul precedent nu se poate depăși totalul pedepselor stabilite de instanță pentru infracțiunile concurente.” A se vedea și M. Gorunescu, op. cit., 78.

79 O. Predescu, op. cit., 401.

ză posibilitatea aplicării detențiunii pe viață, dar nu în calitate de pedeapsă absorbantă, “în situațiile în care instanțele nu apreciază oportun să opteze, în sancționarea ansamblului de fapte penale, pentru aplicarea [sub cenzura limitei generale a închisorii, de 30 de ani – potrivit art. 2 alin.(3) NCP] unei pedepse privative de libertate pe termen limitat – închisoarea (după sistemul cumulului juridic cu spor obligatoriu și fix).”⁸⁰

În ceea ce privește instituția *contopirii pedepselor* pentru infracțiuni concurente, remarcăm că prevederile art. 40 C. pen. sunt asemănătoare cu cele ale art. 36 C. pen. 1969, cu unele deosebiri la care ne vom referi pe scurt în continuare.

Mai întâi socotim ca justificată evidențierea noutății aduse în această materie de noul Cod penal, și anume introducerea unei prevederi exprese la art. 40 alin. (5) pe care nu o regăsim în cuprinsul C. pen. 1969. Este vorba despre faptul că în cazul contopirii pedepselor se ține cont de situația în care una sau mai multe dintre infracțiunile concurente au fost judecate și s-a pronunțat o hotărâre de condamnare în străinătate, dacă hotărârea de condamnare a fost recunoscută în România potrivit legii.⁸¹

Totodată, art. 40 C. pen. nu cuprinde prevederi cu privire la aplicarea pedepselor complementare ori în legătură cu luarea măsurilor de siguranță. Facem precizarea că textul art. 35 C. pen. 1969 a fost preluat și dezvoltat în art. 45 C. pen. Deopotrivă, este necesar de menționat că, în situația condamnărilor succesive pentru infracțiuni concurente, partea din pedeapsa complementară executată până la data contopirii pedepselor principale se scade din durata pedepsei complementare aplicate pe lângă pedeapsa rezultantă [art. 45 alin. (4) C. pen.], iar, în principiu, măsurile de siguranță se cumulează (art. 45 ali. (6) C. pen.).⁸²

În *concluzie*, reglementarea instituției concursului de infracțiuni în noul Cod penal este, în general, comparabilă cu cea cuprinsă în C. pen. 1969, dar conține și unele elemente de diferențiere și chiar de noutate, la care ne-am referit mai sus. De pildă, în Codul penal în vigoare sunt definite clar formele sub care se înfățișează concursul de infracțiuni, reglementarea fiind superioară față de cea anterioară. De asemenea, cu privire la regimul sancționator al concursului de infracțiuni reglementat în actualul Cod penal, acesta cuprinde schimbări importante față de cel prevăzut în C. pen. 1969 și diferă ca filosofie de acesta, legiuitorul român optând pentru un regim sancționator penal mai sever etc.

Având în vedere cele relevate în cuprinsul acestei lucrări, apreciem că, în ansamblu, noua reglementare a concursului de infracțiuni va influența pozitiv dezvoltarea

acestei instituții de drept penal, cu condiția că aspectele negative rezultate din procesul interpretării și aplicării sale, constatate de doctrină, dar și de practică, să fie remediate de legiuitor în cel mai scurt timp.

80 M.I. Michinici/M. Dunea, op. cit., p. 105.

81 Ibidem, p. 107 și nota de subsol 1 de la aceeași pagină.

82 O. Predescu, op. cit., p. 440.

INVESTIGAȚIILE FINACIARE PARALELE – PROCES INDISPENSABIL LA INVESTIGAREA ȘI CONTRACTAREA INFRAȚIUNILOR GENERATOARE DE VENITURI ILICITE

Adrian MIRCOS
*Procuror-șef al Direcției
urmărire penală și criminalistică*

Sergiu RUSSU
*Procuror-șef al Secției combaterea
traficului de ființe umane din cadrul
Direcției urmărire penală și criminalistică*

ABSTRACT

A financial investigation is any investigation into a person or person's financial matters. It could also involve the investigation into the finances of a business or a private limited company. A financial investigation can determine where money comes from, how it is moved and how it is used. The financial investigation techniques described in this scientific article can be used in all types of investigations, and investigators are able to engage powerful legislative tools that target the proceeds of crime.

Key words: ECHR, Financial Investigation; Investigative Techniques, FATF; Organised crime, Confiscation, Restraint, Asset recover, Cash seizure.

**„Un om este mai atent la banii lui decât la principiile sale”
(Ralph Waldo Emerson – poet și filosof american)**

Evoluția în domeniul politicii punitive este determinată de necesitatea sistemelor de drept să răspundă la ultimele forme ale crimelor, în special celor generatoare de profituri ilicite.

Aceste categorii de infracțiuni se dezvoltă în tempou rapid, fiind influențate în special de progresul tehnologiilor informaționale, accesibilitatea sporită a persoanelor la bazele de date, dar și metamorfozele sistemelor financiare și celor bancare.

Statele puternic dezvoltate și industrializate au înfruntat „first wave” (primul val) al acestui fenomen, constatând că reprimarea infracțiunilor economice și celor

generatoare de profit urmează să deplaseze pe locul secundar sancțiunile retributive care, potrivit viziunii clasice, sunt principalele instrumente de a determina persoana să nu comită delikte și care percep, că restrângerea libertății individuale este condiția pentru restabilirea ordinii de drept, spre sancțiuni pecuniare, care să lovească anume în obiectivul infractorilor și anume aspectul financiar.

Republica Moldova a ratificat mai multe acte internaționale, în care este abordată importanța aspectelor financiare ale infracțiunilor, ca fiind unul din standardele minime stabilite pentru organele de drept, cum ar fi:

Convenția Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională din 08.11.1990; Convenția penală a Consiliului Europei privind corupția din 27.01.1999; Convenția civilă a Consiliului Europei privind corupția din 04.11.1999; Convenția Națiunilor Unite împotriva criminalității transnaționale organizate din 15.11.2000; Convenția Organizației Națiunilor Unite împotriva corupției din 31.10.2003; Convenția Consiliului Europei privind lupta împotriva traficului de ființe umane din 16.05.2005; Convenția Consiliului Europei privind spălarea banilor, depistarea, sechestrarea și confiscarea veniturilor provenite din activitatea infracțională și finanțarea terorismului din 16 mai 2005⁸³.

În același context, FATF⁸⁴ (Financial Action Task Force), în Recomandarea 30, a stabilit că țările trebuie să adopte măsuri, inclusiv legislative, pentru a permite autorităților competente să blocheze sau să sechestreze și să confişte, fără a prejudicia drepturile unei terțe părți de buna credință, următoarele: *bunurile spălate, veniturile obținute sau instrumentele folosite sau destinate comiterii infracțiunii de spălare de bani sau a infracțiunilor predicat, bunurile ce reprezintă venituri obținute din sau sunt utilizate sau destinate a fi folosite în finanțarea terorismului, a actelor de terorism sau a organizațiilor teroriste, sau bunurile de valoare corespunzătoare.*

Asemenea măsuri ar trebui să includă competența de a identifica, a urmări și a evalua bunurile care sunt supuse confiscării, a lua măsuri asiguratorii, cum sunt blocarea și sechestrarea pentru prevenirea oricărei operațiuni, transfer sau înstrăinare a unor asemenea bunuri, a acționa pentru prevenirea sau anularea acțiunilor care aduc prejudicii capacității statului de a recupera bunul, care este supus confiscării și de a lua orice măsuri adecvate de investigație⁸⁵.

83 Ratificate de Republica Moldova prin Legile nr. 914/15.03.2002, nr. 428/30.10.2003, nr. 542/19.12.2003, nr. 15/17.02.2005, nr. 158/06.07.2007, nr. 67/30.03.2006, nr. 165/13.07.2007

84 FATF (GAFI) este un organism inter-guvernamental care stabilește standarde și dezvoltă și promovează politici de combatere a spălării banilor și finanțării terorismului. Acesta are în prezent 33 de membri: 31 țări și guverne și două organizații internaționale; și mai mult de 20 de observatori: cinci organisme regionale tip FATF și mai mult de 15 alte organizații sau organisme internaționale. În februarie 2012, recomandările au fost actualizate. O listă cu toți membrii și observatorii poate fi găsită pe website-ul FATF la adresa <http://www.fatfgafi.org/Members.en.htm>.

85 Standarde de efectuare a investigațiilor financiare paralele se regăsesc și în alte acte care stabilesc liniile directorii pentru organele de drept din comunitatea europeană, cum ar fi: Directiva 2011/36/UE din 05.04.2011 a Parlamentului European și a Consiliului European privind prevenirea și combaterea traficului de persoane și protejarea victimelor acestuia; Decizia-cadru 2001/500/JAI (Justiție și Afaceri Interne) a Consiliului Europei din 26 iunie 2001, privind spălarea banilor, identificarea, urmărirea, înghețarea, sechestrarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunii, precum și a Decizia-cadru 2005/212/JAI a Consiliului Europei din 24 februarie 2005, privind confiscarea produselor, a instrumentelor și a bunurilor având legătură cu infracțiunea.

Astfel, în prezent, un răspuns proporțional, dar și efektiv pentru faptele infracționale săvârșite în scopuri cupidante, devin sancțiunile pecuniare și recuperarea produsului infracțiunii cu restituirea acestuia către victimă ori confiscarea în folosul statului.

Confiscarea profiturilor obținute din infracțiuni a devenit treptat obiectivul central al sistemelor de drept penal, urmărindu-se, implicit, reducerea săvârșirii infracțiunilor generatoare de profit, care deseori erau re-investite la săvârșirea altor delictе.

Succesul înregistrat de accentul pus pe recuperarea produsului infracțiunii și confiscare în combaterea traficului de droguri a devenit model pentru reprimarea și descurajarea unor alte infracțiuni grave, generatoare de profit – infracțiuni economice, traficul de persoane, corupția, crime cibernetice, crime săvârșite de grupuri criminale organizate etc.

Însă, o provocare majoră a instituțiilor de aplicare a legii a fost și este identificarea, determinarea, urmărirea, indisponibilizarea și în rezultat confiscarea produsului infracțional, care, tot mai des, de către beneficiarii infracțiunii, este tănuț, mascat și ilustrat ca o retribuție legală.

Până în prezent eforturile autorităților au fost concentrate în direcția creării și dezvoltării instrumentelor legale menite să descopere, sechestreze, confişte bunurile dobândite în mod ilicit, pentru reducerea motivației infractorilor de a se implica în astfel de activități criminale, dar și pentru diminuarea capitalului operațional folosit în vederea continuării actelor nepermise de lege.

Respectiv, la zi, a devenit necesară elaborarea unui instrument metodologic pentru practicieni în vederea asigurării eficacității aplicării actelor normative, argumentarea interacțiunii între actorii, care desfășoară investigațiile financiare versus organele de urmărire penală, implementarea tehnicilor de operare pentru devansarea schemelor infracționale sofisticate etc.

În context, în scopul asigurării aplicării corecte și uniforme a legislației, eficientizării procesului de prevenire și combatere a activităților infracționale generatoare de venituri ilicite, asigurării recuperării bunurilor infracționale, precum și în scopul realizării politicii punitive prin aplicarea eficientă a măsurilor de siguranță a confiscării speciale și confiscării extinse, în conformitate cu prevederile art. 53¹ alin.(4) din Codul de procedură penală, la 09.04.2019 prin ordinul Procurorului General nr. 18/11 a fost aprobat **Ghidul privind efectuarea investigațiilor financiare paralele** (în continuare – Ghid).

Elaborarea Ghidului s-a efectuat pentru implementarea crt. 1.2 din Planul de acțiuni privind reducerea riscurilor în domeniul spălării banilor și finanțării terorismului

pentru anii 2017-2019, aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 791 din 11.10.2017, precum și pentru implementarea pct. 4.1.10 din Planul de acțiuni pentru anii 2018-2020 privind implementarea Strategiei naționale de prevenire și combatere a traficului de ființe umane pentru anii 2018-2023, aprobate prin Hotărârea Guvernului nr. 461 din 22.05.2018⁸⁶.

Realizarea activității de elaborare a Ghidului a fost dezvoltată în cadrul implementării proiectului Organizației Internaționale a Migrației – „Consolidarea răspunsului Guvernului la fenomenul traficului de ființe umane și îmbunătățirea protecției Victimelor traficului și Martorilor în Republica Moldova”, finanțat de Biroul INL al Ambasadei SUA în Republica Moldova, prin participarea în cadrul grupului de lucru a procurorilor din cadrul Procuraturii Generale, Procuraturii Anticorupție și a reprezentanților Agenției de Recuperare a Bunurilor Infractionale.

Structura Ghidului conține 8 titluri, fiind bazată, în special, pe etapele procesului penal (art. 229¹ din CPP) și include:

- I Dispoziții introductive;
- II Inițierea investigațiilor financiare paralele;
- III Urmărirea bunurilor infracționale și acumularea probelor;
- IV Consemnarea rezultatelor investigațiilor financiare paralele;
- V Îmbogățirea ilicită și determinarea venitului nejustificat;
- VI Indisponibilizarea bunurilor infracționale;
- VII Confiscarea bunurilor infracționale și recuperarea prejudiciilor;
- VIII Dispoziții finale.

Noțiunea de *investigații financiare paralele* este formulată în art. 6 pct.20) din CPP și reprezintă totalitatea acțiunilor de urmărire penală și a măsurilor speciale de investigații, desfășurate cu scopul acumulării probelor referitoare la bănuț, învinut, inculpat sau condamnat, la patrimoniul acestuia și bunurile, pe care le deține în calitate de beneficiar efectiv, la patrimoniul proprietarului și administratorului bunurilor deținute de bănuț, învinut, inculpat sau condamnat în calitate de beneficiar efectiv, în vederea recuperării bunurilor infracționale;⁸⁷

⁸⁶ A se vedea: pct.1.2.1. din Planul de acțiuni al Procuraturii, aprobat prin Ordinul Procurorului General nr.58/28 din 03.11.2017, precum și pct.16 din Planul operațional al Procuraturii, aprobat prin Ordinul Procurorului General nr. 26/15 din 28.06.2018

⁸⁷ Noțiunea de investigații financiare paralele (art. 6 pct. 20 din CPP) este deosebită de noțiunea de investigații financiare dată în art. 3 a Legii nr. 308/22.12.2017 – activități ce constau în colectarea informației, analiza și verificarea tuturor relațiilor financiare și economice, precum și în verificarea clienților, care pot fi legați de acțiunile de spălare a banilor, de infracțiunile asociate acestora și de acțiunile de finanțare a terorismului, activități ce țin de identificarea, stabilirea sursei și urmărirea bunurilor utilizate, obținute din aceste infracțiuni, a fondurilor teroriștilor și a altor bunuri care sânt sau pot fi obiect al măsurilor asigurătorii și/sau al confiscării, precum și activități de investigare a dimensiunii rețelei criminale și a gradului de criminalitate aferente. Investigațiile financiare sunt distincte de investigațiile speciale reglementate de Legea nr. 59/2012 privind activitatea specială de investigații.

În vederea urmăririi bunurilor infracționale și acumulării probelor cu privire la bunurile respective, procurorul/organul de urmărire penală desfășoară investigații financiare paralele.

Urmărirea bunurilor se efectuează în procesul investigării activităților infracționale, ce au ca scop obținerea directă sau indirectă a anumitor beneficii ilicite.

Urmărirea bunurilor, de regulă, trebuie să se realizeze cât mai devreme și concomitent cu investigarea nemijlocită a infracțiunii generatoare de venit, acțiuni ce vizează inclusiv membrii familiei, rudele apropiate și alte persoane implicate în gestionarea bunurilor, afacerilor.

Investigarea veniturilor nejustificate este necesară când:

- este realizată investigația în legătură cu anumite fapte privind evaziunile fiscale ale persoanei fizice sau juridice;
- este săvârșită o infracțiune generatoare de profit de către o grupare criminală, asociație, sau organizație criminală (suma veniturilor nejustificate nu este relevantă în aceste cazuri);
- este săvârșită o infracțiune economică, cu excepția celor fiscale, a căror sumă depășește **20 salarii medii lunare pe economie** prognozate, stabilite prin hotărârea de Guvern în vigoare la momentul săvârșirii faptei;
- sunt cercetate infracțiuni contra bunei desfășurări a activității în sfera publică (infracțiuni de corupție și conexe lor);
- este investigată o infracțiune prevăzută la art. 330² din Codul penal – *îmbogățirea ilicită* (valoarea bunurilor depășește substanțial mijloacele dobândite);
- se realizează investigația privind spălarea banilor (art. 243 din Codul penal)⁸⁸;
- se realizează investigația în cadrul urmăririi penale a terorismului și infracțiunilor legate de terorism⁸⁹.

În baza deciziei procurorului sau ofițerului de urmărire penală, investigațiile financiare paralele pot fi realizate și în alte cazuri, în dependență de caracterul acțiunii, perspectivele de recuperare a pagubelor și alte circumstanțe importante, pornind de la specificul infracțiunii generatoare de profit.

Inițierea investigațiilor financiare paralele este etapa, la care sunt determinate metodele de abordare și planificarea a acțiunilor pro-active efectuate de către organele competente, ce au ca scop stabilirea profilului financiar al beneficiarului efectiv, identificarea și indisponibilizarea produselor infracțiunii.

⁸⁸ Ghidul privind metoda de urmărire penală a infracțiunilor de spălare a banilor și finanțarea terorismului, aprobat prin Ordinul PG nr.41/26 din 09.09.2018.

⁸⁹ Ibidem.

La momentul inițierii investigațiilor financiare este necesară stabilirea clară a obiectivelor acestor acțiuni.

Obiectivele urmărite prin investigațiile financiare pro-active:⁹⁰

- **Demonstrarea infracțiunii de spălare a banilor**, după caz, a infracțiunii predicat, care a generat fondurile supuse spălării prin identificarea și documentarea fluxului financiar în activități criminale, respectiv legături între sursa de fonduri și beneficiari;
- **Stabilirea rețelei criminale prin:**
 - evidențierea complicilor și a legăturilor între oameni și locuri, identificarea și utilizarea serviciilor (telefon, transport, calculatoare...), localizarea suspectilor, furnizarea informațiilor cu privire la mișcările acestora, dar și a martorilor sau a victimelor;
 - determinarea succesiunii (în timp) a comiterii faptelor;
- **Stabilirea profilului financiar al persoanei** în posesia/proprietatea căreia se află bunurile supuse confiscării concomitent cu analiza raportului între valoarea bunurilor, care au fost achiziționate versus veniturile obținute din activități criminale și mijloace ilicite, care au justificat obținerea acestora;
- **Identificarea și aplicarea măsurilor de constrângere asupra făptuitorilor**, când au fost epuizate acțiunile necesare pentru descoperirea crimei predicat și investigațiile financiare;
- **Indisponibilizarea bunurilor și mijloacelor financiare dobândite ilicit.**

Modus operandi, per general, există două tipuri de abordare:

în amonte (modul concentric):

când investigatorul pornește de la **produsul crimei** încercând să demonstreze că acesta provine dintr-o activitate ilegală, care întrunește conținutul unei infracțiuni predicat, fără a fi precizat cu exactitate condițiile, în care au avut loc faptele infracționale;

în aval (modul excentric):

când investigatorul pornește de la **infracțiunea generatoare de profit** (infracțiunea predicat) pentru a urmări destinația mijloacelor financiare provenite din infracțiunea respectivă.

Abordările menționate nu sunt unicele și de regulă sunt utilizate în situații tip, însă, în dependență de spe-

cificul infracțiunii, investigatorii pot utiliza și alte abordări ale investigațiilor financiare.

Modul de cercetare **în amonte** este utilizat, de regulă, la efectuarea investigațiilor financiare a infracțiunilor prevăzute de **art. 243 CP** – „Spălarea banilor”, **art. 181² CP** – „Finanțarea ilegală a partidelor politice sau a campaniilor electorale, încălcarea modului de gestionare a mijloacelor financiare ale partidelor politice sau ale fondurilor electorale”, **art. 279 CP** – „Finanțarea terorismului” și alte infracțiuni, unde sunt determinate mijloace financiare a căror surse sunt presupuse a fi dobândite pe cale ilegală.

Aceste infracțiuni sunt focusate pe latitudinea stabilirii profilului financiar, mecanismele utilizate de făptuitori la reciclarea sumelor de bani dobândite pe cale infracțională și beneficiarii reali ai acestor valori.

Modul de cercetare **în amonte** și tehnicile de investigație a acestor crime au fost desfășurate în conținutul Ghidurilor pe categoriile respective de infracțiuni.⁹¹

Modul de cercetare **în aval** este metoda utilizată, în special, la investigarea infracțiunilor prevăzute la art. 229¹ CPP și anume art. 141, 144, 158, 164, 165, 165¹, 166¹, 167, 168, 181², 206, 217¹, 217³, 218, 220, 239–240, 242¹–244, 248, 249, 259, 260, 260²–260⁴, 260⁶, 279, 283, 284, 324–329, 330¹, 330², 332–335¹, 352¹ și 362¹ din Codul penal.

În același timp, aceste infracțiuni, determinate de legislator ca cele la care Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale este competentă să efectueze investigații financiare, nu sunt unicele în cadrul cărora este necesar a fi desfășurate cercetări pecuniare.

Astfel, în vederea recuperării prejudiciilor cauzate în urma infracțiunii generatoare de profit, cheltuielilor de judecată, pentru confiscarea specială sau cea extinsă se vor efectua investigații financiare paralele de către ofițerii de urmărire penală, ofițerii de investigații, dar și de procurori în cadrul altor infracțiuni.

În aceste cazuri investigația pornește de la infracțiunea predicat despre care se cunoaște cert, că este una aducătoare de profit și urmează să fie determinate:

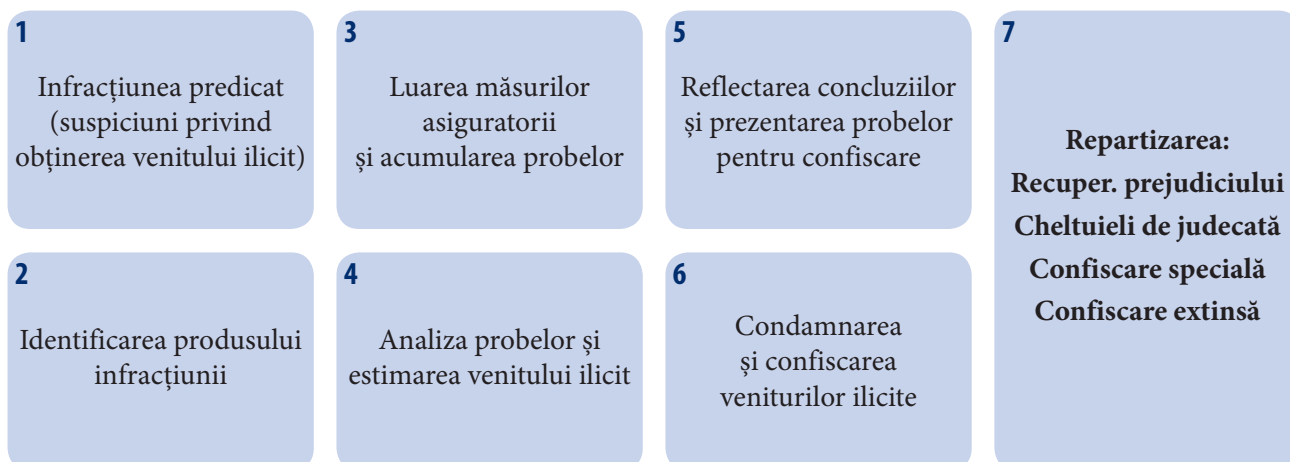
- beneficiile dobândite în urma activității infracționale;
- destinația veniturilor acumulate și beneficiarii efectivi ai acestora;
- bunurile și valorile materiale dobândite în urma activității infracționale sau contravaloarea, care urmează a fi indisponibilizată (pusă sub sechestru).

⁹⁰ Chantal Cutajar, Introduction a la troisième session du Collège Européen des Investigations Financières et de l'Analyse financière Criminelle CEIFAC, Strasbourg, 27.10.2014.

⁹¹ Ghidul privind metodica de urmărire penală a infracțiunilor de spălare a banilor și finanțarea terorismului, aprobat prin Ordinul PG nr. 41/26 din 09.09.2018 și Ghidul privind investigarea și judecarea faptelor de corupere a alegătorilor, finanțare ilegală a partidelor politice, a campaniilor electorale și de utilizare a resurselor administrative, aprobat prin Ordinul PG nr. 6/11 din 30.01.2019.

De notat:

- lista infracțiunilor indicate *supra* nu este una exhaustivă, însă din analiza practicii s-a determinat, că anume la aceste infracțiuni, generatoare de profit, se omite efectuarea investigațiilor financiare paralele și ca rezultat confiscarea bunurilor obținute pe cale infracțională;
- procurorii, în urma investigațiilor financiare, vor include în actele de învinuire sumele de bani obținute în urma infracțiunilor (**pentru ca instanțele de judecată constatând infracțiunea predicat să stabilească și beneficiile obținute pe cale criminală**);⁹²
- spre deosebire de investigarea infracțiunii predicat, investigația financiară nu se va limita doar la autorii crimei și participanți, ci se extinde asupra beneficiarilor efectivi și a celor fictivi (*cu ajutorul cărora se încearcă atribuirea aspectului legal al veniturilor obținute*).

Planificarea investigației financiare paralele, se elaborează, de regulă, odată cu planificarea urmăririi penale și conține elemente referitoare la:

- acumularea informației privind profilul financiar al persoanei investigate, inclusiv identificarea bunurilor, a veniturilor și a activelor, care urmează a fi indisponibilizate;
- colectarea mijloacelor de probă referitoare la bunurile identificate, venituri, active (spre exemplu, facturi, extrase de conturi, extrase de la instituțiile de stat, chitanțe ș.a.);
- identificarea beneficiarului efectiv și colectarea mijloacelor de probă referitoare la acest fapt (cărți de debit sau credit, autovehiculele în posesie reală ș.a.).

În situația, când investigațiile financiare paralele sunt complexe și necesită implicarea a altor subiecți decât a ofițerilor de urmărire penală și a ofițerilor de investigație, este rezonabil de întocmit un plan separat decât cel al infracțiunii generatoare de venit.

Planul privind investigațiile financiare va ține cont de perioada de timp, când vor fi efectuate acțiunile de urmărire penală, persoanele implicate în efectuarea acestor acțiuni, dar și necesitatea analizei și coroborării periodice a probelor acumulate în urma realizării acțiunilor din ambele planuri.

La etapa respectivă, **este util de format și echipa**, care va efectua investigația financiară, căreia în vederea sporirii eficacității și operativității este necesar de distribuit sarcini, potrivit planului stabilit.

În primul rând, se va forma echipa mixtă de anchetă: procuror, ofițeri de urmărire penală, ofițeri, care practică activitate specială de investigații și specialiști.

La investigarea unor cazuri cu elemente de extraneitate, este de dorit luarea în considerare a posibilității înființării unor echipe comune de investigație (*Joint Investigations Team – JIT*).⁹²

⁹² Ca exemplu de practică pozitivă se prezintă cauza penală de învinuire a numiților C.O. și S.T. de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 42 alin.(5), 220 alin.(2) lit.a) și c) CP. În ordonanța de punere sub învinuire s-a indicat concret că „... în așa mod, în perioada lunii 27.11.2015-16.03 2016, C.O. și cet. S.T. au încasat un venit ilegal din activitatea infracțională de la Ș.A. suma de 4500 dolari SUA, E.A. suma de 2000 dolari SUA, B.C. suma de 1850 dolari SUA și de la Ț.V. suma de 17473 dolari SUA, iar în total au obținut 25823 dolari SUA, care conform cursului valutar al BNM a R.M. din perioada menționată, constituia 517751,15 lei...”.

Astfel, în situația când în actul de învinuire sunt indicate exact mijloacele financiare dobândite în urma comiterii infracțiunii și instanța de judecată constată faptul dat la pronunțarea sentinței, reieșind din prevederile art.106 alin.(2) lit.b) din Codul penal, există acoperirea faptică ca fiind făcută referire la norma legală, mijloacele financiare să fie supuse confiscării speciale (a se vedea decizia Curții de apel Chișinău dată în cauza nr.1a-1464/18 din 27.02.2019).

În cazul efectuării investigațiilor financiare paralele de către ARBI, este de reținut că potrivit art.8 alin.(1) din Legea nr.48/30.03.2017 privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infracționale, în cadrul Agenției pot activa ofițeri de urmărire penală, ofițeri de investigații, experți, specialiști în domeniul contabilității și al auditului, alți specialiști.

Conform standardului internațional, cuprins în Recomandarea nr. 30 FATF (menționată mai sus), se pretinde alcătuirea unor grupuri multidisciplinare de anchetă (TASK-FORCE). În constituirea acestora, procurorul poate solicita direct în componența echipei, pe care o coordonează, specialiști în finanțe, analiști financiari, organe fiscale etc.

Membrilor echipei de investigații financiare vor fi prezentate doar acele informații, care sunt necesare pentru acțiunile care le-au fost puse în sarcină, evitându-se, dacă nu este absolut necesar, situațiile când la dispoziția tuturor membrilor grupului sunt comunicate toate informațiile obținute în cadrul efectuării cercetărilor.

Profilul financiar constituie caracterul financiar al persoanei și este determinat prin analiza averilor nejustificate, stilului de viață disproporționat față de venitul justificat licit.

Realizarea profilului financiar presupune analiza următoarelor elemente⁹³:

Elemente relevante pentru formarea profilului financiar	
ACTIVE	CHELTUIELI
- imobile; - autoturisme, avioane, iahturi; - conturi bancare; - acțiuni, părți sociale și obligațiuni; - numerar; - asigurări de viață, de bunuri de sănătate cu capitalizare; - pensii private cu capitalizare; - bijuterii, obiecte de artă sau de colecție; - sume câștigate la cazinouri, pariuri sportive; - drepturile litigioase; - drepturi de creanță; - venituri din activități independente; - venituri din activități agricole sau silvicultură; - venituri din arendă; - dividende; - venituri din activități comerciale desfășurate de persoanele fizice sau asociate fără personalitate juridică; - venituri din profesii libere; - drepturile bănești primite la evenimentele de familie; - drepturi de proprietate intelectuală; - sume de bani primite prin Western Union, Moneygram ș.a.; - fructe produse de bunuri (chirii, dobânzi ș.a.); - sume cash găsite la percheziții sau despre care se cunoștea pe o cale sau alta că sunt deținute.	- chirie/rate de credit, de leasing; - împrumuturi și ipoteci; - descoperit de cont; - plăți cu cardul sau în numerar; - călătorii, concedii; - taxe de studii; - taxe, impozite; - prime de asigurare; - pensii de întreținere; - sume cheltuite la cazinouri sau petreceri; - sume de bani transmise prin Western Union, Moneygram ș.a.

Pentru fiecare activ sau pasiv se va determina data dobândirii/efectuării, persoana de la care a fost dobândit sau pentru care s-a efectuat cheltuiala, scopul acesteia, modul în care a fost folosită suma obținută, modalitatea de plată (numerar, ordin de plată, scrisoare de credit, acreditiv) și sursa din care provin sumele, care au fost garanțiile folosite, dacă există documente, care dovedesc aceste elemente.⁹⁴

Pentru a determina suma veniturilor din surse necunoscute, suspecte a fi ilicite, urmează să se calculeze o diferență între:

$$\text{„Active”} - \text{„Venituri licite”} = \text{„Venituri necunoscute” (suspectate a fi ilicite)}$$

⁹³ Gabriel Nicușor Cristian, Marius Grigore, Îmbunătățirea metodelor de investigare și a cooperării instituționale în vederea combaterii fraudei cu TVA, Raport final, 2016, HOME\2013\ISEC\AG\FINEC\4000005184, pag.59-61.

⁹⁴ Ibidem

Activele subiectului investigat urmează a fi stabilite nu doar prin determinarea valorilor indicate în bazele de date ale instituțiilor de stat, cum ar fi costul imobilelor sau a mijloacelor de transport, care deseori sunt înscrise în contractele de transfer de proprietate/posesie cu un preț diminuat.

În cazul planării unor suspiciuni privind diminuarea valorii, se va purcede la efectuarea constatării/expertiizei pentru a stabili valoarea de piață a bunurilor proprietate sau posesie ale subiecților investigați.

Una din acțiunile de bază ale unei investigații financiare paralele este identificarea produsului infracțiunii și această activitate se desfășoară paralel cu acțiunile de urmărire penală. Pentru această etapă sunt determinate mai multe metode utilizate separat, concomitent sau consecutiv în dependență de specificul infracțiunii.

Activitatea primară de acumulare a informației necesare desfășurării investigațiilor financiare sunt referințele din:

- surse deschise de informații;
- informații obținute din bazele de date ale instituțiilor de stat și private.

Cooperarea cu instituțiile statului garantează eficiență și interoperabilitate în domeniul desfășurării investigațiilor financiare paralele

Agencia de Recuperare a Bunurilor Infracționale este o subdiviziune autonomă specializată în cadrul Centrului Național Anticorupție.

În exercitarea funcțiilor, Agenția cooperează strâns cu instituțiile statului, cooperarea, în special se bazează pe furnizarea de informații relevante activității de recuperare.

De menționat, că Legea nr.48/2017 prevede un șir de norme privind obținerea de informații de către Agenție, prin derogare de la normele procesuale existente.

Informațiile (documentele, materialele etc.) transmise pentru activitatea Agenției de furnizori de date relevante, de organele de urmărire penală, de organele Procuraturii, de instanțele judecătorești sau de alte autorități competente, în scopul prevăzut de Legea nr. 48/2017, nu constituie divulgare a secretului comercial, bancar, profesional sau a datelor cu caracter personal.

Accesul terților la resursele informaționale ale Agenției este interzis. Doar colaboratorii Agenției au acces la informația din bazele de date deținute de Agenție și dreptul de a procesa această informație, urmare a autorizării prealabile obținute de la conducerea acesteia.

Furnizorii de date relevante au interdicția de a informa persoanele fizice și juridice, inclusiv beneficiarii efectivi, despre faptul, că datele lor urmează să fie transmi-

se sau au fost transmise Agenției. Furnizorii de date relevante vor depune o declarație în scris privind nediulgarea informației transmise Agenției și privind faptul, că au fost informați despre răspunderea penală conform art. 315 din Codul penal.

Agencia, la solicitarea persoanelor fizice sau a organului de control al prelucrării datelor cu caracter personal, prezintă informații cu privire la prelucrarea datelor cu caracter personal numai după încetarea situației, care justifică prelucrarea acestora.

Cu alte cuvinte, la solicitarea de la furnizori a informației cu accesibilitate redusă, Agenția întocmește o solicitare motivată, în care invocă prevederile art. 14 al Legii nr. 48/2017. În așa mod, obținerea informației are loc într-un mod mult mai rapid, deoarece se exclude urmarea procedurii de autorizare la judecătorul de instrucție.

În activitatea sa, Agenția colaborează productiv cu Serviciul Prevenire și Combateră a Spălării Banilor și Finanțarea Terorismului, prin adresarea directă a demersurilor, cu Agenția Servicii Publice, prin accesarea directă a bazelor de date și prin aplicarea deciziilor instanței de judecată de indisponibilizare a bunurilor mobile și imobile, cu Autoritatea Națională de Integritate, Serviciul Vamal și alte entități. În acest sens, Centrul Național Anticorupție are semnate o serie de acorduri de colaborare cu entitățile statului, iar Agenția, ca subdiviziune a Centrului, poate face referință la ele în activitatea sa.

Conform art. 229² alin.(2) din Codul de procedură penală, în cazul urmăririi penale cu privire la una sau mai multe infracțiuni din cele specificate la norma dată, organul de urmărire penală/procurorul dispune, **prin delegație** ARBI efectuarea investigațiilor financiare paralele în vederea urmăririi bunurilor infracționale, acumulării probelor cu privire la acestea și indisponibilizării lor.

Delegația urmează să conțină:

- locul și data întocmirii;
- funcția și numele emitentului;
- numărul cauzei penale, data începerii urmăririi penale, infracțiunea comisă, descrierea circumstanțelor cauzei;
- statutul subiectului investigațiilor financiare paralele (bănuț sau învinuit) în cadrul urmăririi penale și data recunoașterii lui în această calitate;
- necesitatea și temeiul dispunerii investigațiilor financiare paralele;
- datele subiectului (numele, prenumele, patronimicul, data, luna, anul nașterii, domiciliul, viza de reședință, IDNP și alte date la discreția emitentului).

Scopul desfășurării investigațiilor financiare paralele de către ARBI constă în identificarea (urmărirea) bu-

nurilor infracționale deținute de subiectul investigațiilor în calitate de proprietar, cât și în calitate de beneficiar efectiv, și acumularea probelor cu privire la aceste bunuri, în vederea indisponibilizării acestora.

În cazul, în care în cadrul desfășurării investigațiilor financiare paralele sunt identificate bunuri ale subiectului investigațiilor, ofițerii de urmărire penală ai ARBI pot să indisponibilizeze bunurile identificate concomitent cu desfășurarea investigațiilor până la finalizarea acestora, pentru a garanta, că bunurile urmărite nu vor fi înstrăinate, ascunse, tănuite, deteriorate sau cheltuite.

Organul de urmărire penală/procurorul va anexa la delegație următoarele acte procesuale și materiale:

- copia de pe ordonanța de pornire a cauzei penale (inclusiv cauzele penale conexe);
- copia de pe ordonanța de recunoaștere în calitate de bănuț sau de punere sub învinuire;
- copia de pe acțiunea civilă și ordonanța de recunoaștere în calitate de parte civilă;
- alte acte procesuale, care confirmă faptul deținerii bunurilor de către subiectul investigațiilor în calitate de proprietar sau beneficiar efectiv (*proces-verbale de audiere a martorilor; documente sau bunuri ridicate, inclusiv ca rezultat al perchezițiilor efectuate sau a măsurilor asiguratorii aplicate anterior (punerea sub sechestru); proces-verbale de consemnare a măsurilor speciale de investigație etc.*).

Reieșind din faptul, că în cadrul investigațiilor financiare paralele urmează a fi identificate și bunuri, pe care subiectul investigațiilor le deține în calitate de beneficiar efectiv (*inclusiv în anumite cazuri este necesară inițierea cooperării internaționale, ceea ce presupune un proces complex de acumulare a probelor în privința bunurilor respective*), organul de urmărire penală/procurorul va dispune efectuarea investigațiilor financiare paralele, astfel încât să ofere un termen rezonabil ARBI pentru desfășurarea acestora.

În vederea realizării scopului investigațiilor financiare paralele, Agenția va acumula probe și materiale cu privire la subiectul investigațiilor financiare paralele și bunurile acestuia, inclusiv în privința altor persoane pentru identificarea bunurilor pe care acesta le deține în calitate de beneficiar efectiv, după cum urmează:

- tranzacțiile financiare efectuate și conturile bancare deținute;
- deținerea în proprietate a hârtiilor de valoare;
- deținerea cotelor părți în capitalul social al persoanelor juridice;
- veniturile obținute;
- bunuri imobile și mobile;
- identificarea altor surse de venit, care au majorat sau au diminuat patrimoniul subiectului investigațiilor.

În procesul efectuării investigațiilor financiare paralele, organul de urmărire penală/procurorul, care a inițiat efectuarea lor, urmează să realizeze conlucrarea prin o bună comunicare și menținerea legăturii permanente cu reprezentanții ARBI, care efectuează nemijlocit investigațiile, pentru a evita dublarea unor acțiuni și pentru a da eficiență măsurilor realizate.

În același context al investigațiilor financiare, este necesar să menționăm, că în cadrul urmăririi penale, procurorul și organul de urmărire penală, necesită să implice în cel mai direct și activ mod nu doar reprezentanții ARBI, care legal sunt împuterniciți nemijlocit să efectueze investigațiile financiare paralele, dar și Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor, Autoritatea Națională de Integritate, Serviciul Fiscal de Stat, Serviciul de Informații și Securitate.

În cadrul investigațiilor financiare, deseori sunt depășite hotarele Republicii Moldova fiind necesară **implementarea și cooperarea cu organismele internaționale**.

La acestea pot fi remarcate următoarele organisme internaționale și rețele:

- EUROJUST;
- EUROPOL;
- Rețeaua CARIN;
- INTERPOL;
- SELEC;
- UNODC;
- Rețelele ARSIN, RRAG, ARIN-AP, ARIN-WA, ARIN-EA etc. din Africa, America Latină, America de Nord ș.a.

Faza operațională a investigațiilor

În faza operațională sunt desfășurate acțiunile de urmărire penală planificate și măsurile speciale de investigație, care vor fi în permanență adaptate, atât în funcție de natura infracțiunii, cât și în funcție de rezultatele obținute pe parcursul derulării anchetei penale. În acest context, din faza de planificare poate fi stabilită o anumită ierarhie a mijloacelor de probă, prin prisma cărora se va reține starea de fapt.

De regulă, în etapa operațională, **după ce au fost valorificate sursele deschise de informații și efectuată accesarea bazelor de date** pentru obținerea diferitelor date despre persoanele fizice și juridice, urmează:

- desfășurarea măsurilor speciale de investigație;
- efectuarea perchezițiilor;
- audierea martorilor;
- audierea bănuțului/învinuțului;
- echipele comune de investigație;
- audierea specialiștilor.

Trebuie menționat faptul, că investigarea activității infracționale se face, de regulă, prin folosirea mijloacelor investigative moderne, însă mijloacele probatorii vor fi decise în raport cu tipologia de disimulare a produsului infracțiunii, la care recurge infractorii.

Consemnarea rezultatelor

În conformitate cu prevederile art. 258 alin.(3) din Codul de procedură penală, **Agencia de Recuperare a Bunurilor Infraționale** informează, prin procesul-verbal de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele, organul de urmărire penală/procurorul despre măsurile întreprinse în baza delegației.

Termenul de executare a delegației dispuse Agenției nu poate depăși termenul rezonabil al urmăririi penale, înștiințându-se la fiecare 60 de zile organul de urmărire penală despre rezultatele investigațiilor financiare paralele desfășurate.

În conformitate cu prevederile art.93 alin.(2) pct.9) din Cod, în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul proceselor-verbale de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele.

În așa mod, procesul-verbal de consemnare a rezultatelor investigațiilor financiare paralele, în cazul în care este întocmit în modul corespunzător, reprezintă atât o importantă sursă de probă, cât și o recapitulare detaliată a acțiunilor întreprinse în cadrul investigațiilor financiare paralele.

Indisponibilizarea bunurilor infraționale

Bunurile infraționale identificate se indisponibilizează, după caz, prin încheierea instanței de judecată de punere sub sechestru sau prin ordinul de înghețare, emis în condițiile [Legii nr. 48/2017 privind Agenția de Recuperare a Bunurilor Infraționale](#).

Măsurile asigurătorii constau on *indisponibilizarea* unor bunuri mobile sau imobile, prin instituirea unui *sechestru* asupra acestora. Punerea sub sechestru a bunurilor este măsura asiguratorie cea mai frecventă.

Luarea măsurilor asigurătorii este prevăzută în art. 202 din Codul procedură penală. Scopul luării acestor măsuri este acela de a evita: tăinuirea, deteriorarea, cheltuirea (înstrăinarea), sustragerea de la urmărire a bunurilor, care pot face obiectul **confiscării speciale sau al confiscării extinse** ori care pot servi la **garantarea executării pedepsei amenzii** ori a **reparării prejudiciului** cauzat prin infrațiune.

Punerea sub sechestru a bunurilor poate fi aplicată de către organul de urmărire penală/procuror sau de către instanță, în condițiile art. 205 din CPP.

Ghidul stabilește cu claritate categoriile de bunuri pasibile sechestrării, situațiile limitate de aplicare a măsurilor asigurătorii, competența de dispunere a măsurilor asigurătorii, întinderea hotărârii de sechestrare, modul de punere în executare a sechestrului, modalitatea de contestare a măsurilor asigurătorii, de scoatere a bunurilor de sub sechestru, procedurile de emitere a ordinului de înghețare, de evaluare și administrare a bunurilor infraționale, precum și cea de valorificare a lor.

Pentru a descuraja activitățile criminale, este esențial ca infractorii să fie deposezați de produsele infracțiunii. Grupurile criminale organizate construiesc rețele internaționale, de mare anvergură, și obțin profituri substanțiale din diferite activități cu caracter infracțional. Prin spălarea banilor, aceste produse sunt reintroduse în ciclul economic legal.

Activele grupurilor criminale pot fi totuși identificate și cu ajutorul informațiilor financiare.

Pentru a fi eficientă, orice încercare de prevenire și combatere a criminalității trebuie să se concentreze pe identificarea, urmărirea, înghețarea sau sechestrarea și confiscarea instrumentelor și produselor infracțiunii.

Confiscarea specială este reglementată în art. 106 din Codul penal, fiind o măsură de siguranță care constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a următoarelor bunuri (inclusiv valori valutare).

În cazul în care aceste bunuri nu mai există, nu pot fi găsite sau nu pot fi recuperate, se confiscă contravaloarea acestora.

Dacă bunurile rezultate din infracțiuni și veniturile de la aceste bunuri au fost comasate cu bunurile dobândite legal, se confiscă acea parte din bunuri sau contravaloarea acestora, care corespunde valorii bunurilor rezultate din infracțiuni și a veniturilor de la aceste bunuri.

Dacă bunurile utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni, cele rezultate din infracțiuni, precum și orice venituri din valorificarea acestor bunuri aparțin sau au fost transferate oneros unei persoane, care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea bunurilor, se confiscă contravaloarea acestora.

Dacă bunurile respective (*utilizate sau destinate pentru săvârșirea unei infracțiuni; cele rezultate din infracțiuni, precum și orice venituri din valorificarea acestor bunuri*) au fost transferate cu titlu gratuit unei persoane, care nu știa și nici nu trebuia să știe despre scopul utilizării sau originea acestora, bunurile se confiscă.

Aplicarea măsurii de siguranță a confiscării speciale asupra bunurilor altor persoane, care nu au calitatea de parte în procesul penal, derivă uneori în practică din poziționarea bunurilor obținute în mod fraudulos în patrimoniile mai multor persoane, în scopul disimulării acestora. Este posibilă respectiv confiscarea bunurilor dobândite prin fapta penală și atunci, când acestea au fost **înstrăinate unui terț**, în funcție de buna sau reaua-credință a terțului subdobânditor și de caracterul oneros sau gratuit al înstrăinării.

Standardele, în care trebuie analizată buna sau reaua credință a terților în patrimoniul cărora se află produsul infracțiunii, pot fi analizate de procurorii și judecătorii interni cu luarea în considerare a paragrafului 11

din Preambulul Directivei nr. 2014/42/UE a Parlamentului European și a Consiliului, din 3 aprilie 2014, *privind înghețarea și confiscarea instrumentelor și produselelor infracțiunilor săvârșite în Uniunea Europeană*, potrivit căruia confiscarea de la terți ar trebui să fie posibilă cel puțin în cazurile, în care terții știau sau ar fi trebuit să știe că scopul transferului sau al achiziționării era evitarea confiscării, pe baza unor elemente de fapt și circumstanțe concrete, inclusiv a faptului, că transferul a avut loc în mod gratuit sau în schimbul unei sume de bani semnificativ mai reduse decât valoarea de piață a bunurilor.

Confiscarea de la terți nu este o instituție nouă în dreptul penal: în cauza **Silickiene împotriva Lituaniei**, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a evidențiat, că în sistemele juridice ale Consiliului Europei, confiscarea se referă, în general, la o măsură, care are ca efect privarea permanentă de un bun prin transferul proprietății către stat. Curtea subliniază că în șapte țări (Albania, Germania, Georgia, **Republica Moldova**, România, Suedia și Elveția) confiscarea poate fi dispusă chiar dacă nu există o hotărâre de condamnare⁹⁵. Obiectul confiscării este reprezentat, de regulă, de bunuri dobândite prin activități ilegale.

Dacă originea bunurilor nu poate fi justificată, arată Curtea, atunci aceste bunuri sunt supuse confiscării. În același paragraf, Curtea precizează, *expressis verbis*, că în aceste sisteme de drept, răspunderea penală a inculpatului nu prezintă relevanță pentru a se dispune confiscarea.

Curtea Europeană a Drepturilor Omului verifică, însă, dacă persoanelor a căror proprietate este susceptibilă de a fi confiscată, le-a fost acordată în mod oficial calitatea de parte la procedura, în care confiscarea este ordonată, acordându-li-se posibilitatea rezonabilă și suficientă pentru a-și proteja interesele în mod adecvat pentru a nu exista nici o încălcare a drepturilor garantate acestora în temeiul articolului 6 paragraful 1 al Convenției⁹⁶.

În această cauză, Curtea a mai arătat că prin confiscarea de la reclamantă a bunurilor reprezentând produsul infracțiunii comise de soțul acesteia, nu s-a încălcat nici articolul 6 paragraful 2 al Convenției, deoarece reclamanta nu a fost pedepsită pentru faptele soțului ei și, pe cale de consecință, nu i-a moștenit vina. Prin urmare, ordinul de confiscare nu reprezintă o apreciere cu privire la vinovăția reclamantei privind săvârșirea vreunei infracțiuni⁹⁷.

În sfârșit, Curtea a reținut că nu a existat nici o încălcare a drepturilor reclamantei în temeiul articolului 1 din Protocolul 1 al Convenției, având în vedere marja de apreciere, de care se bucură statele în adoptarea unor

politici penale apte să combată infracțiunile grave⁹⁸, precum și proporționalitatea ingerinței cu interesul general al statului.

În cauza **Bongiorno ș.a. v. Italia**⁹⁹, Curtea a reținut că nu a fost încălcat nici art. 1 din Protocolul 1 la Convenție, chiar dacă bunurile pot să aparțină formal unor terțe persoane. Prezumția relativă a dobândirii ilicite a bunurilor s-a bazat pe analiza situației financiare a reclamantilor și pe natura relațiilor acestora cu inculpatul.

Averea dobândită licit nu poate fi confiscată. Caracterul licit al dobândirii se prezumă.

Bunurile destinate, folosite sau rezultate din infracțiuni ori contravenții pot fi confiscate numai în condițiile legii (art. 46 alin.(3) și (4) din Constituție).

Totuși prezumția **nu are caracter absolut**, ea încetând să existe atunci, când activul patrimoniului cuprinde valori ale căror proveniență nu poate fi justificată cu veniturile obținute legal și probele administrate.

În hotărârea dată în cauza **Geerings vs Olanda**¹⁰⁰, CEDO a statuat că "...s-a demonstrat, că reclamantul deținea bunuri a căror proveniență nu a putut fi stabilită; se poate presupune în mod rezonabil că aceste bunuri au fost obținute prin activități ilegale și reclamantul nu a reușit să ofere o explicație alternativă satisfăcătoare".

Confiscarea extinsă. În timp ce confiscarea specială constă în trecerea, forțată și gratuită, în proprietatea statului a bunurilor (inclusiv a valorilor valutare), utilizate la săvârșirea infracțiunilor sau rezultate din infracțiuni, atunci confiscării extinse sunt supuse și alte bunuri, care, deși nu au fost utilizate la săvârșirea infracțiunilor, însă proveniența acestora rezultă din anumite activități infracționale.

Această măsură are o gamă mai vastă de aplicare, care permite confiscarea și altor bunuri decât cele menționate la art.106 din Codul penal, cum ar fi: bani și bunuri care acoperă valoarea bunurilor supuse confiscării, care nu se găsesc sau au fost comasate cu bunurile dobândite legal, precum și acei bani sau bunuri obținute din exploatarea sau folosirea bunurilor supuse confiscării, inclusiv acele bunuri, în care au fost transformate sau convertite bunurile provenite din activități infracționale, precum și veniturile sau foloasele obținute din aceste bunuri.

În dreptul intern, confiscarea extinsă este reglementată ca măsură de siguranță, deci ca sancțiune de drept penal.

Confiscarea extinsă a fost introdusă prin Legea [nr. 326 din 23.12.2013](#), în vigoare din 25.02.2014, când Codul penal a fost completat cu un nou articol 106¹.

95 CEDO, hotărârea din 10 aprilie 2012, paragraful 33, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-110261>

96 ibidem, paragraful 50

97 ibidem, paragraful 54

98 ibidem, paragraful 70

99 CEDO hotărârea din 05.01.2010, cererea 4514/07, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-96519>

100 CEDO hotărârea din 01.03.2017, cererea 30810/03, <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-79657>

Practica Curții Europene a Drepturilor Omului¹⁰¹ consideră confiscarea produselor infracțiunii ca punitivă, fiind o sancțiune penală, în sensul art. 7 din Convenția europeană.

Mai mult, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat ca **nu sunt incompatibile** cu noțiunea de proces echitabil în materie penală, nici calcularea profitului obținut din traficul de droguri, nici confiscarea¹⁰².

De asemenea, nu este incompatibilă cu același principiu nici **plasarea în sarcina inculpatului a probei**¹⁰³ de a demonstra, în mod credibil, situația financiară curentă. În cazurile menționate, s-a demonstrat că reclamanții au fost implicați în activități foarte profitabile de afaceri cu droguri, pentru o perioadă de câțiva ani și, prin urmare, nu este nerezonabil să se solicite reclamanților să justifice ce s-a întâmplat cu banii/bunurile, despre care acuzarea a demonstrat, că i-ar fi avut în posesia lor. De asemenea, este rezonabil ca în prima etapă a procesului să soliciți reclamanților să demonstreze legitimitatea sursei banilor/bunurilor pe care le dețin.

În cauza **Butler contra Marii Britanii**, în care s-a dispus confiscarea fără condamnare a unei sume de bani, Curtea a apreciat că art. 6 din Convenție în latura penală nu este aplicabil în cauză, reclamantul având deschisă posibilitatea dovedirii provenienței sursei banilor, iar cererea sa a fost respinsă ca inadmisibilă.¹⁰⁴

Curtea Constituțională a reținut¹⁰⁵ că aspectele ce țin de problematica confiscării bunurilor ca instrument de combatere a criminalității a generat o jurisprudență abundentă a Curții Europene a Drepturilor Omului.

Astfel, Curtea Europeană a examinat un spectru vast de cauze privind confiscarea, diferențiind între confiscarea bunurilor, care au constituit obiect al infracțiunii (*objectum sceleris*) în urma condamnării acuzaților (*Agosi v. Marea Britanie*, hotărârea din 24 octombrie 1986); confiscarea bunurilor, care au constituit instrumentul infracțiunii (*instrumentum sceleris*) după condamnarea acuzaților (*C.M. v. Franța*, decizia din 26 iunie 2001) sau confiscarea bunurilor aflate în posesia terților după condamnarea acuzaților (*Air Canada v. Marea Britanie*, hotărârea din 5 mai 1995).

În același timp, referitor la veniturile provenite dintr-o activitate criminală (*productum sceleris*), Curtea Euro-

peană a examinat confiscarea, care a urmat după condamnarea reclamantului (a se vedea *Phillips v. Marea Britanie*, menționată supra), precum și cauze în care confiscarea a fost dispusă independent de existența unei proceduri penale, pentru că patrimoniul reclamanților era prezumat ca fiind de origine ilicită (a se vedea *Riela și alții v. Italia*, decizia din 4 septembrie 2001; *Arcuri și alții v. Italia*, decizia din 5 iulie 2001; *Raimondo v. Italia*, hotărârea din 22 februarie 1994) sau ca fiind utilizate pentru activități ilicite (*Butler v. Marea Britanie*, decizia din 27 iunie 2002, menționată supra).

În cauza **Raimondo vs. Italia**¹⁰⁶ Curtea Europeană a reținut: „În reglementarea confiscării extinse este important a se determina niște criterii clare, care să descrie cu suficientă precizie situațiile de aplicabilitate. În context, „măsurile de prevenire nu pot fi adoptate în baza unei simple suspiciuni și nu se justifică decât dacă ele se bazează pe stabilirea și evaluarea obiectivă a faptelor, care ies în evidență ca urmare a comportamentului și stilului de viață al persoanei. [...] Destinată să blocheze astfel de mișcări ale capitalurilor suspecte, confiscarea constituie o armă eficientă și necesară pentru combaterea acestui flagel. Ea apare, deci, proporțională obiectivului cercetat, cu atât mai mult cu cât ea nu comportă în realitate nici o restricție adițională în raport cu sechestrarea. În fine, caracterul preventiv al confiscării justifică aplicarea sa imediată și necondiționată în pofida oricărui recurs.” (Hotărârea din 22 februarie 1994, §30).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului¹⁰⁷ a statuat în mod repetat, că prezumțiile de fapt și de drept funcționează în orice sistem juridic, și nu sunt incompatibile cu prezumția de nevinovăție, cu condiția să fie rezonabile și proporționale cu scopul vizat, respectându-se dreptul la apărare, iar în ceea ce privește admisibilitatea dovezilor, instanțele interne sunt obligate să evalueze dovezile, care le sunt prezentate.

În cauza *Yildirim contra Italia*¹⁰⁸, Curtea a constatat rezonabila prezumția de fapt că reclamantul a închiriat un autobuz unei societăți pentru transport de persoane și cunoștea faptul ca transporturile au loc într-o zonă cu puternică imigrație clandestină. Întrucât șoferul a realizat mai multe transporturi ilegale, autobuzul a fost confiscat odată cu condamnarea șoferului. Faptul că reclamantul a putut contesta legalitatea confiscării, în cadrul unei proceduri contradictorii, duce la concluzia că pierderea suferită nu poate fi considerată arbitrară.

101 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57986>, CEDO decizia din 26.02.1996, cererea 17440/90

102 Cauza *Phillips v. Regatul Unit*, CEDO 41087/98, decizia din 12.12.2001

103 Cauza *Grayson și Barnham v. Regatul Unit*, cererile 19955/05 și 15085/06, hotărârea din 23.09.2008

104 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-22577>, CEDO decizia din 27.06.2002, cererea 41661/98

105 a se vedea Hotărârea Curții Constituționale nr.6 din 16.04.2015 pentru controlul constituționalității unor prevederi din Codul penal și Codul de procedură penală (confiscarea extinsă și îmbogățirea ilicită) (Sesizarea nr. 60a/2014) <http://lex.justice.md/viewdoc.php?action=view&view=doc&id=358414&lang=1>

106 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-57870>, CEDO decizia din 22.02.1994, cererea 12954/87

107 CEDO, decizia *Falk contra Olanda*, publicată în extras și pe site-ul: <http://jurisprudentacedo.com>, CEDO, Ioan Pop contra România, decizia 40301/04, publicată în limba română și pe site-ul: www.ier.ro și jurisprudența CEDO citată în cuprinsul hotărârii.

108 CEDO, decizia *Yildirim contra Italia*, 38602/02, publicată în extras și pe site-ul: <http://jurisprudentacedo.com>.

Mai mult, în cauza *Riela și alții contra Italiei*¹⁰⁹, în cazul confiscării, referitor la proporționalitatea cu scopul vizat, Curtea îi recunoaște legiuitorului o marja foarte largă de apreciere în cadrul politicilor de prevenire a infracțiunilor. De aceea, în cazul de față, Curtea a constatat că instanțele sesizate au examinat faptele într-o modalitate obiectivă, fără să se bazeze pe o simplă bănuială, analizând situația financiară a reclamantilor pentru a concluziona, că bunurile confiscate nu puteau fi cumpărate decât grație folosirii unor profituri ilicite¹¹⁰.

Pe fond, instanțele italiene au dispus confiscarea mai multor bunuri de valoare aparținând reclamantilor (*decizia fiind menținută și de instanțele superioare*), care făceau parte dintr-o organizație infracțională, pe motiv că bunurile au fost obținute prin activități ilicite.

Curtea Constituțională a mai menționat¹¹¹, că problema aplicării sechestrului pentru a asigura o eventuală confiscare specială fără a i se acorda persoanei vreun statut procesual, a fost examinată în cauza **Telbis și Viziteu v. România**¹¹², în care bunurile ambilor reclamanti (soți) au fost sechestrate de către procurori atunci, când efectuau percheziții la domiciliul acestora, deși cauza penală a fost pornită doar în privința primului reclamant (a se vedea §§ 6 și 7 din hotărâre).

Astfel, a doua reclamantă a invocat faptul, că bunurile sale nu puteau fi sechestrate, deoarece, potrivit legislației naționale, ea nu avea calitatea de suspect sau de inculpat (a se vedea § 10 din hotărâre). În acest sens, Curtea Europeană a reținut că, în principiu, persoanelor cărora le-a fost confiscată proprietatea ar trebui să li se acorde în mod oficial statutul de parte la procedurile de dispunere a confiscării. Cu toate acestea, chiar dacă reclamantul nu a participat niciodată la procedura, în care a fost dispusă măsura, Curtea a considerat, că autoritățile trebuie să le ofere persoanelor posibilitatea rezonabilă și suficientă de a-și proteja interesele în mod adecvat (a se vedea § 52 din hotărâre).

În acest context, Curtea Europeană a menționat, că trebuie analizat caracterul echitabil al procedurii în ansamblu, iar factorii, care trebuie avuți în vedere, trebuie să confirme dacă confiscarea proprietății a fost consecința unei măsuri luate de către autoritățile de anchetă, i.e. sechestrul activelor persoanei, dacă persoana poate iniția o procedură de control judiciar pentru a obține ridicarea sechestrului, în cadrul căreia să poată contesta motivele, care au stat la baza acestuia și să prezinte probe potrivit cărora bunurile respective au fost dobândite în mod legal, dacă persoana putea să prevadă, în mod rezonabil, că sechestrul putea conduce la confiscarea proprietății într-o etapă ulterioară a procedurii (a se vedea §§ 51 și 52 din hotărâre).

În context, Curtea Constituțională a reținut că echitabilitatea procesului este o valoare comună pentru Constituția Republicii Moldova și pentru Convenția Europeană. Prin urmare, atunci când legea națională prevede posibilitatea punerii sub sechestr a bunurilor unor terți, care nu au nici o calitate procesuală, pentru a asigura o eventuală confiscare specială, este important ca autoritățile să-i ofere persoanei în discuție posibilitatea rezonabilă și suficientă de a-și proteja interesele în mod adecvat și eficient, în cadrul aceluiași proces.

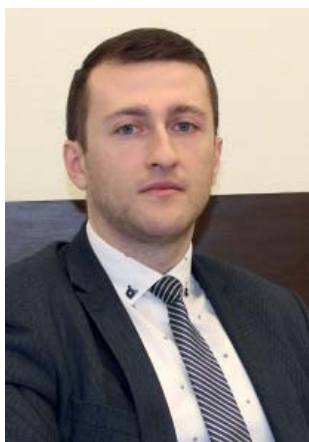
109 CEDO, decizia 52439/99, publicată în extras și pe site-ul: <http://jurisprudentacedo.com>.

110 În cazul de față, instanțele italiene au dispus confiscarea în mod civil a bunurilor, fără a analiza vinovăția penală și fără a pronunța o condamnare, dreptul italian permițând confiscarea civilă, dar motivarea Curții se poate aplica și în cazul confiscării extinse prevăzută în legislația națională.

111 se vedea Decizia Curții Constituționale nr.91 din 27.07.2018 de inadmisibilitate a sesizării nr.107G/2018 (aplicarea sechestrului în cauzele penale), <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=378085>

112 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-184058>, CEDO cererea 47911/15, hotărârea din 26.06.2018, traducere neoficială pe <http://ier.gov.ro/wp-content/uploads/cedo/Telbis-si-Viziteu-impotriva-Romaniei.pdf>

LEGEA CU PRIVIRE LA PREVENIREA ȘI COMBATEREA SPĂLĂRII BANILOR ȘI FINANȚĂRII TERORISMULUI NR. 308 DIN 22.12.2017¹¹³ – REFLECȚII, INADVERTENȚE ȘI SOLUȚII

Sergiu POPA*

*Procuror delegat în Secția avizare
și propuneri de legiferare din cadrul
Direcției politici, reforme și protecția
intereselor societății a Procuraturii Generale*

ABSTRACT

In the specified article, the author's purpose was to present the gaps and the legal nature of the Law nr. 308 of 22.12.2017, introducing some solutions to improve the regulatory framework.

Keywords: *The law for preventing and fighting money laundering and terrorism financing nr. 308 of 22.12.2017; money laundering; terrorism financing; evidences, referral to law enforcement bodies; agency for preventing and fighting against money laundering; taking insuring measures and strict control.*

Pornind de la premisa, că infracțiunile de spălare a banilor și finanțarea terorismului sunt interdependente, iar cadrul legislativ pe acest segment nu este nici cuprinzător, nici suficient de coerent pentru a fi pe deplin eficace în prevenirea și lupta cu aceste infracțiuni, ne propunem o sinteză a acestor fenomene infracționale, făcând obiectul unei consolidări constante pentru modernizarea legislației și racordarea acesteia la standardele internaționale.

Astfel, cu referire la unele discrepanțe relevate în textul Legii cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr. 308 din 22.12.2017 (în continuare Lege) comparativ cu prevederile Codului de procedură penală, se impun a fi menționate pre-

vederile art. 16 alin.(3) din Lege, în partea ce ține de admiterea în calitate de probă în cadrul procesului penal a concluziilor formulate în rezultatul investigațiilor financiare efectuate în temeiul Legii date.

Ab initio, reamintim că în conformitate cu dispozițiile art. 93 alin.(2) din Codul de procedură penală, în calitate de probe în procesul penal se admit elementele de fapt constatate prin intermediul mijloacelor de probă expres și exhaustiv prevăzute la dispoziția respectivă, administrate de către subiecții abilitați în acest sens, și anume: organele de control de stat, organul de urmărire penală, de organul de constatare sau de altă parte în proces, subdiviziunile specializate care efectuează activitatea specială de investigații, echipele comune internaționale de efectuare a urmăririi penale (art. 93 alin. (3) – (5) din Codul de procedură penală).

113 Monitorul Oficial nr.58-66/133 din 23.02.2018

* s.popa@procuratura.md

Raportat la prevederile art. 93 din Codul de procedură penală constatăm, că concluziile formulate în rezultatul investigațiilor financiare efectuate nu se regăsesc în calitate de mijloc de probă, nici Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor în calitate de subiect competent, ceea ce conferă desuetudine excepției prevăzută de art. 16 alin.(3) din Legea cu privire la prevenirea și combaterea spălării banilor și finanțării terorismului nr. 308 din 22.12.2017, implicit fiind inadmisibile în calitate de probă într-un proces penal concluziile formulate de către Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor în rezultatul investigațiilor financiare, cu atât mai mult că art. 2 alin.(4) din Codul de procedură penală stipulează că, *normele juridice cu caracter procesual din alte legi naționale pot fi aplicate numai cu condiția includerii lor în prezentul cod.*

Un alt segment din Lege ce urmează a fi revizuit este cooperarea interinstituțională și schimbul de informații relevante, în special între Serviciul Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor cu Agenția de Recuperare a Bunurilor Infractionale, or la acest segment legiuitorul a fost total reticent, în pofida faptului că ambele entități au menirea de a identifica, urmări bunurile infracționale și de a aplica măsuri asiguratorii și de siguranță (confiscările) în privința bunurilor respective.

Aferent atribuției Serviciului Prevenirea și Combaterea Spălării Banilor (în continuare Serviciul) de a sesiza, conform art. 19 alin.(1) lit.b) din Lege, organele de drept competente imediat ce sunt stabilite suspiciuni pertinente cu privire la spălarea banilor, finanțarea terorismului sau la alte infracțiuni ce s-au soldat cu obținerea bunurilor ilicite, precum și Serviciul de Informații și Securitate în partea ce ține de finanțarea terorismului, se învederează unele deficiențe ce țin de calitatea Legii.

Astfel, *vis-a-vis* de atribuția menționată *supra*, se impune a-i conferi previzibilitate, or nu este clar ce formă trebuie să îmbrace sesizarea depusă de către Serviciu în adresa organelor de drept: o simplă informare (adresă) sau aceasta trebuie interpretată ca un denunț, în sensul art. 263 alin.(2) din Codul de procedură penală¹¹⁴?

Opinăm pentru a doua variantă, or în literatura de specialitate sesizarea este definită ca aducerea la cunoștința organelor judiciare penale competente a împrejurării săvârșirii unei infracțiuni, în vederea luării măsurilor procesuale și procedurale prevăzute de lege¹¹⁵, iar cu referire la denunț, se menționează că acesta este un act informativ care se face exclusiv în interesul societății.¹¹⁶

Tot din textul dispoziției art.19 alin.(2) lit.b) din Lege, rezultă că sesizarea se înaintează organelor de drept

competente, iar în partea ce ține de finanțarea terorismului, Serviciului de Informații și Securitate – formulare imprecisă și vastă, or organul de drept, conform pct. 2) din Anexa nr.1 a Hotărârii Guvernului nr. 824 din 23.07.2007 cu privire la aprobarea concepției Sistemului informațional automatizat „Registrul infrastructurii organelor de drept”, este definit ca *organ de stat a cărui funcție de bază (specială) este protecția legalității, asigurarea securității statului, lupta cu criminalitatea și contravențiile, precum și înfăptuirea justiției. Organe de drept sânt Procuratura, organele afacerilor interne, justiția, Centrul Național Anticorupție, Serviciul Vamal.*

Deci, observăm că noțiunea de organ de drept, fiind una complexă, trebuie înlocuită cu un organ de drept concret, și anume optăm pentru Procuratura Generală care, fiind sesizată de către Serviciu potrivit art. 263 lin.(2) din Codul de procedură penală, va repartiza sesizarea spre examinare Centrului Național Anticorupție, reieșind din competența materială prevăzută de art. 269 din Codul de procedură penală, astfel asigurându-se un control mai riguros asupra acestor tipuri de sesizări speciale, ce au ca obiect fapte de spălare de bani sau de finanțare a terorismului.

În context, pentru a oferi o privire de ansamblu asupra modului de sesizare și a rolului instituțiilor statelor la înaintarea, examinarea și controlul examinării sesizărilor despre posibile fapte de spălare de bani sau de finanțare a terorismului, trebuie menționată și practica altor state la acest capitol, în vederea preluării practicilor pozitive și implementării acestora în legislația autohtonă.

Așadar, **în practica internațională**, actul de sesizare a parchetului sau poliției de către Unitățile de Informații Financiare (FIU – Financial Intelligence Unit) cu privire la operațiunile suspecte de spălare a banilor îmbracă forme diferite, de la un simplu raport, întocmit de FIU, până la întocmirea lui ca o formă de sesizare în conformitate cu dispozițiile Codului de procedură penală.

Astfel, în cazul în care FIU cehă (cunoscut și ca Unitatea Analitică Financiară – FAU) constată fapte, care sugerează că s-ar fi comis o infracțiune de spălare a banilor, va depune o plângere penală în conformitate cu Codul de procedură penală și va furniza autorității de aplicare a legii toate informațiile, pe care le-a găsit în cursul investigației sale. Raportul FIU este folosit ca punct de plecare pentru o anchetă polițienească și, mai târziu, în ancheta procurorului. Prin urmare, nu este folosit ca informație documentară (Section 32 paragraph 1 of the new AML/CFT Law).

În Danemarca, în funcție de natura cazului și de complexitatea acestuia, FIU va transmite un raport Biroului de urmărire penală pentru crime grave economice din cadrul Procuraturii Generale sau la poliție, în vederea efectuării urmăririi penale.

114 Denunțul este înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea unei infracțiuni.

115 Gh. Mateuț, Procedura penală. Partea specială, vol. I, Editura Lumina Lex, București, 1997, p. 107.

116 V. Rămureanu, Sesizarea organelor judiciare în reglementarea Noului Cod de procedură penală, în „Revista română de drept” nr. 3/1969, p. 25-26.

În Estonia, FIU transmite informațiile organelor de anchetă sub forma unui raport, după ce se efectuează o analiză completă.

În Finlanda, FIU trimite rapoartele către Biroul Național de Investigații și către poliția locală. În același timp, o copie a dosarelor este trimisă biroului procuraturii spre examinare.

În Franța, dacă FIU constată o suspiciune de spălare a banilor, în conformitate cu art.40 C.pr.pen., va face o notă informativă, care va trebui să fie semnată de către directorul său și de către magistratul delegat, care este desemnat să colaboreze cu FIU și care apoi va fi transmisă autorităților de aplicare a legii.

În Germania, potrivit noii legi de prevenire și combatere a spălării banilor, intrată în vigoare în iunie 2017, FIU trece din structura poliției federale BKA în structura autorității vamale, aflată în subordinea Ministerului Finanțelor, sub denumirea de Autoritatea centrală pentru cercetări privind tranzacțiile financiare. FIU are obligația obținerii și analizării informațiilor în legătură cu spălarea de bani sau finanțarea terorismului și transmiterea acestor informații către oficiile publice competente naționale în scopul identificării, împiedicării sau cercetării acestor fapte [art. 32 alin.(2) din Legea din iunie 2017]. Autoritățile de urmărire penală competente și Oficiul Federal pentru Protecția Constituțională (serviciul secret) sunt îndreptățite să solicite automatizat de la FIU datele necesare îndeplinirii atribuțiilor, dacă acest lucru nu este interzis de limitările de transmitere. Dacă autoritățile de urmărire penală au inițiat o procedură de urmărire penală, acestea comunică starea de fapt împreună cu faptele aferente autorității financiare competente în situația, în care există o tranzacție, care ar putea să fie de importanță pentru administrația financiară, pentru introducerea sau executarea procedurii de impozitare sau a celei fiscale penale. Dacă autoritatea de urmărire penală efectuează consemnări în procedura penală pot fi și acestea transmise autorității financiare.

Comunicările și consemnările pot fi utilizate în procedura de impozitare și în procedura penală pentru fapte fiscale penale [art. 32 alin. (6) din Lege].

În Italia, după finalizarea analizei financiare, FIU transmite rapoartele privind tranzacțiile suspecte, însoțite de un raport tehnic, unității monetare speciale a Poliției Financiare și Procurorului Național Antimafia pentru investigații ulterioare, dacă este necesar.

De asemenea, notifică autorităților judiciare orice constatări relevante din punct de vedere penal. FIU închide rapoartele pe care le consideră nefondate și informează astfel instituția raportoare printr-un flux de informații.

În Luxemburg, FIU este structură în cadrul Procuraturii din Luxemburg – Departamentul infracțiunilor economice. FIU Luxemburg investighează un raport de tranzacții suspecte (în continuare RTS) și efectuează o ana-

liză de informații, apoi înaintează raportul de analiză către procurorul competent.

În Polonia, Procuratura poate folosi datele FIU în construirea unui dosar de caz și poate solicita informații de la FIU atunci, când acestea susțin o anchetă în curs.

O particularitate a sistemului fluxului de informații din Portugalia este dubla raportare a entităților obligate. Aceste entități trebuie să raporteze în același timp către FIU și către Unitatea Specializată din cadrul Parchetului și, de asemenea, ele primesc feedback de la ambele instituții.

Parchetul nu începe neapărat o analiză formală penală/judiciară după primirea rapoartelor, dar verifică propriile baze de date ("procedura administrativă"). De aceea, parchetul poate să furnizeze FIU informații cu privire la anchetele formale deja existente, cum ar fi posibilele investigații în curs de desfășurare. În același timp, FIU își desfășoară propriile investigații preventive și înaintază rezultatul analizei sale către Unitatea Specializată a Parchetului, precum și către una dintre unitățile de poliție, în funcție de competență.

În Slovenia, FIU este de tip administrativ, în cadrul Ministerului Finanțelor, și acționează ca o casă de compensare între entitățile raportoare și autoritățile de aplicare a legii. FIU analizează RTS-urile trimise de entitățile obligate și, dacă stabilește motivele suspiciunii de spălare a banilor, finanțare a terorismului sau alte infracțiuni, transmite datele colectate ca notificări sau informații Poliției sau Procuraturii, pentru investigații ulterioare.

În Slovacia, FIU primește majoritatea RTS de la entitățile naționale de raportare și diseminează analiza către autoritățile de aplicare a legii corespunzătoare, în conformitate cu prevederile Legii privind AML/CTF (secțiunile 26 și 28). Majoritatea rapoartelor sunt transmise diferitelor unități de poliție, sub coordonarea Forței Naționale de Poliție. Atunci când dovezile sunt solide într-un caz de spălare a banilor, FIU poate propune Parchetului, printr-o notificare, inițierea de investigații penale.

În Suedia, FIU este o unitate independentă a Consiliului de Poliție Națională. FIU poate alege să transmită cazurile la Autoritatea Națională de Procuratură din Suedia sau la unitatea specializată de poliție, Procurorul General fiind cel care decide dacă poliția sau Autoritatea Națională de Procuratură va urmări în cele din urmă cazul dar, în general, majoritatea investigațiilor sunt conduse de un procuror.

În Spania, după primirea și analiza STR, administrația SEPBLAC – FIU, prin intermediul ofițerilor de legătură de la Poliția Națională și Garda Civilă, trimite rapoartele de spălare a banilor către departamentele specializate ale Poliției Naționale.¹¹⁷

117 Remus Jurj-Tudoran, Natura juridică a informării Oficiului Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor. Procedura de solicitare de informații de la Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor, în Revista ProLege nr.1/2018, p.42-45

În România, conform art.8 alin.(1) din Legea nr. 656 din 07.12.2002 pentru prevenirea și sancționarea spălării banilor, precum și pentru instituirea unor măsuri de prevenire și combatere a finanțării terorismului, Oficiul Național de Prevenire și Combatere a Spălării Banilor va proceda la analizarea și prelucrarea informațiilor, iar atunci când se constată existența unor indicii de spălare a banilor sau de finanțare a terorismului, va informa de îndată Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție. În situația în care se constată finanțarea terorismului, va informa de îndată Serviciul Român de Informații cu privire la operațiunile suspecte de finanțare a terorismului.

Față de cele expuse, putem conchide că în multe state ale Uniunii Europene, Procuraturii îi revine, în mare parte, rolul activ de a lua act cu prioritate de investigațiile financiare efectuate de către entitățile raportoare și oficiile/serviciile de prevenire și combatere a spălării banilor și finanțării terorismului, în consecință dispunând examinarea sesizării, restituirea sesizării pentru completarea investigațiilor financiare, începerea sau neînceperea urmăririi penale.

În continuare, referindu-ne la prevederile art. 27 alin. (2) din Lege, relevăm că directorul, directorii adjuncți și angajații Serviciului beneficiază de o anumită imunitate, în lipsa unei justificări solide a conferirii unui asemenea statut, or imunitatea persoanelor menționate *supra* nu este dictată de careva riscuri net superioare comparativ cu alte profesii, cum ar fi cea de procuror.

La fel, cu referire la reținerea, arestarea ori tragerea la răspundere contravențională sau penală a directorului, directorilor adjuncți și angajaților Serviciului, conform aceluiași art. 27 alin.(2) din Lege, se menționează că pot avea loc doar la cererea Procurorului General. De aici apare firească întrebarea, cui va adresa cererea Procurorul General, dacă Serviciul, conform art. 18 alin.(1) din Lege, funcționează ca organ central de specialitate autonom și independent? Sau de fapt, legiuitorul a avut în vedere că doar Procurorul General poate porni urmărirea penală împotriva directorului, directorilor adjuncți și angajaților Serviciului? În orice caz, atât timp cât norma în cauză nu este clară, automat este afectată cerința de calitate a legii.

O altă prevedere legală ce pune la îndoială oportunitatea sa, este cea prevăzută de art. 33 alin.(4) din Lege, în partea ce ține de obligația Serviciului de a notifica persoana fizică sau juridică (subiect al sistării) despre emiterea deciziei de sistare a executării activităților sau tranzacțiilor suspecte ori de sistare a bunurilor suspecte.

În prim plan merită să remarcăm faptul, că o deosebire esențială între *sistarea activității sau a tranzacției*, noțiune definită la art. 3 din Lege, și *punerea sub sechestru a bunurilor*, măsură asiguratorie definită de art. 203 din Codul de procedură penală, nu există în principiu, or până la urmă în ambele cazuri se aduce atingere drep-

tului de proprietate asupra bunurilor persoanei, indiferent de autoritatea care dispune aplicarea acestor măsuri asiguratorii și denumirea lor finală.

Prin urmare, nu este clară logica legiuitorului atunci când adoptă norme camuflete în legi extrapenale și, obligă Serviciul de a notifica, *ab initio*, persoanele despre aplicarea măsurilor asiguratorii, or în acest caz persistă riscul ca, până la sesizarea de către Serviciu a organului competent despre existența bănuielii rezonabile cu privire la săvârșirea infracțiunii de spălarea banilor ori finanțarea terorismului, iar ulterior după înregistrarea sesizării și până la începerea urmăririi penale *in rem*, persoana culpabilă să întreprindă anumite acțiuni negative asupra bunei desfășurări a procesului penal (alterarea probelor, influențarea martorilor, eschivarea de organele judiciare etc.), astfel având de suferit întreaga activitate de administrare a justiției, fiind compromise din start tacticile și metodicele criminalistice de investigare a acestor tipuri de infracțiuni.

Deci, considerăm că trebuie exclusă, cel puțin la etapa incipientă, obligația Serviciului de a notifica persoanele despre emiterea deciziilor cu privire la sistarea executării activităților, tranzacțiilor ori a bunurilor suspecte.

La fel, ar trebui revizuită procedura de prelungire a termenului de sistare a executării activităților sau tranzacțiilor suspecte ori de sistare a bunurilor suspecte reglementată de art. 33 alin.(8), alin.(9), alin.(15) din Lege, în partea ce ține de termenul excesiv de până la un an, în cazul când nu au fost identificați beneficiarii efectivi ai bunurilor, în privința cărora au fost aplicate măsuri asiguratorii.

În context, referindu-ne și la dispoziția art. 33 alin.(16) din Lege, relevăm o incertitudine în partea ce ține de intervenția Procuraturii la înaintarea demersurilor către instanța de judecată cu privire la trecerea bunurilor a căror beneficiari efectivi nu au fost identificați în termen de până la un an de la data aplicării măsurilor asiguratorii, în proprietatea statului proporțional cotei deținute de către beneficiarul efectiv neidentificat, or în textul Legii nu se învederează până la acest moment careva atribuții de supraveghere sau intervenire în alt mod a Procuraturii la etapa aplicării și prelungirii măsurilor asiguratorii aplicate în temeiul Legii, cu atât mai mult că nici nu ar fi posibil un control din partea Procuraturii asupra Serviciului, atât timp cât ultimul se bucură de independență.

Fără a avea pretenția că cele reflectate *supra* sunt la adăpost de critici, iar soluțiile și concluziile la care a condus prezentul studiu sunt infailibile, totuși, considerăm că propunerile *de lege ferenda* vor fi apreciate și promovate pentru îmbunătățirea cadrului normativ vizat, astfel contribuind la eficientizarea prestației corpului de procurori la înfăptuirea justiției penale.

UNELE PARTICULARITĂȚI ALE CERCETĂRII CAUZELOR DE SCOATERE ILEGALĂ A COPIILOR DIN ȚARĂ

Sergiu RUSSU

*Procuror-șef al Secției combaterea
traficului de ființe umane din cadrul
Direcției urmărire penală și criminalistică*

ABSTRACT

The author presents interesting practical aspects regarding examining cases of illegal removal of children in the country.

Key words: *ECHR practice, children's rights, conventions on the rights of the child, welfare of the child, the right of the child to be with both parents.*

„Nu există o revelație mai profundă a sufletului unei societăți decât felul în care își tratează copiii.”

(Nelson Mandela)

Problema supravegherii și asigurării cu un mediu sănătos a copiilor minori în contextul migrației s-a axat pe obligația pozitivă a statului de a garanta minorilor de creștere, dezvoltare într-un habitat normal, lipsit de traume psihologice și suferințe. Îndepărtarea copilului din mediul lui familial reprezintă pentru acesta o traumă psihologică, ce poate duce la consecințe grave și tulburări psihice.

Unii părinți pentru a-și lua copiii cu ei în străinătate recurg la serviciile intermediarilor, iar alții încalcă ei înșiși legea, ajungând, într-un final, să fie cercetați penal. Infracțiunea conexă traficului de ființe umane – **scoaterea ilegală a copiilor din țară** – este un flagel din ce în ce mai extins și mai greu de stăpânit grație diversității formelor, pe care le îmbracă delictul menționat,

dar și complexității de apreciere a acestor acțiuni ca încălcări penale.

Această situație este o traumă trăită de foarte mulți părinți și copii, în contextul creșterii ratei divorțurilor, în care sunt implicați minori și al mobilității din ce în ce mai mari a persoanelor, datorită fenomenului migrației populației peste hotarele țării. Astăzi societatea a determinat ca prioritară protecția copiilor de la diverse influențări negative.

Conform studiului efectuat, în perioada anilor 2014-2018, acest tip de infracțiune a sporit în mod constant, astfel încât problematica calificării și investigării infracțiunii prevăzute de art. 207 din Codul penal a devenit una actuală, în special luând în considerare practicile distincte ale justițiarilor.

În tabelul prezentat *infra* sunt indicate datele statistice privind cauzele penale pornite în baza art. 207 din Codul penal în perioada anilor 2014-2018:

Perioada	Cauze penale pornite în baza art. 207 Codul penal	Sentințe pronunțate pe infracțiuni prevăzute de art. 207 Codul penal	Soluții judiciare		Pedepse stabilite		
			achitare	încetare	amendă	condamnare cu suspendare condiționată a executării pedepse	închisoare
2018	23	3		-	1	2	-
2017	20	5	1	4	-	-	-
2016	13	2	-	1	1	-	-
2015	10	7	-	-	-	6	1
2014	16	3	-	1	1	1	-

Percepția fenomenului scoaterii ilegale a copiilor din țară este însoțită de numeroase acte și fapte criminale, ce determină organele de drept să acționeze pentru cunoașterea și combaterea acestuia.

Investigarea cauzelor penale de categoria respectivă de infracțiuni poartă de asemenea un caracter specific și nu poate fi efectuată după același șablon ca în cazul infracțiunilor cu caracter general. Aspectul specific al acestor investigații este determinat de părțile implicate în el – copiii și părinții acestora.

Principiul 9 al *Declarației despre drepturile copilului*, adoptate de către Adunarea Generală a Națiunilor Unite la 02.11.1959, proclamă necesitatea ocrotirii copilului față de orice formă de comportare neglijentă, brutală și de exploatare. El nu poate fi obiect al cumpărării-vânzării sub nici o formă.

Declarația vizată a avut doar valoare simbolică, iar efecte juridice în domeniu a produs *Convenția ONU privind drepturile copilului*, semnată la 29.11.1989 (în continuare *Convenția ONU*).

Potrivit art.11 alin.(1) al *Convenției ONU*, „Statele părți vor lua măsuri pentru a combate acțiunile ilegale de transferare și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor în, respectiv din, străinătate”. Astfel, țările-participante urmează să întreprindă măsurile de rigoare în vederea combaterii scoaterii ilegale a copiilor din țară și împiedicarea reîntoarcerii lor din/în străinătate.

În dispozițiile *Convenției ONU* comunitatea internațională nu a stabilit o definiție internațională privind scoaterea ilegală a minorilor din țară, dar s-a obligat să promoveze drepturile copilului în conformitate cu principiile și normele enunțate de aceasta.

Astfel, deși art. 11 alin.(1) din *Convenția ONU* nu prevede expres termenul de „scoaterea ilegală a copiilor din țară”, însă se determină cert că obligația statelor este de a combate fenomenul respectiv.

Totodată, acțiunea de scoatere ilegală a copiilor din țară a fost definită în prevederile *Convenției asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii*, adoptată la Haga la 25.10.1980 (ratificată prin Hotărârea Parlamentului nr. 1468 din 29.01.1998) (în continuare *Convenția de la Haga*), relevând modalitățile de realizare a acestui delict, și anume:

„*Deplasarea sau neînapoierea unui copil se consideră ilicită:*

- când are loc prin violarea unui drept privind încredințarea, atribuit unei persoane, unei instituții sau oricărui alt organism acționând fie separat, fie împreună, prin legea statului în care copilul își avea reședința obișnuită, imediat înaintea deplasării sau neînapoierii sale; și*
- dacă la vremea deplasării sau neînapoierii acest drept era exercitat în mod efectiv, acționându-se separat sau împreună, ori ar fi fost astfel exercitate, dacă asemenea împrejurări nu ar fi survenit.*

Dreptul privind încredințarea, vizat la lit.a), poate rezulta, între altele, dintr-o atribuire de plin drept, dintr-o hotărâre judecătorească sau administrativă, sau dintr-un acord în vigoare potrivit dreptului aceluia stat.”.

Or, în procesele și cauzele penale pornite în ordinea art. 207 din Codul penal se intersectează interesele mai multor părți printre care și minori, drepturile acestora *apriori* fiind primordiale.

În acest context, urmează de remarcat, că și teoreticienii deseori au opinii distincte și chiar controversate asupra calificării faptelor infracționale în conformitate cu norma infracțiunii analizate, având în vedere, că aceste abordări nu iau în considerare unele prevederi din tratatele internaționale privind drepturile și libertățile copilului, traficul de ființe umane și traficul de migrați.

Totodată, practicienii au stabilit și ei o abordare distinctă asupra acestor tipuri de infracțiuni, care pornesc de la determinarea victimelor/părților vătămate pe cauzele penale privind infracțiunile menționate, calificarea faptelor infracționale în cazul unor concurențe sau concursuri de norme penale din partea specială a Codului penal, dar și asupra tehnicilor de investigare a infracțiunilor respective etc.

Fenomenul răpirii minorilor sau scoaterii ilegale a copiilor din țară fără consimțământul celui alt părinte a constituit în repetate rânduri și plângeri examinate de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului (în continuare CtEDO), inclusiv:

- Monory vs. România și Ungaria, Neulinger și Shuruk vs. Elveția, Deak vs. România și Marea Britanie; Pini și Bertani, Manera și Atr Ipaldi vs. România; Lafargue vs. România; Ignaccolo-Zenide vs. România; Keegan vs. Irlanda.

Șirul condamnărilor și al concluziilor formulate de CtEDO la capitolul respectiv demonstrează că problema este proprie nu doar pentru Republica Moldova, dar și pentru statele din Europa de Vest cu o democrație avansată.

Mai mult, lipsa reacției din partea autorităților naționale la unele sesizări pe aceste categorii de fapte implică condamnări ale statelor suverane.

Răspunderea penală pentru scoaterea ilegală a copilului din Republica Moldova a fost introdusă pentru prima dată în legislația Republicii Moldova la 06.02.1996, prin Legea nr. 724-XIII, prin care au fost operate modificări la Codul penal (în redacția anului 1961) și introdus art. 112³ „*Scoaterea ilegală a copiilor din Republica Moldova*”, infracțiunea fiind definită ca „*Scoaterea copilului din Republica Moldova în baza unor acte falsificate sau pe altă cale ilegală precum și abandonarea lui în străinătate – se pedepsește cu privațiune de libertate de la cinci la doisprezece ani*”.

Originea creației legislative menționate supra a fost alinierea normei penale la prevederile art. 11 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, care au fost puse în aplicare pentru Republica Moldova din 25.02.1993.

Potrivit prevederilor art. 11 pct.1) al Convenției ONU, „*Statele părți vor lua măsuri pentru a combate acțiunile ilegale de transferare și de împiedicare a reîntoarcerii copiilor în, respectiv din, străinătate*”.

La fel, completarea Codului penal a determinat și pregătirea statului Republica Moldova pentru aderarea la Convenția de la Haga. Potrivit art. 3 al Convenției de la Haga, „...*Deplasarea sau neînapoierea unui copil se consideră ilicită...*”.

Odată cu adoptarea prin Legea nr. 985 din 18.04.2002 a noului Cod penal, infracțiunea comentată s-a regăsit

în art. 207, îmbrăcând următoarea formă: „*Scoaterea copilului din țară în baza unor acte false sau pe altă cale ilegală, precum și abandonarea lui în străinătate în scopuri altele decât cele indicate la art. 206 – se pedepsește cu închisoare de la 7 la 12 ani*”.

Ulterior, la 18.12.2008, prin Legea nr. 277-XVI a fost redusă sancțiunea prevăzută la articolul 207 din Codul penal prin înlocuirea cuvintelor „*de la 7 la 12 ani*” cu sintagma „*de la 2 la 6 ani*”.

În calitate de metode de săvârșire a infracțiunii – scoaterea ilegală a copilului din țară pot fi menționate următoarele căi ilegale:

- i. scoaterea copiilor din țară în lipsa unor documente obligatorii, inclusiv cele menționate *supra*;
- ii. scoaterea copiilor din țară cu folosirea unor documente nule, cu termenul expirat, străine etc.;
- iii. ascunderea copiilor în locuri special pregătite sau adaptate din mijloace de transport etc.

Deseori practicienii din Republica Moldova au aceleași abordări asupra calificării infracțiunilor respective, în special în situațiile când copiii sunt scoși cu acte false, clandestin sau sunt abandonati în străinătate.

Deficiențe și interpretări distincte apar în situațiile, când copiii sunt scoși din țară în baza permisiunilor temporare ale unuia din părinți dar, ulterior, nu este respectată procedura de înapoiere a copilului în țară, acesta rămânând în străinătate.

În atare situații, urmează de remarcat *Convenția ONU cu privire la drepturile copilului, adoptată la 29.11.1989 și Convenția asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, adoptată la Haga la 25.10.1980*, care determină că statele semnatare recunosc ca delict acțiunile de neînapoiere în țara a minorilor.

Practica Curții Supreme de Justiție menționează că scoaterea copilului din țară reprezintă strămutarea (trecerea) *de facto* a copilului peste frontiera de stat a Republicii Moldova într-o oricare altă țară străină, inclusiv relevată în Decizia nr. 1 ra-245/2016 din 16.02.2016, după cum urmează:

Pentru ca scoaterea copilului din țară să fie susceptibilă de a fi calificată potrivit art. 207 din Codul penal, această scoatere a copilului trebuie să fie ilegală.

„*Caracterul de ilegalitate a acțiunii de scoatere a copilului din țară se datorează mijloacelor sau metodelor de săvârșire a infracțiunii: acte false sau o oarecare cale ilegală.*”

În calitate de metode de săvârșire a scoaterii ilegale a copiilor din țară pot fi menționate următoarele căi ilegale: scoaterea copiilor din țară în lipsa unor documente obligatorii sau cu folosirea unor documente nule, cu termenul expirat, străine¹¹⁸ etc., ascunderea copiilor

¹¹⁸ „Străine” - adică actele care au fost eliberate pe numele altor minori decât cei care s-au identificat cu acestea.

în locuri special pregătite sau adaptate din mijloacele de transport etc.”.

În speță, s-a constatat că inculpata a folosit drept metodă de comitere a infracțiunii scoaterea copilului din țară în lipsa unor documente obligatorii. Astfel, conform art.1 alin.(4) al Legii nr. 269 din 09.11.1994 cu privire la ieșirea și intrarea în Republica Moldova, „*în cazul în care minorul pleacă să domicilieze în străinătate este necesar consimțământul, exprimat prin declarație, al ambilor părinți ale căror semnături se legalizează notarial, iar în cazul altor reprezentanți legali – consimțământul acestora, exprimat prin decizie a autorității tutelare*”.

Potrivit art. 30 din Codul civil: „**domiciliul persoanei fizice este locul unde aceasta își are locuința statornică sau principală. Se consideră că persoana își păstrează domiciliul atâta timp cât nu și-a stabilit un altul**”.

Astfel, se consideră că minora S.L. împreună cu mama sa S.A. au domiciliat, adică au locuit timp de 6 luni în Turcia, atâta timp cât a permis legislația Turciei. În atare situație, Colegiul consideră că inculpata urma să ceară permisiunea părții vătămate S.S. de a scoate minora S.L. din Republica Moldova.

Este judicios de aplicat aceleași raționamente când părinții, care nu au realizat obligația de înapoiere a copilului în țară, perfectează acte de ședere a acestuia în străinătate, astfel, determinând situația ca o perioadă îndelungată copilul să nu revină în țară.

Aspectele privind înapoierea copiilor scoși ilegal din Republica Moldova sunt necesare justițiarilor pe motiv, că deseori sesizările privind scoaterea ilegală a copiilor din țară sunt examinate de aceștia, care, pe lângă obligațiile de a examina și investiga cazurile respective sunt exponenți ai statului suveran, care, fiind semnatar al Convenției de la Haga, este responsabil de a asigura întoarcerea copilului.

În atare împrejurări, procurorii urmează să se asigure că în cadrul anchetelor părțile vătămate sunt informate despre condițiile de înapoiere a copiilor în temeiul Convenției.

Potrivit art.1 al Convenției de la Haga, aceasta are ca obiectiv:

- de a asigura înapoierea imediată a copiilor deplasați sau reținuți ilicit în orice stat contractant;
- de a face să se respecte efectiv în celelalte state contractante drepturile privind încredințarea și vizitarea copilului, care există într-un stat contractant;
- obligația de cooperare a autorităților centrale, prevăzută de art. 7 din Convenție, care implică cunoașterea, aplicarea și respectarea dispozițiilor legale naționale în materie.

Fiecare stat contractant desemnează o autoritate centrală însărcinată să satisfacă obligațiile ce-i sunt impuse prin *Convenție*.

În temeiul art. 6 alin.(1) din *Convenție*, **Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale** este autoritatea centrală din Republica Moldova pentru îndeplinirea obligațiilor stabilite prin *Convenție*. În calitate de autoritate centrală națională, **Ministerului Sănătății, Muncii și Protecției Sociale** cooperează cu autoritățile centrale ale celorlalte state părți la *Convenție* și colaborează cu instituțiile și autoritățile naționale cu atribuții în domeniul de aplicare al *Convenției*.

JURISPRUDENȚA CURȚII CONSTITUȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA ȘI JURISPRUDENȚA CURȚII EUROPENE A DREPTURILOR OMULUI

MIRCEA ROȘIORU, SILVIA BALCAN:

Evoluția jurisrudenței în cauzele penale despre falsul
în declarații (art. 3521 alin.(1) din Codul penal).....57

IGOR SERBINOV, NICOLAE OBOROCEANU:

Reflecții critice asupra sintagmei „urmări grave” – semn estimativ ce caracterizează urmările
prejudiciabile ale componentelor de infracțiuni din partea specială a Codului penal.....63

MARCEL DIMITRAȘ:

Moldova la CtEDO în primul trimestru al anului curent69

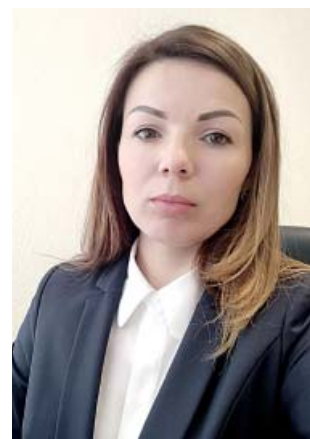
VICTORIA BOLDESCO:

Evoluția jurisprudenței în cauzele despre huliganism73

EVOLUȚIA JURISPRUDENȚEI ÎN CAUZELE PENALE DESPRE FALSUL ÎN DECLARAȚII (art. 352¹ alin.(1) din CODUL PENAL)

Mircea ROȘIORU*
Adjunct al Procurorului General

Silvia BALCAN*
*Procuror în Secția unificare
a practicii în domeniul reprezentării
învinuirii în instanțele de judecată*

ABSTRACT

This study contains a number of ideas about a false statement or representation may be made orally or in writing, and may be a positive statement as well as silence or concealment of a material fact.

Key words: *jurisprudence, criminal rules, truth, law, false statements, the court, incrimination, crime, European Court of Human Rights, false testimony.*

„Oamenii buni nu au nevoie de legi pentru a acționa responsabil, iar oamenii răi vor găsi întotdeauna o modalitate de a le ocoli.” – [Platon](#) despre [lege](#) și [oameni](#).

Articolul 352¹ alin.(1) din Codul penal al Republicii Moldova incriminează fapta de fals în declarații, adică declarația necorespunzătoare adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci când, potrivit legii sau împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe și care se sancționează cu amendă în mărime de până la 950 unități convenționale sau cu închisoare de până la un an, cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de până la 5 ani.

Imperativ este faptul ca această declarație să fie făcută în vederea producerii unor consecințe juridice, să fie gene-

ratoare de anumite consecințe juridice și, nu în ultimul rând, obligatoriu, ca aceasta să fie făcută unui organ competent.

În acest context, legislației Republicii Moldova, pe durata întregii sale istorii, i-a fost cunoscută instituția protecției juridico-penale a declarațiilor producătoare de consecințe juridice. Sub aspect istoric, încă din cele mai vechi timpuri, proba cu martori a fost admisă în cadrul soluționării litigiilor apărute între membrii societății. Forța probantă a declarațiilor martorului nu a fost aceeași în toate sistemele de drept, iar izvoarele antice ale dreptului geto-dac vorbesc în materie penală de jurământul fals și acuzațiile false, ele fiind sancționate cu pedeapsă capitală. După cum se relatează în literatura de specialitate, pentru rezolvarea diferendelor privitoare la hotare sunt prevăzute jurământul cu brazda și conjuratorii, care depuneau mărturii pentru stabilirea

* m.rosioru@procuratura.md

* s.balcan@procuratura.md

faptelor și uneori dădeau și hotărâri. Ambele au avut o largă aplicare în țările române în timpul Evului Mediu.

Se rezumă că, declarațiile producătoare de consecințe juridice reprezintă informații comunicate organelor de stat (judiciare și de altă categorie) sau entităților private, în legătură cu stabilirea, constatarea, verificarea, recunoașterea sau consemnarea anumitor fapte și circumstanțe care sunt capabile de a genera anumite consecințe juridice sau de alt caracter în diverse domenii de activitate.

Practica judiciară poate constitui un reper obiectiv în funcție de care să poată fi apreciat conținutul unei norme penale și care poate contribui la aplicarea previzibilă a acesteia.

Exercițiul jurisprudențial la acest compartiment, la diferite etape, a cunoscut orientări diverse. Spețele investigate de către procurori și deferite justiției au acoperit arealuri diferite, de la subiectul infracțiunii, pînă la forma și conținutul declarației neautentice. Datorită faptului că infracțiunea respectivă este clasificată drept una ușoară, puține au fost cauzele penale care au ajuns să fie examinate în Colegiile penale ale Curții Supreme de Justiție. Această din urmă afirmație, subscrisă tezei de neexercitare a căilor ordinare de atac în aceste spețe, fie datorită prescrierii faptelor la intervale scurte de timp (2 ani), fie pedepsele aplicate nu au fost din cele împovărătoare, iar cei în conflict cu Legea, acceptau executarea acestora, considerîndu-le echitabile.

Într-o primă opinie, expusă în decizia Curții Supreme de Justiție din 02.07.2013, pronunțată în Dosarul nr. 1 ra-562/13 (*decizia CSJ nr. 4-Ire-44/14 din 22.05.2014 în aceeași cauză, dar în ordine de recurs în anulare*) a fost menținută soluția de condamnare a lui CM și DL pe un capăt de acuzare privind comiterea infracțiunii prevăzute de art. 352¹ Cod penal, pentru faptul că, citat: "Astfel, după delimitarea rolului fiecărui participant la săvârșirea infracțiunii în scopul obținerii prin uz de fals a dreptului de proprietate asupra apartamentului nominalizat, prin aportul nemijlocit a lui CM și a lui DL, care acționând conform planului elaborat, în calitate de organizator și autor, la 18.08.2010, folosind documentele falsificate anterior de PG (fișa de însoțire la buletinul de identitate serie A...) și cunoscând cu certitudine despre proveniența lor ilicită, le-au folosit la întocmirea cererii de chemare în judecată, semnată de către GC, privind recunoașterea faptului juridic (a calității de rudă și anume soț a lui VA și recunoașterea dreptului la moștenire legală după decesul ei). Adică, pentru producerea consecințelor juridice scontate, în cerere au fost făcute declarații necorespunzătoare adevărului cum că, GC a concubinat cu VA, începând cu anul 1995 și au dus gospodărie comună, iar după decesul acesteia a continuat să locuiască în imobilul disputat, după care cererea cu actele falsificate anexate, în calitate de probe, au fost prezentate în Judecătoria Buiucani.

În scopul voalării conținutului fals al cererii de chemare în judecată și a probelor false anexate la ea, cât și întru fortificarea credibilității declarațiilor cu conținut denaturat, invocate în cererea de chemare în judecată, la solicitarea lui DL, care prin procură îl reprezenta în proces pe GC, de către CM au fost racolate două persoane, EC (mama lui MC) și IM, care au fost instigate de către acesta să prezinte declarații mincinoase în cadrul judecării cauzei civile, precum că îi cunoaște pe VA și GC, erau prieteni de familie și că aceștia locuiau în apartamentul nr. 96 din str. Calea Ieșilor 96 mun. Chișinău, erau soț și soție, iar după moartea VA, acesta a continuat să locuiască în apartament. Urmare a acțiunilor intenționate ale lui CM comise în participație complexă cu DL și GC, manifestate prin uz de fals, la 29.10.2010, în cadrul cauzei civile 2-3640/10, prin hotărârea instanței de judecată s-a decis recunoașterea lui GC ca persoană ce s-a aflat în relații de căsătorie cu VA și acceptarea de către acesta a masei successorale rămase după decesul VA, inclusiv și a apartamentului nr. 96 din str. Calea Ieșilor 15. *De facto* însă, GC niciodată nu a fost în relații de concubinaj cu VA și nici măcar nu s-au cunoscut reciproc."

Instanța de apel la judecarea cauzei (decizia Curții de Apel Chișinău din 18.01.2013) a reținut calificarea corectă a acțiunilor făptuitorului DL în baza art.352¹ Cod penal, menționînd *inter alia*, citat: "în ce privește calificarea acțiunilor inculpatului DL în prevederile art. 310 și art. 352¹ Cod penal, instanța de apel a menționat că, atât în cadrul cercetării judecătorești, cât și în ședința instanței de apel, s-a stabilit cu certitudine faptul că avocatul DL, reprezentându-l în baza procurii pe GC în dosarul civil de constatare a faptului juridic, în situația când acesta cunoștea circumstanțele reale ale cauzei, a organizat inițierea unui proces civil, punând ca bază probatorie doar înregistrarea vizei de domiciliu pe această adresă și declarațiile a doi martori care chipurile știau despre faptul concubinării lui GC cu VA. ***Cererea de chemare în judecată întocmită de către DL, conținea date eronate despre data decesului VA, despre data înmormântării ei, mai mult ca atât, în momentul depunerii cererii de chemare în judecată semnată de GC la 18.08.2011, VA nici măcar nu era încă înmormântată***".

În acord cu această orientare a practicii judiciare, procurorii au continuat investigarea faptelor de acest gen, deferindu-le justiției. Mai mult ca atât, această tendință încurajatoare era justificată și de examenul jurisprudențial al unor state cu o democrație dezvoltată, inclusiv a României. Asemeni unui fir roșu în evoluția jurisprudenței Înaltei Curți de Casație și Justiție din România, au fost identificate mai multe spețe soluționate prin decizii ale celei mai înalte instanțe din România, similar *modus operandi* Dosarului național nr. 1 ra-562/13. Astfel, în decizia sa nr. 407/A/2017 pronunțată la 23.11.2017, Înalta Curte de Casație și Justiție din Ro-

mânia a menținut condamnarea inculpatei E, avocat la Baroul Iași pentru fals în declarații, cu aplicarea art. 5 C. pen., prin recalificarea infracțiunii prevăzute de art. 292 C. pen. din 1969 (falsul în declarații) pentru faptul că, în calitate de avocat, aceasta a realizat o adeverință, eliberată de societatea sa de avocați, care a fost folosită ulterior în cadrul unui proces civil și prin care a atestat o împrejurare necorespunzătoare adevărului, din care se rezulta că cererea inițială a clientului său, de retrocedare a unui teren a fost redactată anterior circumstanțelor de fapt, adică aceasta a fost antedată. Analizând considerentele Deciziei civile nr. 1210/2011 a Tribunalului Suceava, instanță în care adeverința menționată *supra* a fost prezentată, este de constatat că, adeverința enunțată a reprezentat o probă sau un considerent avut în vedere la respingerea excepției privind tardivitatea formulării cererii de reconstituire a dreptului de proprietate, astfel aceasta producând consecințe juridice. Așadar, această faptă (a avocatului) potrivit deciziei nr. 407/A/2017 întrunește, atât sub aspectul laturii obiective, cât și a celei subiective, elementele infracțiunii de fals în declarații.

Ulterior, jurisprudența Curții Supreme de Justiție s-a dezvoltat într-o altă orientare. Astfel, prin decizia Curții Supreme de Justiție pronunțată la 17.04.2018 în dosarul nr. 1ra-48/2018, s-a respins, ca inadmisibil, recursul ordinar declarat de procuror, cu menținerea deciziei Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 26 iulie 2017, în cauza penală în privința lui GF și GO.

Prin decizia Colegiului penal al Curții de Apel Bălți din 26 iulie 2017, a fost admis apelul inculpaților, casată total sentința cu pronunțarea unei noi hotărâri potrivit modului stabilit pentru prima instanță, prin care GF și GO au fost achitați de sub învinuirea de săvârșirea infracțiunii prevăzute de art. 352¹ Cod penal, din motiv că nu s-a constatat existența faptei infracțiunii.

GF și GO au fost învinuiți de comiterea infracțiunii prevăzute de art. 352¹ Cod penal, pentru faptul că, la 21 ianuarie 2013, GF, cunoscând cu certitudine faptul că, hotărârea judecătorească emisă de Judecătoria Rîșcani, mun. Chișinău la 11 noiembrie 2011 privind încasarea de la SA „MIF” și DM a mijloacelor bănești în beneficiul SRL „Arboris-com”, GF, GO și GE, a fost casată prin decizia Colegiului Civil al Curții de Apel Chișinău din 09 februarie 2012, care la rândul ei a fost menținută în vigoare prin decizia Colegiului Civil, comercial și de contencios administrativ lărgit al Curții Supreme de Justiție din 10 august 2012, având scopul de a induce în eroare instanța de judecată, a înaintat o cerere de chemare în judecată în adresa Judecătoriei Briceni împotriva SA „Mif”, SRL „Elitprim Construct” și ÎS „Cadastru” cu privire la declararea nulității contractului de vânzare-cumpărare nr. 9334 din 02 septembrie 2011, și asigurarea acțiunii civile prin aplicarea sechestrului pe bunurile pârâtului, la care a anexat hotărârea judecăto-

reasă din 11 noiembrie 2011, neinformând instanța de judecată despre faptul că, aceasta a fost casată, astfel prezentând declarații necorespunzătoare adevărului, care au avut drept consecință juridică emiterea la 21 ianuarie 2013 de către Judecătoria Briceni a încheierii prin care a fost aplicat sechestrul asupra bunurilor imobile ale SRL „Elitprim Construct”.

Pentru a pronunța această soluție, instanța de apel, printre altele, fără a dezvolta și argumenta temeinicia soluției, a indicat: ”Totodată, în opinia instanței de apel, prima instanță eronat a ajuns la concluzia că declarația a fost făcută organului competent – instanța de judecată, întrucât dispoziția art. 352¹ Cod penal, vizează orice alt organ competent, cu excepția instanțelor judecătorești și organelor de urmărire penală. Astfel, în acțiunile inculpaților lipsește indicele calificativ – ”făcută către un organ competent”.

Această afirmație, de altfel eronată și lipsită de sens, a fost preluată fidel din apelul inculpaților, care cu trimitere la o Notă informativă a Ministerului Justiției, pretindeau că dispoziția art. 352¹ Cod penal prevede doar răspundere penală pentru încălcarea prevederilor Legii nr. 1264/2002 privind declararea și controlul veniturilor și al proprietății demnitarilor de stat, judecătorilor, procurorilor, funcționarilor publici și a unor persoane cu funcție de conducere, Legii cu privire la conflictul de interese, ș.a., acțiunile inculpaților nefiind sub incidența art. 352¹ Cod penal (*a se vedea ultimul alineat al pct. 3 al Deciziei CSJ*).

Ulterior, Curtea Constituțională a Republicii Moldova la 22 mai 2018, examinând sesizarea privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 352¹ alin. (1) din Codul penal, a constatat următoarele: Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai înlăturarea dubiilor care persistă cu ocazia interpretării normelor (*Del Rio Prada v. Spania [MC], 21 octombrie 2013, § 92 și § 93*).

În decizia sa, Curtea Constituțională a invocat inclusiv jurisprudență a Curții Europene pentru Drepturile Omului. Astfel, Curtea Europeană a reținut, de asemenea, că articolul 7 din Convenție nu poate fi interpretat ca interzicând clarificarea normelor penale prin interpretarea judiciară de la caz la caz cu condiția ca rezultatul să fie în concordanță cu esența infracțiunii și previzibil în mod rezonabil (*Kononov v. Letonia [MC], 17 mai 2010, § 185*). În cauza *Dragotoniou și Militaru-Pidhorni v. România, 24 mai 2007, § 43*, CtEDO a conchis că, în lipsa a cel puțin unei interpretări jurisprudențiale accesibile și previzibile în mod rezonabil, cerințele articolului 7 nu pot fi considerate respectate în cazul unui acuzat.

Curtea Constituțională a reținut că, autorii sesizării au invocat faptul că termenii „declarația” și „organ competent” din cuprinsul articolului 352¹ alin. (1) din Codul

penal, nu întrunesc condițiile clarității și ale previzibilității legii, pentru că sunt susceptibili de o interpretare extensivă și permit tragerea la răspundere penală a avocaților pentru depunerea declarațiilor în interesul clienților la organul de urmărire penală și la instanța de judecată.

Dat fiind rolul instanțelor de judecată în materie de aplicare previzibilă a legii penale, Curtea a constatat că în practica judiciară recentă (decizia Curții de Apel Bălți din 26 iulie 2017, în dosarul nr. 1a – 776/2016; decizia Curții Supreme de Justiție din 17 aprilie 2018, în dosarul nr. 1ra-48/2018) s-a interpretat că termenul „organ competent” din articolul 352¹ din Codul penal *nu include instanțele judecătorești și organele de urmărire penală*.

Inter alia, Curtea a constatat că, potrivit acestei interpretări, depunerea declarațiilor false în fața instanțelor judecătorești și a organelor de urmărire penală, inclusiv de către avocați, nu poate atrage răspunderea prevăzută de articolul 352¹ alin. (1) din Codul penal.

Curtea a menționat că, potrivit articolului 115 alin. (1) din Constituție, justiția se înfăptuiește prin Curtea Supremă de Justiție, prin Curțile de apel și prin judecători, iar în conformitate cu articolul 1 alin. (2) din Legea nr. 789/1996, Curtea Supremă de Justiție este instanța judecătorească supremă care asigură aplicarea corectă și uniformă a legislației de către toate instanțele judecătorești. În acest sens, Curtea Europeană a recunoscut, în cauza *Baydar v. Olanda*, 24 aprilie 2018, § 47, faptul că asigurarea aplicării uniforme și a interpretării corecte a legilor de către instanțele supreme ale unui stat reprezintă un scop legitim compatibil cu Convenția.

Prin urmare, deși sesizarea a fost declarată inițial admisibilă, având în vedere evoluția practicii judiciare, în special cea a instanței judecătorești supreme, și dezvoltarea criteriilor obiective de interpretare a articolului 352¹ din Codul penal, inaplicabilitatea prevederilor contestate în privința declarațiilor depuse la instanțele judecătorești și organele de urmărire penală, inclusiv de către avocați, a devenit suficient de previzibilă, fapt pentru care Curtea a sistat procesul privind controlul constituționalității articolului 352¹ alin. (1) din Codul penal (*a se vedea: Decizia nr. 46 din 22.05.2018 pentru sistarea procesului privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 352/1 alin. (1) din Codul penal (falsul în declarații)* (Sesizarea nr. 34g/2018).

Or, doctrina dreptului penal oferă explicații destul de clare cu referire la această componentă de infracțiune, realizând o analiză temeinică, inclusiv, prin prisma dreptului penal comparat.

Astfel, doctrinarii moldoveni S. Brînză și V. Stati, în *Tratatul de drept penal, Partea specială* (vol. II, pag. 1082-1086) menționează, citat:

”La art. 352¹ CP RM este prevăzută răspunderea penală pentru declarația necorespunzătoare adevărului, făcută unui organ competent în vederea producerii unor consecințe juridice, pentru sine sau pentru o terță persoană, atunci când, potrivit legii sau împrejurărilor, declarația servește pentru producerea acestor consecințe.

Potrivit aceleași surse, autorii români Gh. Diaconescu și C. Duvac afirmă: „Falsul în declarații este o faptă ce prezintă un pericol social, aducând atingere încrederii pe care trebuie să o inspire înscrisurile oficiale întocmite pe baza declarațiilor făcute în baza organelor competente. În formarea și desfășurarea relațiilor sociale, declarațiile făcute în fața organelor competente au, din ce în ce mai frecvent, un rol hotărâtor, aceste declarații fiind socotite mijloc temeinic de probă, așa încât orice declarație falsă consemnată oficial zdruncină încrederea pe care oamenii o acordă acestui mijloc de probă și provoacă neliniște și nesiguranță în sfera relațiilor sociale”.

Într-adevăr, există numeroase cazuri când, în vederea producerii unor consecințe juridice, persoanele particulare fac declarații înaintea unui organ competent a lua act de declarația făcută și a-i da eficiență juridică. Dacă o asemenea declarație nu este în concordanță cu realitatea, documentul în care aceasta este cuprinsă sau consemnată este un document fals, deoarece presupune o alterare a adevărului. Pentru a asigura concordanța cu realitatea a declarațiilor făcute în vederea producerii unei consecințe juridice, precum și încrederea publică în aceste declarații, legiuitorul a incriminat, sub denumirea „falsul în declarații”, fapta specificată la art. 352¹ CP RM.

Aceeași autori afirmă că, prin „declarație” se înțelege o mărturie, depoziție, relatare, informare, comunicare etc. Pentru calificarea faptei în baza art. 352¹ CP RM, nu are importanță dacă declarația este făcută din proprie inițiativă sau la solicitarea organului competent, dacă este scrisă sau verbală, nici dacă se face sau nu prin completarea unui formular tipizat. Astfel, este suficientă o declarație verbală, consemnată apoi în scris de organul competent căruia i-a fost făcută.

Pentru existența obiectului material al infracțiunii specificate la art. 352¹ CP RM, declarația trebuie să fie, în total sau în parte, necorespunzătoare adevărului. Altfel spus, se are în vedere declarația în care este denaturat adevărul. Proporția în care declarația nu corespunde adevărului poate fi luată în considerare, eventual, la individualizarea pedepsei

Latura obiectivă a infracțiunii specificate la art. 352¹ CP RM constă în fapta prejudiciabilă exprimată în acțiunea de prezentare a unei declarații necorespunzătoare adevărului unui organ competent, care reprezintă autoritatea publică centrală sau autoritatea publică locală. Prezentarea declarației se exprimă fie în înfățișarea

acesteia unor persoane cu funcție de răspundere corespunzătoare din cadrul unui organ competent, fie în depunerea declarației la un organ competent, în a cărui gestiune va rămâne.

De exemplu, la depunerea declarației la un organ competent, în a cărui gestiune va rămâne declarația, se referă următoarea speță: *C.A. a fost condamnată în baza art. 352¹ CP RM. În fapt, știind cu certitudine că tatăl său, T.I., a fost omorât, intenționat, pentru a împiedica organul de urmărire penală la descoperirea infracțiunii, la 17.03.2011 a depus la Comisariatul de Poliție al sectorului Ciocana, mun. Chișinău o declarație al cărei conținut nu corespundea adevărului, și anume: precum că T.I. a dispărut. Acest fapt a servit pentru pornirea, la 21.03.2011, de către Comisariatul de Poliție al sectorului Ciocana, mun. Chișinău, a dosarului operativ de căutare, în urma dispariției lui T.I.*

În alt context, menționăm că, în anumite cazuri, falsul în declarații poate să reprezinte parte a unui întreg. În asemenea cazuri, în acord cu regula fixată la art. 118 Cod penal al Republicii Moldova, răspunderea se va aplica nu pentru infracțiunea prevăzută la art. 352¹ CP RM, ci pentru una din infracțiunile specificate la art. 190, 196, 353, art. 355 (atunci când presupune prezentarea unor documente false) sau altele din Codul penal.

În opinia autorilor citați *supra*, toate organele autorității publice, abilitate cu dreptul de a emite decizii ce vor produce consecințe juridice pentru solicitanți pot fi încadrate în categoria organelor competente.

Potrivit deciziei Curții Constituționale pentru sistarea procesului privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolul 352¹ alin. (1) din Codul penal (falsul în declarații) (Sesizarea nr. 34 g/2018), pct. 12-19, se constată existența unei asemenea componente de infracțiune și în legislația penală a altor state.

Curtea Constituțională a reținut la pct. 19, citat: "În jurisprudența instanțelor de judecată din România au fost interpretate semnele calificative ale infracțiunii de fals în declarații. S-a subliniat că, în privința infracțiunii incriminate de articolul 326 din Codul penal, declarația trebuie să poată, prin însuși faptul existenței sale, să producă o consecință juridică. Sesizările organelor de urmărire penală nu fac parte din declarațiile care au însușirea de a produce, potrivit legii, consecințe juridice. Nu sunt generatoare de consecințe juridice și nu pot conduce la reținerea infracțiunii de fals în declarații susținerile neadevărate din partea denunțatorului, deoarece ele sunt supuse verificării ulterioare, obligatorii, de către organele jurisdicționale, iar părțile au dreptul de a contesta cele reclamate și de a face proba contrarie".

Aceeași opinie este susținută și de doctrina națională a dreptului penal, astfel S. Brînză și V. Stati, în același tratat de Drept penal (vol.II, pag.1083) menționează: se va aplica răspunderea în conformitate cu anumite norme

penale speciale, nu potrivit art. 352¹ CP RM, dacă declarația necorespunzătoare adevărului are o calitate specială: datele neautentice despre avariile cu poluare excesivă a mediului, cu poluare radioactivă, chimică, bacteriologică sau cu alte urmări periculoase pentru viața sau sănătatea populației, ori despre starea sănătății populației afectate de poluarea mediului (art. 225 CP RM); datele denaturate privind veniturile sau cheltuielile ori cheltuieli care nu au la bază operațiuni reale ori care au la bază operațiuni ce nu au existat (art. 244 CP RM); informațiile neautentice sau care pot induce în eroare, care urmează a fi incluse în prospectul emisiei sau în alte documente în temeiul cărora se înregistrează emisia titlurilor de valoare, ori rezultatele emisiei vădit neautentice (art. 245 CP RM); informația cu bună știință mincinoasă despre actul de terorism (art. 281 CP RM); informația cu bună știință falsă, constituind denunțul adresat în scopul de a-1 învinui pe cineva de săvârșirea unei infracțiuni, prezentat unui organ sau unei persoane cu funcție de răspundere, care sunt în drept de a pormi urmărirea penală (art. 311 CP RM) etc.

În cazuri similare, în locul art. 352¹ CP RM pot fi aplicate norme din Codul contravențional: alin.(2) art. 66 (în cazul prezentării de date false despre copilul rămas fără îngrijire părintească de către persoana cu funcție de răspundere de la casa (secția) de naștere, de la instituția curativă, de profilaxie sau de alt gen); alin.(4) art. 154 (în ipoteza prezentării intenționate de informații false privind gestionarea deșeurilor, privind evacuarea lor în caz de avarie); alin.(8) art. 263 (în situația prezentării spre înregistrare la Camera înregistrării de Stat sau la o altă autoritate publică competentă de acte sau informații neautentice (false)); alin.(2) art. 327 (în ipoteza includerii de date false în dările de seamă prezentate către Agenția Rezerve Materiale); alin.(2) art. 327¹ (în situația includerii de date false în dările de seamă și explicațiile oficiale pe marginea contestațiilor prezentate Agenției Achiziției Publice); alin.(2) art. 333 (în cazul încălcării de către cetățenii străini sau de către apatrizi a regulilor de ședere în Republica Moldova, manifestate prin declararea de date false în vederea obținerii vizei sau actelor de identitate); art. 340 (în ipoteza comunicării de date false pentru a fi înscrise în actele de identitate); art. 342 (în situația chemării intenționate false a serviciului de salvatori și pompieri, a poliției, a serviciului de ajutor medical urgent, a altor servicii specializate) etc.

Urmare a celor expuse mai sus, este illogic a se afirma că dispoziția art. 352¹ Cod penal, vizează orice alt organ competent, cu excepția instanțelor judecătorești și organelor de urmărire penală, opinie care a fost expusă și în recursul în interesul legii declarat de Procurorul General vis-a-vis de problema abordată considerând a fi una de interes major pentru jurisprudență.

Potrivit autorului recursului, raționamentele instanțelor de judecată, expuse mai sus, sunt de fapt o repetare fidelă a alegațiilor inculpaților și apărătorilor lor, bazate pe interpretare eronată a unor prevederi ale legii și a notelor informative, ce au însoțit proiectele de modificare a cadrului legal, fără nici un suport legal, doctrinal și logic.

Studiul jurisprudenței instanțelor de judecată naționale (disponibilă pe portalul instanțelor de judecată instan-te.justice.md) denotă pronunțare de sentințe pentru comiterea infracțiunii prevăzute de art. 352¹ Cod penal, devenite irevocabile prin neatacare, unde în calitate de organe competente figurează și organe de poliție, alte organe decât cele din domeniul verificării integrității persoanelor publice.

Deși, prin decizia Curții Supreme de Justiție din 07 februarie 2019, s-a decis a admite recursul în interesul legii, declarat de Procurorul General, statuându-se că, *întru asigurarea interpretării și aplicării unitare a legii penale a se stabili că depunerea declarațiilor necorespunzătoare adevărului, în fața instanțelor judecătorești și a organelor de urmărire penală, inclusiv de către avocați, nu poate atrage răspunderea, prevăzută de art. 352¹ alin. (1) Cod penal, or, termenul "organ competent" din art. 352¹ Cod penal nu include instanțele judecătorești și organele de urmărire penală*, urmează a se distinge că, componența de infracțiune prevăzută la art. 352¹ Cod penal are un caracter general, nu se referă doar la fapte de declarare neautentică în declarațiile de venit și interese personale, iar subiect al infracțiunii poate fi persoana responsabilă care a împlinit 16 ani, fără elemente specifice unor subiecți special, iar toate cazurile de declarații necorespunzătoare adevărului ce rămân în afara incidenței unor norme speciale din Codul penal al Republicii Moldova, urmează a fi examinate prin prisma anume a acestei componențe de infracțiune. Respectiv, la soluționarea chestiunii, dacă pentru declarații făcute de avocați, ca reprezentanță sau părți în fața organului de urmărire penală sau instanța de judecată, se va aplica sau nu art. 352¹ Cod penal, se va stabili regula prevăzută de art. 116 Cod penal, în cazul concursului normei generale cu o normă specială, adică se va aplica norma specială.

La fel, se va reține că, nici sesizarea organului de urmărire penală, nici depunerea cererii de chemare în judecată nu pot, *de unele singure*, să genereze consecințe juridice (adică să aibă ca efect nașterea, modificarea sau stingerea unor raporturi juridice), în consecință lipsind obiectul imaterial al infracțiunii specificate la art. 352¹ Cod penal.

Astfel, pentru întregirea temeiului juridic al răspunderii penale pentru falsul în declarații, este important și principal ca această declarație să fie făcută organului competent și acest organ să-i ofere anumită eficiență

juridică, adică, declarația urmează a avea calitatea de a servi pentru producerea unor consecințe juridice.

Pornind de la faptul că, declarațiile cu însușirea de a produce, potrivit legii, consecințe juridice sunt specificate în acte normative, ipotezele în care există obligația de declarație în vederea producerii de consecințe juridice trebuie să se regăsească într-un act normativ, care va conține și prevederi cu referire la consecințele pe care le poate produce această declarație. Dacă declarația necorespunzătoare adevărului nu este una dintre aceste declarații care, potrivit legii sau împrejurărilor, servește pentru producerea unei consecințe juridice, fapta nu constituie infracțiunea de fals în declarații.

În același sens, în cazul în care declarația făcută nu poate servi pentru producerea consecințelor juridice, inclusiv în cazul în care este făcută unui organ incompetent să ia act de o asemenea declarație, nu se atestă, de asemenea, existența infracțiunii de fals în declarații. Deci, este foarte important a se stabili o legătură între anumite repere calificative: – dacă declarația este făcută organului competent, – dacă declarația este producătoare de consecințe juridice, – dacă făptuitorul a avut în vedere producerea anume a acestor consecințe, iar lipsa cel puțin al unui element care configurează această legătură determină, pe cale de efect, imposibilitatea admiterii răspunderii penale pentru fals în declarații (adică conform art. 352¹ alin. (1) Cod penal).

REFLECȚII CRITICE ASUPRA SINTAGMEI „URMĂRI GRAVE” – SEMN ESTIMATIV CE CARACTERIZEAZĂ URMĂRILE PREJUDICIABILE ALE COMPONENTELOR DE INFRAȚIUNI DIN PARTEA SPECIALĂ A CODULUI PENAL

Igor SERBINOV*
procuror-șef al Direcției judiciare

Nicolae OBOROCEANU*
*consultant al procurorului în cadrul
Direcției judiciare*

ABSTRACT

One of the fundamental principles of criminal law is the principle of legality. At the same time, based on the jurisprudence of the European Court of Human Rights, in accordance with article 7 of the European Convention on Human Rights, any law must comply with the quality standard, which means that the law must be accessible, clear and predictable. This article analyzes the extent to which the “serious consequences” sign used by the legislator to describe the injurious consequences of criminal offenses complies with the principle of legality and the quality of law. In essence, the authors criticize the use of this estimative sign in the criminal law, especially in the context of the adoption by the Constitutional Court of the Republic of Moldova of the Decision no. 22 of 01.10.2018, which declared unconstitutional Article 328 para. (3) lit. d) of the Criminal Code of the Republic of Moldova which established the criminal liability for excess power or the overrun of the service duties that involved “serious consequences”. In this context, the authors propose to Parliament to exclude or explain this estimative sign. However, until this happens, the authors propose that prosecutors should re-qualify the actions of suspects on the basis of criminal offenses that do not involve “serious consequences”.

Key words: *law quality, unconstitutionality, the principle of legality, estimative sign, “serious consequences”.*

În conformitate cu art. 52 alin.(1) din Codul penal¹¹⁹ se consideră componentă a infracțiunii totalitatea semnelor obiective și subiective, stabilite de legea penală, ce califică o faptă prejudiciabilă drept infracțiune concretă. Astfel, orice faptă infracțională se caracterizează printr-o totalitate de semne obiective și subiective, care sunt indicate în

legea penală într-o componentă concretă de infracțiune. Totodată, componenta de infracțiune este formată din patru grupe de semne aferente celor patru elemente ale componentei de infracțiuni: obiectul, latura obiectivă, latura subiectivă și subiectul infracțiunii. Respectiv, semnele ce caracterizează obiectul și latura obiectivă poartă denumirea de *semne obiective*, iar semnele ce caracterizează latura subiectivă și subiectul infracțiunii se numesc *semne subiective*.

* i.serbinov@procuratura.md

* n.oboroceanu@procuratura.md

¹¹⁹ Codul penal al Republicii Moldova nr. 985 din 18.04.2002.

În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2009, nr. 72-74

Într-o altă ordine de idei, este de menționat că toate semnele componentelor de infracțiuni pot fi clasificate în *semne constante* și *semne variabile*. La rândul lor, o varietate a semnelor variabile sunt *semnele estimative*. În literatura de specialitate se menționează, că semnele estimative sunt termeni cu caracter generalizat ce desemnează un fenomen sau proces, utilizați în conținutul normei juridico-penale, însă care nu sunt definiți în legea penală, dar nici de un alt act normativ extrapenal, conținutul lor stabilindu-se de subiecții oficiali abilitați cu aplicarea în concret a normei juridico-penale, în baza circumstanțelor concrete ale cauzei și în baza unui grad anumit de intimă convingere, care dau posibilitatea de a include în sfera reglementării juridice un număr mare de fenomene, procese, obiecte, stări, care diferă prin proprietățile lor empirice¹²⁰.

În principiu, semnele estimative pot caracteriza fiecare din cele patru elemente ale componentei de infracțiune. Totuși, în prezentul studiu ne vom axa exclusiv pe analiza unui semn estimativ, care este utilizat foarte des de legiuitor pentru a descrie urmările prejudiciabile ale unor componente de infracțiuni concrete și anume, semnul estimativ desemnat prin sintagma generică de „*urmări grave*”. În special, va fi abordat aspectul aplicabilității practice a acestui semn estimativ și a problemelor, ce le ridică prin prisma standardului previzibilității și a clarității legii penale.

Sub aspect introductiv, este de menționat, că utilizarea acestui semn estimativ pentru a descrie urmările prejudiciabile ale componentelor de infracțiuni este o reminiscență a sistemului de drept penal sovietic. De altfel, acest semn estimativ a fost pe larg folosit de legiuitor și în Codul penal din 1961 sub diferite denumiri: *urmări extrem de grave, consecințe deosebit de grave, urmări grave, consecințe grave*.

Deși Codul penal în vigoare a unificat terminologia ce desemnează acest semn estimativ, optând în mod prioritar pentru sintagma „*urmări grave*”, în același timp s-a păstrat tendința de a utiliza în exces acest semn estimativ pentru a descrie urmările prejudiciabile ale unor componente de infracțiuni concrete. Lectura normelor penale incriminatorii, ce se conțin în Partea Specială a Codului penal, a scos în evidență 59 de componente de infracțiuni care conțin sintagma „*urmări grave*”.

În cea mai mare parte, semnul „*urmări grave*” este utilizat în cadrul componentelor de infracțiuni cu circumstanțe agravante (componente calificate), ceea ce condiționează agravarea răspunderii penale. De obicei, în cadrul componentelor de infracțiuni cu circumstanțe agravante semnul „*urmări grave*” este unul alternativ, în sensul că, pe lângă „*urmările grave*” legiuitorul descrie și alte urmări prejudiciabile, astfel încât, survenirea

oricăreia dintre aceste urmări face posibilă calificarea faptei în baza componentei de infracțiune respective. Totuși, pot fi identificate și componente de infracțiuni de bază, în cadrul cărora se utilizează semnul estimativ „*urmări grave*”. Mai mult ca atât, există și situații, în care semnul estimativ „*urmări grave*” este unicul semn, ce caracterizează urmările prejudiciabile ale componentei de infracțiune, astfel încât lipsa acestuia duce la lipsa componentei de infracțiune (spre exemplu: art. 296 din Codul penal).

De alt fel, trebuie să recunoaștem, că utilizarea unor semne estimative la descrierea componentelor de infracțiuni are și unele avantaje. Astfel, utilizarea semnelor estimative reprezintă un procedeu de tehnică legislativă, care permite adaptarea normelor penale la diferite situații juridico-penale, dar și ajută la evitarea unei încălcări cu texte lungi a legii penale.

Totuși, avantajele utilizării acestui procedeu pot deveni nesemnificative în raport cu riscurile ce pot apărea prin prisma respectării drepturilor fundamentale. Astfel, analiza practicii judiciare naționale recente, dar și a doctrinei, denotă o îngrijorare tot mai sporită față de utilizarea semnelor estimative în cadrul legii penale. Majoritatea practicienilor, dar și a doctrinarilor, evidențiază faptul, că utilizarea acestor semne majorează riscul încălcării principiului legalității incriminării sub aspectul nerespectării cerinței de claritate și previzibilitate a legii penale.

Așa după cum s-a evidențiat *supra*, semnele estimative au un caracter generalizat, reprezentând termeni legislativi abstracți, conținutul cărora nu este descris în mod concret. În asemenea condiții, conținutul acestora poate fi determinat doar pe calea interpretării de către subiecții abilitați cu aplicarea legii penale, luând în considerare circumstanțele concrete ale cauzei. Totodată, un rol important îl au hotărârile explicative ale Curții Supreme de Justiție.

Referindu-ne nemijlocit la semnul „*urmări grave*”, în vederea uniformizării practicii de aplicare a acestuia și pentru a reduce din caracterul ambiguu al conținutului acestui semn, Curtea Supremă de Justiție prin hotărârile sale explicative privind unificarea practicii de aplicare a răspunderii pentru diferite categorii de infracțiuni a încercat să confere conținut acestui semn estimativ.

Astfel, de exemplu, una din primele încercări de a explica conținutul semnului „*urmări grave*” se atestă în Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 09.11.1998¹²¹, care la pct.16 stabilește că, *urmări grave se vor considera: cauzarea leziunilor corporale mai puțin*

120 Crijanovski S., Aspecte teoretice și practice ale infracțiunii de șantaj. Chișinău: CEP USM, 2012, p. 217

121 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 31 din 09.11.1998 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre purtarea (portul), păstrarea (deținerea), transportarea, fabricarea, comercializarea ilegală, sustragerea armelor de foc, a munițiilor sau a substanțelor explozive, păstrarea neglijentă a armelor de foc și a munițiilor

grave la două sau mai multe persoane; cauzarea leziunilor grave uneia sau mai multor persoane; survenirea decesului unei sau mai multor persoane, nimicirea sau deteriorarea bunurilor proprietății în proporții deosebit de mari, întreruperea de lungă durată a activității transportului, comunicațiilor etc.

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 37 din 22.11.2004¹²², la pct. 15 se stabilește că, *urmări grave ca circumstanțe agravante, care urmează în mod necesar a fi determinate în fiecare caz concret, ar putea fi sinuciderea, infectarea cu maladia SIDA, cu boli venerice ș.a.*

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 16 din 07.11.2005¹²³, la pct. 22 se stabilește că, *în sensul prevederii de la lit.f) alin.(3) art.189 CP, prin „alte urmări grave” se are în vedere: moartea sau sinuciderea proprietarului, a posesorului sau a deținătorului, a rudelor sau a apropiaților acestora; încetarea impusă a activității agentului economic sau a activității profesionale a persoanei fizice; alte urmări care, cu luarea în calcul a circumstanțelor concrete ale cauzei, pot fi recunoscute de către instanța judecătorească ca fiind grave.*

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 17 din 07.11.2005¹²⁴, la pct. 17 se stabilește că, *în sensul prevederilor de la art. 171 alin.(3) lit.f) și art. 172 alin.(3) lit.e) CP, prin „alte urmări grave” se înțelege: sinuciderea; pierderea capacității de naștere normală (fără cezariană); graviditatea extrauterină; pierderea capacității de a duce o viață sexuală normală; apariția gravidității în cazul contraindicațiilor medicale pentru naștere sau întreruperea sarcinii etc.*

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 2 din 26.12.2011¹²⁵, la pct. 10.4 se stabilește că, *cauzarea vătămării sănătății persoanei sau a altor urmări grave se poate manifesta prin vătămarea gravă sau medie a integrității corporale sau a sănătății, decesul persoanei.*

În Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr. 7 din 15.05.2017¹²⁶, la pct. 8.6. se stabilește că, *la urmări grave se raportează: daune manifestate în proporții deosebit de mari; sistarea activității unei autorități, a unei instituții ori întreprinderi; survenirea insolvabilității unei întreprinderi ori lichidarea acesteia; sinuciderea sau tentativa de sinucidere a victimei sau apropiaților ei;*

survenirea decesului victimei (cu excepția lit. b) alin. (2) art. 329 CP, dat fiind incidența lit. a) alin. (2) art. 329 CP); inundarea spațiilor în care locuiesc persoane; provocarea unor accidente în transportul de persoane; provocarea prăbușirii clădirilor și construcțiilor locuite; provocarea alunecărilor de teren; pieirea în masă a animalelor; provocarea ruperii barajelor; provocarea unor contagieri; provocarea avariilor, catastrofelor; provocarea unui dezastru ecologic sau social etc.

Cu toate că, hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție încearcă să ofere conținut semnului „urmări grave”, acestea nu explică ce reprezintă în esență aceste urmări grave, care sunt criteriile obiective de atribuire a unei urmări la urmările grave, ci doar exemplifică niște urmări, care doar ar putea să fie incluse la categoria de „urmări grave”. Mai mult ca atât, reieșind din prevederile art. 7 alin.(7) din Codul de procedură penală¹²⁷, hotărârile Plenului Curții Supreme de Justiție au doar un caracter de recomandare, iar răspunderea penală nu poate surveni pentru săvârșirea unei infracțiuni cu cauzarea unor „urmări grave”, a căror conținut este stabilit de o hotărâre explicativă a instanței supreme. Or, reieșind din prevederile art. 1 din Codul penal, Codul penal este unica lege penală a Republicii Moldova care stabilește, printre altele, faptele ce constituie infracțiuni. Prin urmare, toate semnele care descriu o componentă de infracțiune concretă trebuie să fie stabilite cu claritate și precizie în legea penală, astfel încât destinatarul normelor juridico-penale să-și poată adapta comportamentul său în măsura, în care să nu încalce aceste norme.

Trebuie să recunoaștem, că chiar și normele penale nu se pot caracteriza printr-o rigiditate excesivă, în sensul că pot și trebuie să fie supuse operațiunii de interpretare ca și oricare alte norme juridice. În acest sens, într-o practică constantă, Curtea Constituțională a Republicii Moldova afirmă, că *oricât de clar ar fi redactată o normă juridică, în orice sistem de drept, există un element inevitabil de interpretare judiciară, inclusiv într-o normă de drept penal. Nevoia de elucidare a punctelor neclare și de adaptare la circumstanțele schimbătoare va exista întotdeauna. Deși certitudinea în redactarea unei legi este un lucru dorit, aceasta ar putea antrena o rigiditate excesivă, or, legea trebuie să fie capabilă să se adapteze schimbărilor de situație*¹²⁸.

Totuși, pentru a răspunde la întrebarea dacă este oportună existența în Codul penal a sintagmei „urmări grave”, trebuie să luăm în considerare următoarele aspecte.

122 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.37 din 22.11.2004 cu privire la practica aplicării legislației în cauzele despre traficul de ființe umane și traficul de copii

123 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.16 din 07.11.2005 cu privire la practica judiciară în procesele penale despre șantaj

124 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.17 din 07.11.2005 despre practica judiciară în cauzele din categoria infracțiunilor privind viața sexuală

125 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.2 din 26.12.2011 cu privire la practica judiciară de aplicare a legislației penale ce reglementează circulația drogurilor, etnobotanicele sau analoagelor acestora și a precursorilor

126 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.7 din 15.05.2017 cu privire la aplicarea legislației, referitoare la răspunderea penală pentru abuzul de putere sau abuzul de serviciu, excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu, precum și neglijența în serviciu

127 Codul de procedură penală al Republicii Moldova nr. 122-XV din 14.03.2003. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2013, nr.248-251/699 din 05.11.2013

128 Hotărârea Curții Constituționale nr.21 din 22.07.2016 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 125 lit. b) din Codul penal, a articolelor 7 alin. (7), 39 pct. 5), 313 alin. (6) din Codul de procedură penală și a unor prevederi din articolele 2 lit. d) și 16 lit. c) din Legea cu privire la Curtea Supremă de Justiție, par.64

Unul din standardele impuse de Convenția Europeană a Drepturilor Omului și recunoscut constant de Curtea Europeană a Drepturilor Omului se referă la faptul, că „noțiunea de „lege”, în sensul art. 7 din Convenția Europeană, implică respectarea, *inter alia*, a cerinței de claritate și previzibilitate. Totodată, art. 3 alin.(2) din Codul penal stabilește că, *interpretarea extensivă defavorabilă și aplicarea prin analogie a legii penale sunt interzise*.

Mai mult ca atât, răspunderea penală este cea mai severă formă de răspundere juridică, iar includerea unei fapte prejudiciabile în Codul penal drept o infracțiune trebuie să fie o măsură de ultim resort. În acest sens, în jurisprudența sa, Curtea Constituțională a statuat, că *în exercitarea competenței de legiferare în materie penală, legiuitorul trebuie să țină seama de principiul potrivit căruia incriminarea unei fapte trebuie să intervină ca ultim resort în protejarea unei valori sociale, ghidându-se după principiul „ultima ratio”*. Curtea a reținut că, *din perspectiva principiului „ultima ratio” în materie penală, nu este suficient să se constate că faptele incriminate aduc atingere valorii sociale ocrotite, ci această atingere trebuie să prezinte un anumit grad de intensitate, de gravitate, care să justifice sancțiunea penală*¹²⁹.

Astfel, pornind de la cele menționate, referindu-ne în mod concret la semnul estimativ „urmări grave” trebuie să recunoaștem că, utilizarea acestuia pentru a descrie urmările prejudiciabile ale unor componente de infracțiuni concrete creează o stare de incertitudine juridică pentru destinatarii legii penale, care poate aduce subiectivism și arbitrarie în aplicarea acestuia în practică, datorită caracterului ambiguu.

Totodată, sub un alt aspect, răspunderea penală în dreptul penal al Republicii Moldova are un caracter subiectiv, în sensul că se stabilește în dependență de intenția reală a făptuitorului. Latura subiectivă a oricărei componente de infracțiuni se manifestă prin atitudinea psihică a făptuitorului față de fapta prejudiciabilă săvârșită și urmările ei. Or, atât timp cât legea penală nu descrie în mod concret urmările respective, este greu de înțeles cum făptuitorul poate dori sau poate admite survenirea unor asemenea urmări.

Analiza jurisprudenței Curții Constituționale din ultima perioadă denotă o tendință tot mai mare de ridicare a excepțiilor de neconstituționalitate de către inculpați și apărătorii acestora, în care se invocă caracterul imprecis și imprevizibil a unor prevederi din Codul penal. În special, numărul excepțiilor de neconstituționalitate ridicate în cadrul proceselor penale s-a majorat

odată cu adoptarea de către Curtea Constituțională a Hotărârii nr. 2 din 09.02.2016¹³⁰, prin care s-a prevăzut, că excepția de neconstituționalitate poate fi ridicată în fața instanței de judecată de către oricare dintre părți sau reprezentantul acesteia, precum și de către instanța de judecată din oficiu. În acest sens, Curtea Constituțională a avut ocazia să examineze constituționalitatea unor semne variabile, care descriu componentele de infracțiuni concrete din Codul penal.

Astfel, spre exemplu, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 27.06.17¹³¹ a fost declarat neconstituțional textul „intereselor publice sau” din alineatul (1) al articolului 328 din Codul penal al Republicii Moldova.

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 33 din 07.12.2017¹³² a fost declarat neconstituțional textul „intereselor publice sau” din alineatul (1) al articolului 327 și de la litera d) din alineatul (2) al articolului 361 din Codul penal.

Prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 12 din 14.05.2018¹³³, a fost declarat neconstituțională litera c) din alineatul (2) al articolului 361 din Codul penal (noțiunea de „document de importanță deosebită”).

Revenind la semnul estimativ „urmări grave”, prin Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018¹³⁴ a fost declarat neconstituțional articolul 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal al Republicii Moldova care stabilea răspunderea penală pentru excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu soldată cu „urmări grave”. Totodată, în legătură cu adoptarea acestei hotărâri, Curtea Constituțională a considerat necesar să emită o adresă către Parlament în vederea stabilirii în legea penală, în mod expres și cu exactitate, a urmărilor care pot fi calificate drept „urmări grave” în contextul infracțiunii de exces de putere sau de depășire a atribuțiilor de serviciu.

În toate hotărârile Curții Constituționale enumerate *supra*, prevederile respective din Codul penal au fost declarate neconstituționale, datorită faptului că acestea nu corespund criteriilor de claritate și previzibilitate.

129 Hotărârea Curții Constituționale nr.65 din 27.06.2017 de inadmisibilitate a sesizării nr.82g/2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu), pct.24

130 Hotărârea Curții Constituționale nr.2 din 09.02.2016 pentru interpretarea articolului 135 alin. (1) lit. a) și g) din Constituția Republicii Moldova (excepția de neconstituționalitate)

131 Hotărârea Curții Constituționale nr.22 din 27.06.17 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi ale articolului 328 alin. (1) din Codul penal (excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu)

132 Hotărârea Curții Constituționale nr.33 din 07.12.2017 privind excepția de neconstituționalitate a unor prevederi din articolele 327 alin. (1) și 361 alin. (2) lit. d) din Codul penal (abuzul de putere sau abuzul de serviciu)

133 Hotărârea Curții Constituționale nr.12 din 14.05.2018 privind excepția de neconstituționalitate a articolului 361 alin. (2) lit. c) din Codul penal (confecționarea, deținerea, vânzarea sau folosirea documentelor de importanță deosebită false)

134 Hotărârea Curții Constituționale nr.22 din 01.10.2018 privind excepția de neconstituționalitatea articolului 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal (excesul de putere și depășirea atribuțiilor de serviciu soldate cu urmări grave)

Putem afirma cu certitudine că, hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 este una de o importanță deosebită pentru dezvoltarea de mai departe a practicii judiciare în cauzele penale privind infracțiunile, ce presupun cauzarea unor „urmări grave”. Luând în considerare numărul mare de componente de infracțiuni, care utilizează semnul „urmări grave” (aproximativ 59 de componente de infracțiuni), există probabilitatea reală ca în fiecare cauză penală privind o infracțiune ce presupune cauzarea unor „urmări grave” să fie ridicată o excepție de neconstituționalitate, invocându-se neclaritatea și imprevizibilitatea legii penale, astfel, existând riscul ca judecarea unui număr foarte mare de cauze penale să fie suspendată din acest motiv.

Dovadă a acestei afirmații servește numărul mare de sesizări privind excepții de neconstituționalitate ridicate în cauze penale referitoare la alte infracțiuni decât cele prevăzute de art. 328 alin. (3) lit. d) din Codul penal, care presupun cauzarea unor „urmări grave”. Astfel, ca rezultat al adoptării hotărârii Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018, pe rolul Curții Constituționale se află la moment cel puțin 4 sesizări privind excepția de neconstituționalitate a art. 327 alin. (2) lit. c) din Codul penal¹³⁵, precum și cel puțin 11 sesizări privind excepția de neconstituționalitate a art. 307 alin. (2) lit. c) din Codul penal¹³⁶. Subliniem că, infracțiunile prevăzute la aceste articole presupun cauzarea unor „urmări grave”, iar autorii cer declararea ca neconstituțională a acestor articole din motivul că nu este respectat standardul de calitate a legii penale.

Pornind de la cele menționate, considerăm că Parlamentul Republicii Moldova trebuie să opereze cât mai urgent modificări și completări la Codul penal, în sensul excluderii sau concretizării sintagmei „urmări grave” din dispozițiile normelor penale de incriminare. Din punct de vedere al tehnicii legislative, dificultățile de aplicare în practică a semnelui „urmări grave” ar putea fi depășite prin cel puțin două modalități:

- 1) transformarea semnelui „urmări grave” dintr-un semn estimativ într-un semn definitoriu și, respectiv, explicarea acestuia în normele Părții Generale a Codului, similar prevederilor art. 126 din Codul penal, care definește proporțiile deosebit de mari, proporțiile mari, daunele considerabile și daunele esențiale. În acest sens, urmează a fi stabilite cel puțin niște criterii obiective în baza cărora să se stabilească că anumite urmări sunt „grave”.

¹³⁵ Sesizarea nr. 172g din 21.11.2018, Sesizarea nr. 183g din 28.11.2018, Sesizarea nr. 189g din 03.12.2018, Sesizarea nr. 2g din 02.01.2019 – <https://www.constcourt.md/ccdocs.php?l=ro>. Vizitat la 10.04.2019

¹³⁶ Sesizarea nr. 151g din 30.10.2018, Sesizarea nr. 174g din 22.11.2018, Sesizarea nr. 175g din 22.11.2018, Sesizarea nr. 186g din 03.12.2018, Sesizarea nr. 191g din 05.12.2018, Sesizarea nr. 193g din 06.12.2018, Sesizarea nr. 198g din 11.12.2018, Sesizarea nr. 200g din 13.12.2018, Sesizarea nr. 203g din 17.12.2018, Sesizarea nr. 211g din 27.12.2018, Sesizarea nr. 212g din 27.12.2018 – <https://www.constcourt.md/ccdocs.php?l=ro>. Vizitat la 10.04.2019

- 2) prevederea în dispozițiile normelor de incriminare în mod concret a acestor alte „urmări grave”, ținând cont de specificul faptei prejudiciabile și a obiectului juridic, la care se atentează prin săvârșirea acestei fapte.

Totuși, considerăm necesar să facem o remarcă. Excluderea totală a sintagmei „urmări grave” din textul legii penale, neînsoțită de alte amendamente, ar putea crea dificultăți în practica de aplicare a răspunderii pentru anumite categorii de infracțiuni.

Necesită atenție, în acest sens, prevederile pct. 54 din Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018, potrivit cărora, deși Curtea a constatat neconstituționalitatea articolului 328 alin.(3) lit.d) din Codul penal, *„acest fapt nu împiedică Parlamentul să precizeze înținderea și conținutul acestei agravante. De altfel, simpla eliminare a lit.d) din alin.(3) al articolului 328 din Codul penal ar putea să nu ofere o protecție adecvată valorilor sociale ocrotite de legea penală, atunci când prin excesul de putere sau depășirea atribuțiilor de serviciu se atentează la viața și sănătatea persoanei, precum și în cazul în care se provoacă prejudicii materiale semnificative. Astfel, având în vedere faptul, că sarcina de a reglementa gravitatea vătămării rezultate din comiterea unei fapte penale îi revine legislatorului, Curtea consideră necesar să emită o Adresă către Parlament în vederea stabilirii în legea penală, în mod expres și cu exactitate, a urmărilor care pot fi calificate drept „urmări grave” în contextul infracțiunii de exces de putere sau de depășire a atribuțiilor de serviciu”.*

Totodată, aceste prevederi pot fi luate în considerare și pentru alte infracțiuni decât cele prevăzute la art. 328 din Codul penal. Spre exemplu, infracțiunea prevăzută la art. 329 alin.(2) lit.b) din Codul penal, de asemenea, presupune cauzarea unor „urmări grave”. Cu toate acestea, excluderea totală a sintagmei „alte urmări grave” din art. 329 alin.(2) lit.b) ar putea crea dificultăți în practică. De aceea, considerăm oportună substituirea sintagmei „alte urmări grave” prin sintagme care nu sunt susceptibile de interpretare echivocă. Or, cel mai probabil, în eventualitatea operării unei asemenea excluderi, cei abilitați cu aplicarea legii penale vor fi tentați să aplice alin.(1) art. 329 din Codul penal și, de exemplu, art. 157 Cod penal. O astfel de soluție ar veni în contradicție cu principiul legalității, întrucât făptuitorului i s-ar imputa nu doar vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (care s-ar produce în realitate), ci și daunele în proporții mari intereselor publice sau drepturilor și intereselor ocrotite de lege ale persoanelor fizice sau juridice (care, în realitate, n-ar fi cauzate și, de aceea, nu s-ar afla în legătură cauzală cu acțiunea sau inacțiunea săvârșită). În consecință, considerăm că sintagma „alte urmări grave” din dispoziția art. 329 din Codul penal ar trebui substituită prin sintagmele „vătămarea gravă a integrității corporale sau a

sănătății”, „daune materiale în proporții deosebit de mari” și „săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave”.

Recapitulând, considerăm că în alin.(2) art. 329 din Codul penal ar trebui să fie stabilită răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a cauzat daune în proporții deosebit de mari. Aceasta ar asigura o diferențiere optimă a infracțiunilor prevăzute la alin.(1) și (2) art. 329 din Codul penal.

În același timp, considerăm că în varianta proiectată a alin.(3) art. 329 din Codul penal ar trebui prevăzută răspunderea pentru neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare de către o persoană publică a obligațiilor de serviciu ca rezultat al unei atitudini neglijente sau neconștiincioase față de ele, dacă aceasta a provocat: a) vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății; b) decesul persoanei; c) săvârșirea de către o altă persoană a unei infracțiuni grave, deosebit de grave sau excepțional de grave.

Menționarea respectivelor urmări în același alineat al art. 329 din Codul penal nu va însemna în niciun caz, că acest alineat va stabili răspunderea pentru trei infracțiuni. Componenta de infracțiune va fi una singură, în timp ce urmările prejudiciabile vor avea un caracter alternativ. O asemenea manieră de expunere este caracteristică, spre exemplu, art. 156, 157, alin.(1) art. 225 și altele.

O astfel de abordare urmează să existe față de fiecare componentă de infracțiune care presupune cauzarea unor „urmări grave”. Or, excluderea într-un mod radicalist a semnului estimativ „urmări grave” din toate componentele de infracțiuni, neînsoțită de alte amendamente ale legii penale și abordarea acestei probleme de o manieră excesiv de formalistă, ar putea crea dificultăți serioase în practică. Totodată, răspunderea penală pentru săvârșirea unor infracțiuni, care au provocat survenirea unor urmări mai grave, ar deveni inefficientă.

Luând în considerare cele menționate, acționând în vederea respectării standardului clarității și previzibilității legii penale, luând în considerare hotărârile Curții Constituționale menționate supra, în special, Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018 și Adresa Curții Constituționale înaintată Parlamentului

în legătură cu această hotărâre, apreciind drept previzibile și anticipând soluțiile Curții Constituționale care vor fi pronunțate în legătură cu ridicarea excepțiilor de neconstituționalitate în cauzele penale privind infracțiuni ce presupun cauzarea unor „urmări grave”, până la operarea de către Parlament a unor modificări sau completări ale Codului penal, considerăm că ar fi oportun și necesar ca procurorii, care conduc sau exercită urmărirea penală sau, după caz, reprezintă învinuirea în cauze penale în care bănuiților, învinuiților sau inculpaților li se incriminează infracțiuni, ce presupun cauzarea unor „urmări grave” să întreprindă următoarele măsuri:

- 1) dacă cauza se află la faza de urmărire penală și învinuirea încă nu a fost înaintată, la punerea sub învinuire acțiunile persoanei să fie încadrate în baza unor componente de infracțiuni care să nu presupună cauzarea unor „urmări grave”;
- 2) dacă persoana a fost pusă sub învinuire, până la trimiterea cauzei în instanța de judecată, procurorul va înainta învinuitului o nouă acuzare în conformitate cu art. 283 alin.(1) din Codul de procedură penală, încadrând faptele învinuitului în baza unei componente de infracțiuni care să nu presupună cauzarea unor „urmări grave”;
- 3) în cazul în care cauza penală a fost trimisă în instanța de judecată, acuzatorul de stat va înainta o nouă învinuire în baza art. 325 alin.(1) din Codul de procedură penală, încadrând faptele inculpatului în baza unei componente de infracțiuni care să nu presupună cauzarea unor „urmări grave”.

În concluzie, considerăm că, sintagma „urmări grave” utilizată în Codul penal este una, care nu corespunde criteriilor de calitate a legii penale și, luând în considerare Hotărârea Curții Constituționale nr. 22 din 01.10.2018, legiuitorul urmează a exclude sau, după caz, să explice conținutul și întinderea acestei sintagme. În caz contrar, există riscul interpretării extensive a acestei sintagme, precum și riscul ridicării unui număr foarte mare de excepții de neconstituționalitate în fața Curții Constituționale în cauzele penale privind infracțiunile ce presupun cauzarea unor „urmări grave”. Astfel, pentru a evita această stare de incertitudine juridică și, nu în ultimul rând, o condamnare din partea Curții Europene pentru Drepturile Omului, considerăm oportun și necesar ca procurorii să adopte măsurile menționate *supra*, până la operarea modificărilor și completărilor în Codul penal de către Parlament.

MOLDOVA LA CtEDO ÎN PRIMUL TRIMESTRU AL ANULUI CURENT

Marcel DIMITRAȘ*

Procuror-șef al Secției reprezentare în procedurile non-penale și implementare CEDO

ABSTRACT

The article deal with the ECHR jurisprudence in national cases, the main aspects of the decisions and decisions made public at the beginning of this year.

Keywords: *European Convention on Human Rights decisions; personal and private life; image right; right to identity; right to healthy environment; positive and negative obligations.*

În primele trei luni ale anului 2019 în privința Moldovei de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului au fost pronunțate **11 decizii**, după cum urmează:¹³⁷

- opt (8) cereri ale reclamantilor au fost declarate inadmisibile și nefondate și au fost radiate de pe rolul Curții;
- într-un caz Agentul guvernamental a formulat o declarație unilaterală – **cauza Bektaş v. Republica Moldova** (cererea nr. 1015/13). Reclamantul (cetățean turc), s-a plâns în fața Curții în baza Articolului 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale (în continuare „Convenția”), invocând eșecul autorităților moldovene de a se pronunța cu privire la cererea sa vizând întoarcerea fiicei sale în Turcia. După ce încercările de soluționare amiabilă a cauzei au eșuat, la 8 iunie

2018 Guvernul a formulat o declarație unilaterală, prin care a recunoscut încălcarea dreptului reclamantului la respectarea vieții sale de familie, propunând în acest sens achitarea sumei de 8000 de euro pentru orice prejudiciu material și moral, inclusiv costuri și cheltuieli, care a fost acceptată de CtEDO. În două (2) cazuri au fost încheiate acorduri de reglementare amiabile, acceptate de Curte: **cauza V. B. v. Republica Moldova** (cererea nr. 59958/10), unde reclamantul invocă încălcarea Articolului 8 din Convenție din cauza eșecului autorităților de a respecta dreptul său la protecția datelor cu caracter medical. În urma analizei circumstanțelor cauzei și a jurisprudenței Curții în cauze similare, Guvernul și reclamantul au încheiat un acord de reglementare amiabilă a cauzei. Astfel, Curtea a luat act de acordul respectiv, potrivit căruia Guvernul s-a angajat să-i achite suma de 4330 de euro pentru orice prejudiciu,

* m.dimitras@procuratura.md

137 <http://agent.gov.md/>

inclusiv costuri și cheltuieli, în schimbul retragerii de către reclamant a tuturor pretențiilor înaintate față de Republica Moldova în cauza dată, și a decis în unanimitate radierea cererii de pe rol, în baza Articolului 39 din Convenție și **cauza Șoitu v. Republica Moldova** (nr. 18835/08), privind încălcarea dreptului de acces la un tribunal, prevăzut de Articolul 6 § 1 din Convenție, ca urmare a eșecului instanțelor naționale de a-i examina cauza sa. Curtea a recepționat un acord de soluționare amiabilă a cauzei semnat de ambele părți, prin care reclamantul a acceptat să renunțe la orice plângeri înaintate față de Republica Moldova în privința circumstanțelor care au stat la baza acestei cereri, în schimbul achitării de către Guvern a sumei de 5300 de euro, care va determina soluționarea definitivă a cauzei. Considerând că acest acord este bazat pe respectarea drepturilor omului garantate prin Convenție și prin Protocoalele sale, și în lipsa oricăror motive care ar justifica continuarea examinării cererii, Curtea a decis să radieze cauza de pe rol.

Tot în această perioadă a anului 2019, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (Curtea) a pronunțat **14 hotărâri** în care a fost vizată Republica Moldova privind:

I. Violarea art. 5 § 3 CEDO constatată în **cauza Sirencu v. Republica Moldova** (cererea nr. 52053/15)¹³⁸. În această speță, reclamanta s-a plâns în baza Articolului 5 §§ 1 și 3 din Convenție, susținând că a fost plasată în arest la domiciliu și în arest preventiv timp de aproximativ trei săptămâni în lipsa bănuiei rezonabile că a comis o infracțiune, precum și în absența motivelor relevante și suficiente în acest sens. Curtea a constatat că, în decizia de aplicare a detenției în privința reclamantei din 15 octombrie 2015, Curtea de Apel Chișinău a declarat că arestul preventiv a avut drept scop pedepsirea și descurajarea comportamentului antisocial și că manifestările nejustificate de clemență ar fi putut încuraja acțiunile comportamentului antisocial și afecta încrederea societății în organele de forță. În context, Curtea a considerat necesar să reamintească faptul că scopul detenției preventive în temeiul art. 5 § 1 (c) este de a promova interesele justiției prin aducerea suspectului în fața autorității de drept competente, și nu de a-l pedepsi pe acesta sau de a-i descuraja pe alții de la o activitate criminală. În cele din urmă, Curtea a constatat că existat o încălcare a Articolului 5 § 3 din Convenție.

Hotărârea Gorea v. Republica Moldova (cererea nr. 63507/11)¹³⁹ din 22 ianuarie 2019, unde Curtea Europeană a Drepturilor Omului a considerat că nu există vreun motiv de a concluziona altfel decât instanțele naționale, care au recunoscut încălcarea Articolului 5 § 1 din Convenție. Astfel, ea a notat că reclamantului i-a

fost acordată o despăgubire echivalentă cu 500 euro pentru prejudiciul moral, iar această sumă este considerabil mai mică decât sumele acordate de către Curte în cauzele în care a fost constatată încălcarea Articolului 5 § 1 din Convenție (a se vedea, spre exemplu, *Ialamov v. Republica Moldova*, nr. 65324/09, 12 decembrie 2017). Ținând cont de acest raționament, Curtea a constatat încălcarea Articolului 5 § 1 din Convenție din cauza despăgubirii insuficiente acordate de către instanțele naționale pentru detenția ilegală a reclamantului timp de 5 zile. În cele din urmă, Curtea a acordat reclamantului 4000 euro pentru prejudiciul moral.

II. Încălcarea art. 6 § 1 CEDO – 6 cazuri: – Cauza Graciova v. Republica Moldova (cererea nr. 43404/08)¹⁴⁰, reclamanta s-a plâns în fața Curții de încălcarea articolului 6 § 1 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, invocând faptul că decizia instanței supreme, privind inadmisibilitatea recursului său, pronunțată într-un litigiu locativ, nu fusese motivată suficient. De asemenea, reclamanta s-a plâns de violarea dreptului său de acces la justiție, urmare a refuzului Curții Supreme de Justiție de a examina cererea sa de recurs, fiind astfel și victima unei încălcări a Articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție. Curtea a hotărât că a avut loc încălcarea Articolului 6 § 1 din Convenție și a acordat reclamantei 1500 de euro pentru prejudiciul moral și 1000 euro cu titlu de costuri și cheltuieli.

Hotărârea în cauza **Carpov v. Republica Moldova**¹⁴¹ (cererea nr. 6338/11) din 12 februarie 2019, unde Curtea a subliniat că admitând un apel depus într-un litigiu civil în afara termenului legal, instanțele naționale au încălcat principiul securității raporturilor juridice și, respectiv, dreptul reclamantului la un proces echitabil garantat de către Articolul 6 § 1 din Convenție. Curtea i-a acordat reclamantului 2500 de euro pentru prejudiciul material, 2000 euro pentru prejudiciu moral și 1480 euro în calitate de costuri și cheltuieli.

Cauza Cristea v. Republica Moldova (cererea nr. 35098/12) din 12 februarie 2019, în care Curtea a constatat că a avut loc o violare a Articolului 6 § 1 și a Articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție din cauza neexecutării în termen rezonabil a hotărârii judecătorești cu privire la alocarea spațiului locativ, adoptate în favoarea reclamantului. De asemenea, Curtea a constatat și violarea Articolului 13 din Convenție din cauza lipsei unui recurs intern efectiv și a acordat reclamantului 3400 euro pentru prejudiciul material și 2500 euro pentru prejudiciul moral.

La 5 martie 2019 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea în **cauza Negura și alții v. Republica Moldova** (cererea nr. 16602/06). Reclamantii

¹³⁸ <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189167>

¹³⁹ <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2019/02/GOREA-v.-MDA-ROM-1.pdf>

¹⁴⁰ <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2019/03/CAUZA-GRACIOVA-v.-REPUBLICA-MOLDOVA-2.pdf>

¹⁴¹ <http://agent.gov.md/wp-content/uploads/2019/04/CARPOV-v.-MDA-ROM-1.pdf>

sunt antreprenori care au obținut de la autoritățile locale din Leova patente pentru a-și putea vinde anumite produse la o piață locală. Toți reclamanții își desfășurau activitatea pe teritoriul unei piețe private din centrul orașului Leova de luni până sâmbătă. Ei au solicitat în repetate rânduri autorităților locale să declare luna zi liberă și să le permită să activeze duminica. Curtea a constatat încălcarea Articolului 6 § 1 din Convenție (dreptul cu privire la accesul la o instanță de judecată a fost limitat fără temei legal), acordând reclamanților câte 100 EUR pentru prejudiciul moral și suma de 15000 lei cu titlu de costuri și cheltuieli.

Hotărârea în cauza *Ichim v. Republica Moldova*¹⁴² (cererea nr. 50886/08), în contextul prezentei cauze, Curtea a notat că nu a fost justificată redeschiderea procedurii civile la nivel național și a considerat că a avut loc violarea Articolului 6 § 1 din Convenție și a Articolului 1 Protocolul nr. 1 din cauza încălcării principiului securității raporturilor juridice, astfel acordând reclamantei 2000 euro pentru prejudiciul moral și 70 euro în calitate de costuri și cheltuieli.

Cauza *Dmitrieva v. Republica Moldova* (cererea nr. 28347/08) din 26.03.2019, unde reclamanta s-a plâns Curții în baza Articolului 6 din Convenție. Guvernul a formulat o declarație unilaterală, care însă nu a fost acceptată de către Curte, aceasta declarând cererea admisibilă. Examinând fondul cauzei, Curtea a accentuat că una din principalele probleme relevate în prezenta cauză este dacă reclamanta a acceptat mita ca urmare a influenței exercitate asupra ei de către V., în calitate de agent sub acoperire, sau dacă acesta din urmă, asistat de către autorități, s-a alăturat activității infracționale a reclamantei. Ținând cont de circumstanțele cauzei, Curtea a considerat că prezenta speță se referă la “categoria cauzelor de provocare” (*a se compara cu Matanović v. Croația*, nr. 2742/12, §§ 136-137, 4 aprilie 2017, și *Ramanauskas v. Lituania* (nr. 2), 55146/14, § 64, 20 februarie 2018; *a se vedea Trifontsov v. Rusia* (dec.), nr. 12025/02, 9 octombrie 2012). Curtea a evidențiat că rolul lui V., în cadrul procedurii în urma denunțării, era asemănătoare cu cel al unui agent sub acoperire. Cu toate acestea, în lipsa informațiilor relevante din dosar, Curtea nu a putut să concluzioneze fără echivoc existența sau absența unei provocări din partea poliției. În asemenea condiții, Curtea a examinat respectarea garanțiilor procesuale. Reclamanta a susținut pe tot parcursul procedurilor în fața instanțelor naționale că ea fusese provocată să comită infracțiunea. Curtea de Apel Chișinău a condamnat reclamanta fără a clarifica dacă a existat o provocare, chiar dacă prima instanță a răspuns în mod afirmativ, pronunțând o sentință de achitare. Curtea Supremă de Justiție a confirmat soluția instanței de apel fără a se pronunța asupra acestei chestiuni. Rea-

mintind că este necesar ca agenții sub acoperire și orice persoană care ar putea să depună mărturie cu privire la problema provocării polițienești să fie audiată de către instanță și să fie chestionată de către apărare, ori să fie prezentate cel puțin motive întemeiate atunci când este imposibil acest lucru (*Lagutin și alții v. Rusia*, nr. 6228/09 și altele 4, § 101, 24 aprilie 2014, și *Virgil Dan Vasile*, nr. 35517/11, § 46, 15 mai 2018), Curtea a apreciat că instanțele naționale nu au prezentat motive detaliate și suficiente pentru a justifica absența lui I. în fața lor (*a se compara cu Bobeș v. România*, nr. 29752/05, § 39, 9 iulie 2013). În plus, Curtea de Apel Chișinău nu l-a audiat *in personam* pe V. atunci când a casat achitarea pronunțată de către prima instanță, în timp ce declarația lui era esențială pentru a determina dacă a avut loc o provocare și pentru a soluționa cauza. Curtea a estimat că reclamanta nu a beneficiat de garanții procesuale adecvate și, prin urmare, procesul penal desfășurat împotriva ei nu a fost echitabil, ceea ce constituie o încălcare a Articolului 6 din Convenție și a acordat reclamantei 3600 de euro pentru prejudiciul moral și 2000 de euro pentru costurile și cheltuielile suportate.¹⁴³

III. Încălcarea art. 8 CEDO – 2 cauze. La 5 martie 2019 Curtea Europeană a Drepturilor Omului a pronunțat hotărârea în cauza *Bittoun v. Republica Moldova* (cererea nr. 51051/15). Reclamantul s-a plâns în fața Curții în baza Articolului 8 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, invocând că autoritățile din Republica Moldova nu au întreprins măsurile necesare pentru a-i permite să mențină legătura cu fiica sa. Totodată, invocând încălcarea Articolului 13, reclamantul s-a plâns de lipsa unui remediu intern efectiv pentru a-și apăra drepturile garantate de către Articolul 8 din Convenție. Curtea a notat că există divergențe între părți cu privire la momentul din care autoritățile naționale urmau să își îndeplinească obligațiile pozitive pentru a garanta reclamantului dreptul de vizită cu copilul său. Guvernul a indicat că autoritățile naționale nu au putut interveni în cazul reclamantului în perioada în care nu exista o decizie definitivă și executorie prin care să fie stabilită paternitatea sa în raport cu fiica sa.

Curtea a indicat că atunci când reclamantului i-a fost stabilit un grafic de întrevederi cu copilul său, deși hotărârea instanței cu privire la paternitatea reclamantului nu era definitivă la acel moment, nu existau controverse cu referire la relația familială dintre aceștia. Nu era contestat faptul că fiica reclamantului a locuit în primele luni de viață la domiciliul său, iar mama copilului a consimțit acțiunea reclamantului de stabilire a paternității. De asemenea, Curtea a observat că, după ce a convocat ambii părinți, organul de tutelă nu a pus la îndoială existența unei legături familiale dintre reclamant și copil, ci din contra, a stabilit un drept de vizită.

142 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-191778>

143 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-191927>

Curtea a notat că reclamantul trebuia să dispună de un cadru juridic adecvat și suficient pentru a asigura respectarea dreptului de vizită din momentul fixării primului grafic de întrevederi. Cu toate acestea, acțiunile întreprinse de către organul de tutelă s-au limitat la îndemnarea reclamantului să apeleze la alte autorități. Curtea a constatat că legislația națională, în modul în care fusese interpretată și aplicată de către autorități, nu a permis protejarea intereselor reclamantului în baza Articolului 8 din Convenție și a acordat reclamantului 7500 euro pentru prejudiciul moral și 2000 euro pentru costuri și cheltuieli.¹⁴⁴

IV. Violarea art. 10 CEDO constată în cauza *Măță-saru v. Republica Moldova* (cererile nr. 69714/16 și 71685/16). La 29.01.2013 reclamantul a desfășurat o acțiune de protest în fața sediului Procuraturii Generale. În acest scop el a utilizat două sculpturi din lemn care reprezentau organe genitale de care erau atașate poze ale unor funcționari de stat. După aproximativ o oră de protest, sculpturile respective au fost ridicate în calitate de corpuri delictive. Prin sentința sa din 2 martie 2015, Judecătoria Râșcani a condamnat reclamantul la 2 ani de închisoare pentru huliganism, cu suspendarea condiționată pe un termen de probă de 3 ani. Instanța a notat că, prin expunerea în mod public a sculpturilor cu caracter obscen, reclamantul a adus atingere moralității publice, iar asocierea funcționarilor de stat cu organe genitale a depășit limita criticii admisibile. Apelul și recursul reclamantului au fost respinse ca vădit nefondate. În fața Curții reclamantul a invocat că autoritățile naționale îi curmăseră protestul pașnic, condamându-l la 2 ani privațiune de libertate, suspendată condiționat pe un termen de probațiune de 3 ani. Curtea a notat că severitatea sancțiunii aplicată reclamantului de către instanțele naționale, prin natura sa, nu doar a avut repercusiuni asupra acestuia, ci și putea avea un semnificativ efect descurajator asupra altor persoane cu referire la exercitarea libertății de exprimare. Curtea a statuat că, deși atingerea adusă de către autoritățile interne dreptului la libertatea de exprimare a reclamantului ar fi putut să fie justificată prin interesul restabilirii echilibrului dintre diversele interese concurente în prezenta cauză, pedeapsa penală aplicată a fost evident disproporționată, prin natura și gravitatea ei, în raport cu scopul legitim urmărit de către autorități prin condamnarea reclamantului pentru huliganism, și nu a fost „necesară într-o societate democratică”. Astfel, Curtea a hotărât că a avut loc o încălcare a Articolului 10 din Convenție, iar simpla constatare a încălcării reprezintă, în sine, o reparație echitabilă suficientă pentru prejudiciul moral provocat reclamantului, costurile și cheltuielile fiind estimate la 2000 EURO.¹⁴⁵

V. Violarea Articolul 1 din Protocolul nr. 1 adițional la Convenție – Hotărârea în cauza *Pecotox-AIR S.R.L. v. Republica Moldova* (cererea nr. 45506/09), în care Curtea a constatat că ingerința în dreptul de proprietate a companiei reclamante fusese arbitrară și, prin urmare, ilegală în sensul Articolului 1 din Protocolul nr. 1 la Convenție (sistarea licenței de zbor a operatorului aerian) și a acordat societății reclamante 3000 de euro pentru prejudiciul moral și 2500 de euro cu titlu de costuri și cheltuieli.¹⁴⁶

Anexă: Sumele acordate de CtEDO în anii 2017-2018

STATUL	Anul 2017	Anul 2018
Albania	123 600 €	13 452 860 €
Andorra	0 €	0 €
Armenia		195 940 €
Austria	145 312 €	73 180 €
Azerbaijan	817 451 €	186 972 €
Belgium	137 660 €	38 905 €
Bosnia and Herzegovina	33 300 €	182 661 €
Bulgaria	639 035 €	794 968 €
Croatia	669 733 €	453 537 €
Cyprus	0 €	56 370 €
Czech Republic	88 799 €	78 922 €
Denmark	0 €	0 €
Estonia	8 300 €	6 000 €
Finland	28 502 €	0 €
France	88 279 €	6 731 310 €
Georgia	120 151 €	36 633 €
Germany	54 748 €	1 126 472 €
Greece	3 660 288 €	1 396 839 €
Hungary	1 036 832 €	5 578 364 €
Iceland	25 000 €	17 500 €
Ireland	20 000 €	9 000 €
Italy	12 545 831 €	9 792 285 €
Latvia	142 284 €	23 410 €
Liechtenstein	0 €	0 €
Lithuania	190 817 €	428 464 €
Luxembourg	0 €	0 €
Malta	52 500 €	699 540 €
Republic of Moldova	98 698 €	297 355 €
Monaco	3 000 €	0 €
Montenegro	118 741 €	87 270 €
Netherlands	33 356 €	22 062 €
North Macedonia	87 530 €	124 900 €
Norway	0 €	25 000 €
Poland	1 755 819 €	852 177 €
Portugal	157 635 €	273 075 €
Romania	2 660 196 €	5 806 667 €
Russian Federation	14 557 886 €	13 115 481 €
San Marino	0 €	0 €
Serbia	147 386 €	251 400 €
Slovak Republic	5 940 023 €	3 926 843 €
Slovenia	170 790 €	85 344 €
Spain	822 031 €	78 071 €
Sweden	5 000 €	3 300 €
Switzerland	107 562 €	70 720 €
Turkey	11 580 458 €	1 559 380 €
Ukraine	1 195 237 €	794 586 €
United Kingdom	222 677 €	6 120 €
TOTAL	60 399 112 €	68 739 884 €

144 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-191778>

145 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189169>

146 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-189152>

EVOLUȚIA JURISPRUDENȚEI ÎN CAUZELE DESPRE HULIGANISM

Victoria BOLDESCO*
*Procuror în Secția reprezentare
în procedurile non-penale și
implementare CEDO*

ABSTRACT

The article deal with the criminal case of hooliganism involving actions that grossly infringe public order, accompanied by violence inflicted upon individuals: case law divergences (art. 287 of the Criminal Code).

Keywords: *hooliganism; criminal offence; contravention; the violation of public order; violence; predictability.*

Huliganismul este o acțiune de tulburare a ordinii publice și moralei, exprimată prin manifestări brutale care denotă o vădită lipsă de cuviință, bun simț și de respect față de relațiile sociale cu privire la cinstea, demnitatea, integritatea corporală, sănătatea sau libertatea psihică a persoanei.

Într-o primă manifestare, fapta de huliganism este sancționată de Codul contravențional al Republicii Moldova – prevăzută de art. 354 „Huliganismul nu prea grav” din Codul contravențional, care rezidă în: *acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce încalcă normele morale, tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice.*

Încriminată la art. 287 din Codul penal al Republicii Moldova, fapta de huliganism se prezintă într-o variantă-tip și două variante agravate.

În varianta-tip, această faptă este incriminată la alin. (1) art. 287 CP RM: *acțiunile intenționate care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor sau de amenințarea cu aplicarea unei asemenea violențe, de opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice, precum și acțiunile care, prin conținutul lor, se deosebesc printr-un cinism sau obraznicie deosebită.*

Fapta de huliganism în prima sa variantă este incriminată la alin.(2) art. 287 CP RM, atunci când această faptă este săvârșită: *de o persoană care anterior a săvârșit un act de huliganism (lit.a)) – (n.a cu condiția să nu fi fost anterior pedepsit pentru acesta); de două sau mai multe persoane (lit.b)).*

În fine, conform alin.(3) art. 287 CP RM, răspunderea pentru huliganism se agravează, dacă această faptă este săvârșită cu aplicarea sau cu începerea aplicării armei

* v.boldesco@procuratura.md

sau a altor obiecte pentru vătămarea integrității corporale sau sănătății.

Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție „Cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism”, nr. 4 din 19.06.2006 este consacrată interpretării oficiale a art. 287 CP RM. Deși scopul acestei hotărâri constă în aplicarea corectă și uniformă a legislației ce vizează examinarea cauzelor despre huliganism, prin caracterul său extrem de vag, ea nu reușește decât într-o măsură foarte redusă să contribuie la eforturile de interpretare și aplicare corectă în practică a art. 287 din Codul penal¹⁴⁷.

Cu toate acestea, expresia utilizată de legiuitor – „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică” – nu este lipsită de echivoc și obscurități, în particular, adjectivul „grosolan”. Acest lucru a fost semnalat încă în anul 2003 în Expertiza Codului penal al Republicii Moldova, realizată în cadrul Programului de cooperare al Consiliului Europei pentru consolidarea statului de drept¹⁴⁸. Astfel, după V. Coussirat-Coustère (unul dintre experții solicitați de către Consiliul Europei să facă expertiza legii penale a țării noastre): „Reformularea se impune în cazul alin.(1) art. 287 CP RM, care conține elemente prea vagi, pentru a fi temei pentru răspunderea penală a autorului. Huliganismul poate să nu „încalce grosolan ordinea publică” și astfel să reprezinte doar un comportament ostil față de societate, iar pentru un asemenea comportament ar fi exagerat ca cineva să fie supus pedepsei penale”.

Rolul decizional conferit instanțelor urmărește tocmai disiparea dubiilor ce persistă cu ocazia interpretării normelor.

Ab initio, trebuie să menționăm că fapta de huliganism își are sorginea în dreptul sovietic, păstrându-și ramificațiile actuale, în special, în statele din ex spațiul URSS¹⁴⁹.

Din această perspectivă și Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (în continuare CtEDO) a fost sesizată în mai multe rânduri, pentru a se expune asupra garanției de respectare a drepturilor omului din perspectiva clarității și previzibilității normelor incriminatoare ale huliganismului.

Urmând aceste raționamente, în speța *Galstyan vs Armenia*, referindu-se la o dispoziție analogică cu art. 354 Cod contravențional al Republicii Moldova (care sancționează huliganismul nu prea grav, adică acostarea jignitoare în locuri publice a persoanei fizice, alte acțiuni similare ce tulbură ordinea publică și liniștea persoanei fizice), Curtea Europeană pentru Drepturile Omului (în continuare – CtEDO) a apreciat că aceasta

este formulată cu suficientă precizie. Pentru a se statua astfel, pe scurt, CtEDO a subliniat că ia în calcul diversitatea inerentă a faptelor ce atentează la ordinea publică. În consecință, s-a concluzionat că ingerința a fost prevăzută de lege¹⁵⁰.

Mai târziu, în cauza *Shvydka vs Ucraina*, CtEDO nu a fost de acord cu poziția reclamantei că prevederile art. 173 din Codul Ucrainei cu privire la contravențiile administrative (normă corespondentă cu art. 354 Cod contravențional) nu îi sunt aplicabile. În context, s-a remarcat că dispoziția în cauză se referă, în special, la comportamentul ofensator și la tulburarea ordinii publice. În opinia CtEDO, ruperea panglicii de pe o coroană (depusă de către Președintele țării cu prilejul Zilei Independenței Ucrainei) ar putea fi considerată ca intrând în sfera de aplicare a normei menționate. În continuare, s-a remarcat că „definiția huliganismului nu prea grav este destul de generală, iar interpretarea și aplicarea acesteia în practică ar putea deschide calea unor abuzuri”. Chiar și așa, Curtea de la Strasbourg a notat că, în speță, reclamanta (membră a unui partid politic de opoziție) a recurs la un gest provocator de natură să tulbure sau să insulte una dintre persoanele prezente la eveniment. Având în vedere comportamentul reclamantei și calificarea dată acțiunilor sale de către instanțele judecătorești naționale (a Ucrainei), CtEDO a concluzionat că recunoașterea reclamantei ca fiind vinovată de huliganism nu prea grav și aplicarea unei sancțiuni (privarea de libertate pe un termen de 10 zile), care este prevăzută de dispozițiile relevante ale articolului corespunzător din Codul Ucrainei cu privire la contravențiile administrative, a respectat cerința de legalitate¹⁵¹.

Cu toate că aceste spețe se referă la contravenția de huliganism nu prea grav, statuările instanței europene pot fi extrapolate cu ușurință și în privința faptei prevăzute la art. 287 CP RM, mai cu seamă, sub aspectul elucidării noțiunii „acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică”. Or, prin suprapunere, se poate sesiza că, semnificația atribuită acestui concept de către instanța supremă reprezintă, în esență, un efect de oglindă al prevederilor art. 354 Cod contravențional. După această clarificare, observăm că în ambele cauze s-a pus sub lupa analizei un text legislativ formulat în termeni aproape identici. Însă abordarea a fost diferită. În timp ce în prima speță Curtea de la Strasbourg a apreciat că norma a fost previzibilă, biziindu-se doar pe modalitățile faptice ce pot să lezeze ordinea publică; atunci, în cea de-a doua, s-a admis, mai întâi, că definiția huliganismului nu prea grav este destul de generală, motiv pentru care s-a dat un semnal de alarmă că cei abilitați cu aplicarea legii ar putea avea cutezanța să o interpreteze și să o aplice arbitrar. Apoi, CtEDO a procedat și la analiza felului în

147 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism. Disponibil: <https://goo.gl/5Efhyk>

148 COUSSIRAT-COUSTÈRE, V. Expertiza Codului penal al Republicii Moldova. Disponibil: <https://goo.gl/tMUxz7>

149 PRADEL, J. Droit pénal comparé. Paris: Dalloz, 1995

150 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-83297>

151 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-147445>

care norma în discuție a fost interpretată și aplicată de către instanțele naționale, ca până la urmă să constate că s-a respectat cerința de previzibilitate. În viziunea CtEDO instanțele naționale au calificat într-o manieră predictibilă și rezonabilă conduita reclamantei¹⁵².

Marea Cameră a CtEDO în cauza *Kudrevičius și alții vs Lituania*, a recunoscut tranșant că „prin însăși natura sa noțiunea «încălcarea ordinii publice», utilizată în alin.(1) art. 283 Cod penal al Lituaniei (normă care prevede răspunderea pentru fapta celui care organizează sau provoacă un grup de persoane la săvârșirea actelor de violență, distrugerea bunurilor sau alte încălcări grave ale ordinii publice și, de asemenea, pentru fapta persoanei care, în timpul dezordinilor în masă aplică violența, distruge bunurile sau în alt mod încalcă grav ordinea publică – n.a.), este vagă într-o anumită măsură. Cu toate acestea, dat fiind faptul că viața cotidiană poate fi perturbată printr-un număr infinit de modalități, ar fi ireal să se aștepte ca legiuitorul național să stabilească într-o listă exhaustivă mijloacele ilegale de realizare a acestui scop interzis (subl. ne aparține). Prin urmare, Marea Cameră a CtEDO a apreciat că terminologia utilizată pentru formularea prevederilor alin.(1) art. 283 Cod penal al Lituaniei corespunde cerințelor de calitate ce decurg din jurisprudența sa”. S-a subliniat că interpretarea acestei dispoziții dată de către instanțele naționale în prezenta cauză nu a fost nici arbitrară și nici imprezvizibilă, iar reclamantii ar fi putut prevedea, într-o măsură rezonabilă în circumstanțele cauzei, că acțiunile lor (*id est*: blocarea traficului pe trei autostrăzi principale timp de 2 zile), ce au cauzat obstrucționarea de lungă durată a activităților vieții cotidiene, a traficului (rutier) și a activităților economice, erau susceptibile de a fi considerate ca „încălcări grave ale ordinii publice”, atrăgând astfel incidența alin.(1) art. 283 Cod penal al Lituaniei (normă analogică cu art. 285 CP RM)¹⁵³.

Cu referire la jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului în cauzele împotriva Moldovei, este de menționat *hotărârea în cauza Mătăsaru c. Moldovei* (nr. 69714/16), în care CEDO a constatat că sancționarea reclamantului cu închisoarea pentru huliganism (art. 287 Cod penal) este contrară libertății de exprimare garantate de art. 10 al Convenției Europene pentru Drepturile Omului.

Reclamantul, Anatol Mătăsaru a protestat pe 29 ianuarie 2013, de ziua profesională a procurorilor, începând cu ora 10.00, în fața Procuraturii Generale. La protest el a adus două obiecte artizanale asemănătoare unui falos și unui vagin. Pe acestea el a plasat pozele unor politicieni și conducători ai procuraturii. Potrivit lui,

prin protest, el a dorit să atragă atenția asupra influenței politicului asupra procurorilor. Protestul a durat circa o oră, fiind întrerupt de poliție.

Mătăsaru a fost acuzat penal de huliganism (art. 287 Cod penal). La 2 martie 2015, Judecătoria Rîșcani, mun. Chișinău, l-a găsit vinovat și l-a condamnat pe reclamant la doi ani de închisoare, cu suspendarea pedepsei pe un termen de 3 ani. Individualizând sancțiunea, judecătorul a menționat că reclamantul a fost anterior amendat pentru fapte similare, care nu au schimbat comportamentul acestuia. De asemenea, judecătorul a considerat protestul imoral, deoarece obiectele folosite la protest puteau fi văzute de copii, iar asimilarea angajărilor statului cu organe genitale depășește limita permisă într-o societate democratică. Hotărârea dată a fost menținută până la Curtea Supremă de Justiție. Toți judecătorii au considerat că, având în vedere caracterul obscen al protestului, acesta nu este protejat de libertatea de exprimare.

CtEDO a constatat că libertatea de exprimare este aplicabilă în această situație, chiar dacă protestul era obscen. CEDO s-a întrebat de ce fapta a fost calificată drept huliganism penal (art. 287 Cod penal), dacă putea fi calificată drept contravenție (art. 354 Cod contravențional)? Potrivit practicii judiciare, doar huliganismul grav însoțit de acte de violență poate fi calificat conform Codului penal. Cu toate acestea, CEDO nu a decis în mod definitiv acest aspect, deoarece existau alte motive pentru a constata violarea. CEDO a notat că niciun judecător nu a examinat proporționalitatea sancțiunii aplicate cu libertatea de exprimare. A fost aplicată cea mai severă pedeapsă posibilă – închisoarea, care a fost suspendată pentru trei ani. Această sancțiune are un efect descurajant asupra manifestării libertății de exprimare nu doar în raport cu reclamantul, ci și cu alte persoane. Faptul că sancțiunea a fost suspendată nu afectează această concluzie.

Deși reclamantul a pretins prejudicii morale, acestea nu au fost acordate. CEDO a obligat totuși Guvernul să plătească reclamantului EUR 2000 pentru onorariile avocaților¹⁵⁴.

Urmează să consemnăm că infracțiunea de huliganism, art. 287 Cod penal, trebuie delimitată de alte fapte nepenale, în particular de contravenția din art. 354 Cod contravențional, dat fiind că huliganismul incriminat de norma penală, în afară de prezența acțiunii principale – încălcarea grosolană a ordinii publice, presupune și prezența unei acțiuni adiacente – acțiune exprimată, alternativ, în: aplicarea violenței asupra persoanelor, amenințarea cu aplicarea violenței asupra persoanelor, opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice.

152 Gh. RENTIĂ Huliganismul ce implică acțiuni care încalcă grosolan ordinea publică, însoțite de aplicarea violenței asupra persoanelor: divergențe jurisdențiale, Revista Națională de Drept, 2017, nr.12, p.9

153 <http://hudoc.echr.coe.int/eng?i=001-158200>

154 <http://agent.gov.md/matasar-v-republica-moldova-3/>

În cauza deferită judecății, aceste acțiuni adiacente nu au fost comise de inculpat, mai mult ca atât, partea acuzării nici nu a prezentat careva probe în vederea susținerii învinuirii date. Pe cale de consecință, statuiem că art. 287 Cod penal poate fi incriminat, doar dacă făptuitorul nu se limitează la acostarea jignitoare în locurile publice a persoanelor fizice și tulbură ordinea publică, dar pe lângă aceasta mai recurge și la aplicarea violenței, la amenințarea cu aplicarea violenței sau la opunerea de rezistență violentă reprezentanților autorităților sau altor persoane care curmă actele huliganice. Astfel, doar în acest fel, fapta pe care o comite făptuitorul depășește gradul de pericol social al unei contravenții, atingând gradul de pericol social al unei infracțiuni¹⁵⁵.

În continuare, ținem să explicăm că linia de demarcare dintre infracțiunea prevăzută de art. 287 Cod penal și contravenția reglementată de art. 354 Cod Contravențional este foarte sensibilă, iar atunci când există îndoieli cu privire la calificarea corectă a acțiunilor făptuitorului, instanțele urmează a se ghida de principiu „*in dubio pro reo*”, adică, în alți termeni, se sugerează de tratat îndoielile în favoarea făptuitorului, aplicându-i făptuitorului răspunderea conform normelor contravenționale¹⁵⁶.

Prin Hotărârea nr. 6/2017, Plenul Curții Supreme de Justiție a elucidat și semnificația violenței exercitate în contextul încălcării grosolane a ordinii publice. Astfel, la pct. 3) din Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism nr. 4 din 19 iunie 2006, s-a făcut următoarea precizare: „Notă: (...) în sensul art. 287 CP RM, prin «violență» se înțelege violența soldată cu vătămarea ușoară a integrității corporale sau a sănătății, fie cu vătămare neînsemnată, care nu presupune nici dereglarea de scurtă durată a sănătății, nici pierderea neînsemnată și stabilă a capacității de muncă”¹⁵⁷.

155 BRÎNZA, S., STATI, V. Unele aspecte ale practicii de aplicare a răspunderii penale pentru fapta de huliganism (art. 287 C. pen. RM). În: Revista Națională de Drept, 2008, nr.5, p.2; BRÎNZA, S., STATI

156 Чиняков Олег Евгеньевич ОСОБЕННОСТИ ЮРИДИЧЕСКОЙ КОНСТРУКЦИИ - СТ. 213 УК РФ (ХУЛИГАНСТВО), стр.28

157 Hotărârea Plenului Curții Supreme de Justiție nr.6 din 15 mai 2017 de modificare și completare a Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție nr.4 din 19 iunie 2006 cu privire la practica judiciară în cauzele penale despre huliganism. Disponibil: <https://goo.gl/bPAKLo>

PAGINA ORGANELOR DE AUTOADMINISTRARE A PROCURORILOR

ADRIAN BORDIAN:

Responsabilizarea procurorilor și sporirea imaginii instituției –
obiective ale modificărilor operate în Codul de etică..... 79

RESPONSALIZAREA PROCURORILOR ȘI SPORIREA IMAGINII INSTITUȚIEI – OBIECTIVE ALE MODIFICĂRILOR OPERATE ÎN CODUL DE ETICĂ

Adrian BORDIANU*
*procuror, membru al Consiliului
Superior al Procurorilor*

ABSTRACT

The author presents interesting aspects the Code of Ethics of Prosecutors, which is a record of ethical and moral principles which shall be followed by all prosecutors in the performance of professional duties.

Key words: *professional ethics, moral principle, Code of ethics, justice, the dignity of the profession, honesty, confidentiality.*

Potrivit art. 67 alin.(1) lit.d) din *Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură*, aprobarea Codului de etică al procurorilor și a modificărilor la acesta este de competența exclusivă a Adunării Generale a Procurorilor.

Consiliul Superior al Procurorilor elaborează proiectul Codului de etică al procurorilor, precum și proiectele de modificare a acestuia și le propune spre aprobare Adunării Generale a Procurorilor (art. 70 alin.(1) lit.o) din *Legea nr. 3/2016 cu privire la Procuratură*).

Aceste prevederi legale sunt inspirate de însuși caracterul și rolul normelor de etică.

Comportamentul profesional al procurorilor este guvernat, pe lângă legislația materială și procesual-penală, de o multitudine de acte normative, care vin să asigure calitatea și eficiența Procuraturii, dar care sunt impuse

din afara structurii de către legiuitor, sau chiar și din interiorul instituției prin exercitarea de atribuții ierarhice în condițiile legii.

Normele etice, spre deosebire de celelalte norme, se bazează pe ideea asumării conduitei morale corecte de către corpul de procurori, acestea nefiind impuse statal.

Asemenea abordare este susținută și de majoritatea actelor internaționale. Toate ele, subliniind importanța codurilor de conduită etică pentru agenții statului care aplică legea, vin în sprijinul acestei idei cu declarații, principii, linii directorii, avize, recomandări dar evitând norme cu un caracter imperativ.

În anul 2018 în cadrul Consiliului Superior al Procurorilor a fost elaborat un proiect de modificare a Codului de etică al procurorilor, având următoarele scopuri:

- includerea în Cod a valorilor instituției și a profesiei, care să devină concomitent și puncte de referință pentru interpretarea și aplicarea acestui act;

* a.bordianu@procuratura.md

- descrierea detaliată a unor principii și reguli de conduită pentru procurori, ținând cont de Liniile directoare europene privind etica și conduita procurorilor „Liniile directoare de la Budapesta”, adoptate la Conferința procurorilor generali din Europa la 31 mai 2005;
- definirea transparenței drept o regulă și un factor capabil de a crește încrederea în Procuratură în spiritul Recomandării Rec (2003)13 a Comitetului Miniștrilor către statele membre privind furnizarea de informații prin intermediul mass-media în legătură cu procesele penale;
- dezvoltarea institutului consilierii etice, în conformitate cu recomandările Grupului de State contra Corupției (GRECO).

Prin Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr. 12-169/18 din 12.12.2018 a fost constituit un grup de lucru pentru distribuirea proiectului de modificare a Codului colectivelor de procurori, recepționarea, sistematizarea opiniilor parvenite și definitivarea proiectului, care a fost înaintat spre aprobare Adunării Generale a Procurorilor. Prin Hotărârea Adunării Generale a Procurorilor nr.1 din 22 februarie 2019 amendamentele propuse au fost votate.

Includerea în Codul de etică a valorilor profesiei a fost realizată prin expunerea de argumente generale și enumerarea acestor valori în preambulul la Cod. Din multitudinea de valori propuse pe parcursul lucrărilor desfășurate pe marginea proiectului, au fost selectate și incorporate în Cod următoarele șase valori: **statul de drept, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui**, de rând cu **independența, imparțialitatea și integritatea** procurorilor. Drept repere la această alegere au servit Constituția, Legea cu privire la Procuratură, actele internaționale relevante, inclusiv și angajamentele care rezultă din Acordul de asociere între Republica Moldova și Uniunea Europeană. Nu în ultimul rând, au fost luate în calcul și gradul, la care a avansat reformarea instituției.

Importanța expunerii în cod a valorilor profesiei se rezumă la următoarele: Codul de etică reprezintă acel cadru de evaluare morală al acțiunilor procurorilor atât la exercitarea funcției precum și în afara profesiei, iar valorile enunțate marchează acea „linie roșie”, pe care un procuror nu o poate încălca atunci, când se află în fața unei dileme etice¹⁵⁸.

În context, preambulul vine să amintească faptul că un comportament etic, pătruns de sentimentul de apărare a demnității profesiei și a imaginii instituției servește realizării drepturilor persoanei la **un proces echitabil și public**, în fața unei instanțe **independente și imparțiale în condiții de egalitate în fața Legii**. Această declarație ierarhizează clar valorile profesiei, subliniind

că independența, imparțialitatea și integritatea procurorilor sunt niște valori menite să servească statul de drept, demnitatea umană, drepturile și libertățile omului. Valorile precum și ierarhia acestora reprezintă cheia soluționării dilemelor etice.

Orice acțiune care aduce prejudicii valorilor principale nu este doar o faptă blamabilă, dar una care devine posibilă de răspundere disciplinară sau de altă natură.

Privitor la incorporarea în Codul de etică de noi reguli, urmează de accentuat regula inspirată din Ghidul de la Budapesta¹⁵⁹, potrivit căreia procurorul urmează să se asigure ca procedurile penale să opereze cât de rapid posibil, în concordanță cu interesele justiției. Tot aici urmează a fi citată și o altă nouă regulă potrivit căreia procurorul trebuie să se asigure, că persoanele implicate în procesul penal sunt corect informate în privința drepturilor lor și a statutului juridic.

O altă noutate ține de regulile noi aduse principiului imparțialității. Până la modificare Codul includea o singură regulă privitoare la imparțialitatea subiectivă. Actualmente, în corespundere cu practica CtEDO¹⁶⁰ de aplicare a art. 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului sunt expuse nu doar reguli pentru **imparțialitate subiectivă** (*când procurorul dă dovadă de tratament nediscriminatoriu, indiferent de naționalitate, origine etnică și statut social, sex, rasă, dezabilitate, avere, limbă, vârstă, religie, viziuni politice, orientare sexuală sau alte criterii*), dar și de **imparțialitate obiectivă** (*Acest criteriu presupune analiza existenței unor fapte determinante și verificabile, care pot provoca îndoieli cu privire la imparțialitatea procurorului, indiferent de comportamentul său personal în proces. Imparțialitatea obiectivă a procurorilor poate fi afectată și de următorii factorii: prejudecățile, propriile porniri, opinii, pasiuni, afinități; nivelul emoțional al procurorului; relația procurorului cu una din părți sau cu apărătorul acestuia etc.*). Pentru a nu limita cercul relațiilor interpersonale, care ar putea afecta imparțialitatea obiectivă a procurorului doar la relațiile de familie, și a cuprinde alte categorii de relații, inclusiv cele tradițional răspândite în țara noastră, în Cod a fost folosită sintagma de „alte relații notorii care nu pot fi dezmințite” (*nașii, finii, cumătrii etc., precum și alte relații de interes pentru procuror*). Imparțialitatea subiectivă se prezumă până la proba contrarie¹⁶¹, adică până la admiterea din partea procurorului a unui comportament ostil, care se poate exprima printr-o abordare, afirmație, declarație publică discriminatorie. Imparțialitatea obiectivă urmează a fi probată prin fapte verificabile de către cel, care invocă procurorului că ar avea motive personale pentru a da o

159 GHIDUL EUROPEAN AL ETICII ȘI CONDUITEI PROCURORILOR „GHIDUL DE LA BUDAPESTA” adoptat la Conferința Procurorilor Generali din Europa, la 31 Mai 2005

160 Cauza De Cubber c. Belgiei, www.echr.coe.int

161 Cauza Kyprianou c. Ciprului, pct. 119

158 Dilema etică este conflictul a două datorii morale, la fel de valabile dar care nu pot fi respectate împreună.

soluție părtinitoare, indiferent de modul, în care acesta își manifestă imparțialitatea subiectivă¹⁶².

Încă o noutate este includerea în Codul de etică a principiului transparenței. Regulile cuprinse în acest principiu incorporează două abordări fundamentale:

- Necesitatea ca procurorii să se pătrundă de ideea – cât este de importantă pentru instituție încrederea cetățenilor și că aceasta poate fi sporită doar prin activități transparente, cuprinzând informații exacte și actualizate despre cauzele instrumentate, deciziile adoptate, mediul de lucru al procurorilor și valorile instituției;
- Cum se soluționează dilema etică generată de concurența între principiul transparenței și cel al confidențialității. În acest sens, regulile nou incorporate reprezintă și exemple de răspunsuri argumentate adresate societății, privitor la imposibilitatea divulgării anumitor informații posedate.

Prin modificările operate a mai fost revăzut conceptul consilierii etice confidențiale, acest instrument fiind atribuit anterior în competența Inspecției Procurorilor, fapt care servea motiv pentru critici. Actualmente Codul de etică aduce la latitudinea Consiliului Superior al Procurorilor prerogativa elaborării și implementării unui mecanism de consiliere etică confidențială, care ar corespunde concomitent rigorilor de expertiză în materie și de confidențialitate.

Corpul de procurori urmează să se pătrundă de ideea, că regulile etice nu sunt altceva de cât niște obligații morale, pe care și le-au asumat singuri pentru a proteja demnitatea profesiei, imaginea instituției pe care o reprezintă, dar și mai important, pentru a asigura respectarea drepturilor cetățenilor.

Doar prin dezvoltarea unei culturi instituționale bazate pe toleranță „zero” a actelor de corupție și asumarea reală a valorilor etice vor putea fi atinse dezideratele anunțate prin **Concepția de promovare a eticii profesionale și de sensibilizare a opiniei publice cu privire la etica profesională**¹⁶³, inclusiv dezideratul de sporire a imaginii Procuraturii.

Folosesc prilejul oferit de Revista Procuraturii Republicii Moldova și aduc, din numele grupului de lucru, mulțumiri corpului de procurori pentru activismul, de care a dat dovadă la dezbaterile în colective a proiectului, pentru toate opiniile și propunerile înaintate grupului, dar și pentru susținerea plenară a proiectului definitivat la Adunarea Generală a Procurorilor.

Pe paginile care urmează venim cu varianta modificată a Codului de etică al procurorilor.

APROBAT

Prin Hotărârea
Adunării Generale a Procurorilor
nr. 4 din 27 mai 2016

CODUL DE ETICĂ AL PROCURORILOR „PREAMBUL”¹⁶⁴

Adunarea generală a procurorilor, în virtutea competențelor sale în domeniul eticii profesionale, reține:

Organizarea și administrarea sistemului justiției, din care Procuratura face parte de drept, urmează a fi inspirată de respectarea dreptului oricărei persoane **la un proces echitabil și public**, în fața unei instanțe **independente și imparțiale în condiții de egalitate în fața Legii**. Aceste principii și drepturi fundamentale sunt în mod egal recunoscute sau transpuse în instrumente internaționale și regionale referitoare la drepturile omului, în prevederi naționale constituționale și legislative.

Procurorilor le revine un rol fundamental în administrarea justiției, iar regulile care le sunt aplicabile în exercitarea importanțelor lor atribuții trebuie să încurajeze respectarea și îndeplinirea de către ei a principiilor mai sus menționate, contribuind astfel la o **justiție penală echitabilă** și asigurând o **protecție reală a cetățenilor în fața fenomenului infracțional**.

Un corp de procurori **competent, independent și imparțial** este de asemenea esențial pentru ca justiția penală să își îndeplinească rolul în susținerea statului de drept și a constituționalismului. Respectarea statului de drept impune cele mai înalte standarde etice și profesionale în comportamentul procurorilor, atât în serviciul cât și în afara acestuia, capabile să aducă cetățenilor încredere în justiție. Astfel, față de procurori, sunt înaintate un șir de cerințe morale și de conduită specifice, o parte dintre ele fiind incluse în acte normative, altele urmând a fi însușite și respectate ca deziderate ale eticii profesionale.

Fiind conștienți de necesitatea asigurării de mecanisme eficiente pentru a li se facilita tuturor persoanelor **accesul la justiție și la tratament echitabil**,

DECLARĂM statul de drept, demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, de rând cu independența, imparțialitatea și integritatea procurorilor valori supreme ale profesiei și ținând cont de valorile în cauză,

ADOPTĂM Codul de etică al procurorilor, cuprinzând reguli de conduită asumate de întreg corpul de procurori.”

¹⁶² Castillo Algar împotriva Spaniei, pct. 45

¹⁶³ Concepția de promovare a eticii profesionale și de sensibilizare a opiniei publice cu privire la etica profesională aprobată prin Hotărârea CSP nr.12-40/17 din 30.03.2017 și Ordinul Procurorului General nr.11/28 din 30.03.2017

¹⁶⁴ Introdus prin Hotărârea Adunării Generale a Procurorilor nr. 1 din 22.02.2019

I. PREVEDERI GENERALE

1. Sarcina Procuraturii Republicii Moldova este de a contribui la respectarea ordinii de drept, efectuarea justiției, apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanei și societății.

2. Procurorul reprezintă autoritatea publică care, în numele societății și al interesului public, asigură aplicarea legii, ținând cont de drepturile persoanei și eficiența justiției.

3. Codul de etică al procurorilor (*în continuare: Codul*) este un document public, care stabilește principiile și standardele de etică profesională obligatorii pentru procurori. Acesta conține norme de conduită ale procurorului în exercitarea atribuțiilor de serviciu și în viața privată.

„4. Misiunea procurorului implică așa virtuți ca dreptatea, exigența, curajul, probitatea, diligența. Posesia acestor calități trebuie să fie un criteriu determinant în recrutarea procurorilor și pe tot parcursul carierei.”¹⁶⁵

5. Codul are ca scop asigurarea eficienței activității procuraturii și a integrității procurorilor.

II. PRINCIPIILE ETICII ȘI CONDUITEI

„6. Procurorii se află în serviciul societății, sunt responsabili de conduita lor și au datoria ca prin fiecare acțiune și decizie să onoreze jurământul depus, respectând cele mai înalte standarde de etică și conduită potrivit următoarelor principii:

- supremației legii;
- independenței;
- integrității;
- imparțialității;
- profesionalismului;
- colegialității;
- transparenței;
- confidențialității;
- corectitudinii.”¹⁶⁶

6.1 Principiul supremației legii¹⁶⁷

Potrivit acestui principiu, procurorul trebuie:

6.1.1 să respecte legislația națională și actele internaționale la care Republica Moldova este parte, principiile judecării echitabile cum sunt prevăzute în articolul 6 din Convenția pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a jurisprudenței Curții Europene pentru Drepturile Omului, actele normative ale Procuraturii, și ale organelor de autoadministrare a procurorilor;

6.1.2 să acționeze în mod echitabil și onest;

6.1.3 să respecte prezumția nevinovăției;

6.1.4 să respecte drepturile și interesele legitime ale părților și participanților la proces, persoanelor fizice și juridice;

6.1.5 să conștientizeze faptul că acționează din numele societății și în interes public, și se va strădui să mențină echilibrul dintre interesul general al societății și interesele și drepturile fiecărui cetățean;

6.1.6 să se asigure ca procedurile penale să opereze cât de rapid posibil, în concordanță cu interesele justiției;

6.1.7 să se asigure, că persoanele implicate în procesul penal sunt corect informate în privința drepturilor lor și a statutului juridic;

6.1.8 să examineze probele propuse pentru a vedea dacă ele au fost obținute legal, și să refuze folosirea probelor despre care sunt suspiciuni rezonabile că au fost obținute prin metode ilegale, cu încălcarea gravă a drepturilor altor persoane, contra altor persoane decât cele care au aplicat asemenea măsuri;

6.2 Principiul independenței

Potrivit acestui principiu, procurorul trebuie:

6.2.1 să-și exercite atribuțiile în mod independent, imparțial, onest, ireproșabil, dând dovadă de o înaltă ținută morală și maximă corectitudine și să contribuie la realizarea eficientă și efectivă a actului de justiție. Independența nu este un privilegiu sau o prerogativă conferită procurorilor în interes personal, ci o garanție a unei justiții echitabile, imparțiale și efective, care protejează interesul public și privat în societate;

6.2.2 să fie independent în luarea deciziilor și în îndeplinirea atribuțiilor de serviciu, asigurând respectarea principiilor separării puterilor în stat, legalității, independenței instituționale și responsabilității; în activitatea procurorului nu se admit acțiuni de lobby, imixtiuni sau influențe din exterior, inclusiv din partea celor care activează în politică, economie, finanțe, culte sau media;

6.2.3 în luarea deciziilor, inclusiv a celor discreționare, să acționeze în mod independent și imparțial în conformitate cu legea, respectând prevederile prezentului Cod și ale tuturor actelor departamentale și interdepartamentale;

6.2.4 să ia decizii bazate pe evaluarea imparțială și obiectivă a probelor, ținând cont de toate circumstanțele pertinente ale cauzei, să-și îndeplinească atribuțiile fără teamă, favoritism sau prejudecăți;

6.2.5 să nu folosească prerogativele funcției pentru a influența deciziile altor instituții sau persoane care activează atât în domeniul public, cât și în cel privat;

6.2.6 să nu facă parte din partide, mișcări sau formațiuni social-politice ori să desfășoare activități cu caracter politic sau, care nefiind politice, cheamă la schimbarea orînduirii politice existente, iar în exercitarea atribuțiilor, să se abțină de la exprimarea sau manifestarea, în orice mod, a convingerilor sau viziunilor lui politice;

6.2.7 să nu execute indicațiile sau solicitările politicienilor, ale persoanelor cu funcții de demnitate publică,

165 În redacția Hotărârii Adunării Generale a Procurorilor nr.1 din 22.02.2019

166 În redacția Hotărârii Adunării Generale a Procurorilor nr.1 din 22.02.2019

167 Modificat prin Hotărârea Adunării Generale a Procurorilor nr.1 din 22.02.2019

ale funcționarilor de stat și ale reprezentanților instituțiilor de drept, dacă acestea sunt contrare legislației, altor acte normative sau principiilor prezentului Cod, cu excepția indicațiilor scrise ale procurorului ierarhic superior, date în strictă conformitate cu legea. În cazul în care va primi asemenea indicații sau solicitări, să informeze imediat procurorul ierarhic superior, iar în caz dacă această indicație sau solicitare conține elementele unei infracțiuni, să se autosesizeze;

6.2.8 să promoveze și să apere independența profesiei. Să sesizeze Consiliul Superior al Procurorilor pentru orice faptă de natură să afecteze independența, imparțialitatea sau reputația profesională.

6.3 Principiul integrității

Potrivit acestui principiu, procurorul trebuie:

6.3.1 să respecte cele mai înalte standarde de integritate și responsabilitate pentru a asigura încrederea societății în procuratură;

6.3.2 fiind conștient de riscurile corupției, să nu admită comportament coruptibil în activitatea sa, să nu pretindă și să nu accepte cadouri, favoruri, beneficii sau alte remunerații ilicite pentru îndeplinirea sau, după caz, neîndeplinirea atribuțiilor funcționale sau în virtutea funcției deținute;

6.3.3 să se abțină de la luarea deciziilor atunci când interesele sale, ale persoanelor înrudite prin sînge, adopție, afinitate sau ale altor persoane apropiate familiei sale ar putea influența corectitudinea deciziilor;

6.3.4 să nu acționeze în calitate de procuror și să nu ofere consultații altor persoane în cazurile în care procurorul, familia sa sau partenerii de afaceri ai acestora au un interes personal, privat sau financiar. Ca excepție, procurorul poate oferi consultații părinților, soțului (soției), copiilor săi, precum și persoanelor aflate sub tutela sau curatela sa;

6.3.5 să nu facă promisiuni privind deciziile pe care urmează să le ia, să se comporte onest și decent, prin exemplul personal, să creeze o reputație impecabilă a procurorului;

6.3.6 să nu ofere temei de a se considera drept o persoană pretabilă comiterii unor acte de corupție sau abuzuri;

6.3.7 să nu folosească contrar legii proprietatea statului, a persoanelor fizice sau juridice;

6.3.8 să nu folosească simbolurile procuraturii și actele oficiale ale procurorilor în alte scopuri decît în interes de serviciu.

6.4 Principiul imparțialității¹⁶⁸

Potrivit acestui principiu, procurorul trebuie:

6.4.1 să respecte egalitatea tuturor persoanelor în fața legii, asigurîndu-le un tratament nediscriminatoriu, indiferent de naționalitate, origine etnică și statut social,

sex, rasă, dezabilitate, avere, limbă, vîrstă, religie, viziuni politice, orientare sexuală sau alte criterii;

6.4.2 să rămână liber de orice relații, subiectivism sau părtinire, care afectează, sau pot fi percepute ca afectînd capacitatea de a decide independent;

6.4.3 să rămână liberi de influența intereselor individuale sau colective și în afara presiunilor publice sau din partea mijloacelor de informare în masă;

6.4.4 să nu admită ca interesele financiare personale sau ale familiei, relațiile sociale sau de altă natură să-i influențeze negativ conduita în calitatea sa oficială de procuror. În special, se va abține de a acționa în calitate de procuror în cazurile în care el, familia sa, persoanele cu care ar avea o relație notorie ce nu poate fi dezmințită sau partenerii de afaceri au un interes personal, privat sau financiar.

6.5 Principiul profesionalismului

Potrivit acestui principiu, procurorul trebuie:

6.5.1 să conștientizeze că cel mai înalt nivel al competențelor profesionale este una din principalele premise pentru un serviciu eficient al procuraturii, precum și pentru încrederea publicului în acest serviciu;

6.5.2 să contribuie la perfecționarea abilităților profesionale, să fie la curent cu legislația, jurisprudența modernă și standardele privind drepturile omului;

6.5.3 să folosească resursele disponibile ale Procuraturii în mod rațional, optim și responsabil; să-și extindă continuu cunoștințele și să-și dezvolte aptitudinile profesionale;

6.5.4 să ia atitudine față de orice încălcare a legii, a normelor de etică și conduită admisă de către judecători, avocați, ofițeri de urmărire penală și alte părți sau participanți la proces;

6.5.5 să fie corect în relațiile cu toate persoanele pentru a nu leza onoarea și demnitatea acestora, iar în cazul unor abateri în exercitarea atribuțiilor sale, să suporte consecințele și să facă concluziile de rigoare;

6.5.6 în exercițiul funcțiunii, să aibă o ținută vestimentară adecvată, iar în ședințele de judecată să poarte mantie.

6.6 Principiul colegialității

Potrivit acestui principiu, procurorul urmează:

6.6.1 să facă schimb de experiență cu colegii săi, să împărtășească cunoștințele și abilitățile profesionale cu procurorii începători, fără a le influența decizia privind fondul cauzei;

6.6.2 să se abțină de la comentarii publice privind activitatea altor procurori, să nu facă declarații ofensatoare sau denigratoare și să nu admită discriminarea profesională;

6.6.3 să stabilească relații de colegialitate cu procurorii din țară și din străinătate, să coopereze cu ei în domeniile de activitate ale Procuraturii, conform legii și uzanțelor internaționale;

6.6.4 să manifeste respect și politețe în raportul de subordonare ierarhică superioară și viceversa;

¹⁶⁸ Modificat prin Hotărârea Adunării Generale a Procurorilor nr. 1 din 22.02.2019

6.6.5 să evite conflictele la serviciu și în relațiile cu alte persoane;

6.6.6 să beneficieze de dreptul de a participa la diverse manifestări culturale, sociale și sportive, organizate sub egida procuraturii.

6.6¹ Principiul transparenței¹⁶⁹

Potrivit acestui principiu procurorul trebuie:

6.6^{1.1} să țină cont că pentru instituție încrederea cetățenilor este esențială și că aceasta poate fi sporită prin activități transparente, cuprinzând informații exacte și actualizate în mod corect despre cauzele instrumentate, deciziile adoptate, mediul de lucru al procurorilor și valorile instituției;

6.6^{1.2} să colaboreze în scopul asigurării respectării principiului transparenței cu Secția relații publice, ori de câte ori o cere interesul urmăririi penale și al societății;

6.6^{1.3} în comunicarea lor cu mass-media să rămână imparțiali, astfel încât să nu influențeze pe nimeni într-un fel nepotrivit sau să aducă critici personale;

6.6^{1.4} să țină cont în comunicarea cu mass-media de prezumția de nevinovăție, dreptul la viață privată și demnitate, dreptul la informare și libertatea presei, dreptul la un proces echitabil, dreptul la apărare, integritate, eficiența și confidențialitatea investigațiilor;

6.6^{1.5} să se asigure că nu periclitează viața sau integritatea fizică a celor implicați în proces (și în special victime și martori) sau activitatea organelor de urmărire penală sau celor care exercită activitatea specială de investigație prin dezvăluirea investigațiilor în curs;

6.6^{1.6} să nu prejudicieze în mod nejustificat onoarea și reputația altora;

6.6^{1.7} să nu tăinuiască și să nu denatureze informațiile privind averile deținute sau conflictele de interes, acestea urmând a fi făcute publice în virtutea funcției.

6.7 Principiul confidențialității¹⁷⁰

Potrivit acestui principiu, procurorul este obligat:

6.7.1 să țină cont de faptul că activitatea de procuror implică informații confidențiale, dând dovadă de precauție atât la gestionarea locului de muncă, cât și în timpul liber;

6.7.2 să nu divulge, să nu comenteze și să nu folosească în interese personale informațiile confidențiale sau secrete, de care a luat cunoștință în exercitarea atribuțiilor sale;

6.7.3 să nu facă publice informațiile, care pot prejudicia activitatea Procuraturii, a altor organe de drept, a instituțiilor publice și companiilor private;

6.7.4 să nu acceseze documente, registre sau alte mijloace pentru a obține informații confidențiale, care nu vizează în mod direct cauzele instrumentate;

6.7.5 să respecte obligația de confidențialitate și după încheierea serviciului în cadrul Procuraturii.

6.8 Principiul corectitudinii

Potrivit acestui principiu, procurorul trebuie:

6.8.1 să dea dovadă de precauție și responsabilitate la frecventarea anumitor locuri publice și private; în luarea deciziei de a frecventa aceste locuri, să ia în considerare reputația localului și a persoanelor care-l frecventează;

6.8.2 să se comporte întotdeauna în mod onorabil și demn, respectând regulile de conduită general acceptabile;

6.8.3 să nu-și exercite atribuțiile de serviciu sub influența alcoolului, și să nu consume, în nici un caz, substanțe narcotice, psihotrope sau alte substanțe interzise;

6.8.4 să adopte un comportament lipsit de aroganță, bazat pe respect și politețe față de colegii săi, participanții la proces, instanțele de judecată, organele de urmărire penală și investigație, reprezentanții autorităților publice și ai instituțiilor de drept, să reacționeze adecvat în cazul apariției unor divergențe;

6.8.5 să se comporte în familie și în societate adecvat normelor de conviețuire socială unanim recunoscute pentru a se bucura de respect și să nu compromită statutul de procuror;

6.8.6 să evite relațiile cu persoane care ar putea compromite reputația procurorului;

6.8.7 să nu admită postarea de mesaje, înregistrări video, fotografii și alte informații în mass-media, surse on-line sau rețelele de socializare ce ar compromite statutul de procuror.

III. DISPOZIȚII FINALE

7. Fiind conștienți de importanța respectării prevederilor enunțate, Adunarea Generală a Procurorilor aprobă prezentul Cod. Codul poate fi modificat și completat prin aceeași procedură, dacă legea nu prevede altfel.

8. Consiliul Superior al Procurorilor va întreprinde măsurile necesare pentru aducerea la cunoștință tuturor procurorilor a prevederilor prezentului Cod, care fac parte din cerințele de muncă ale procurorului.

9. Consiliul Superior al Procurorilor și Procurorul General urmează să întreprindă măsurile necesare, în limitele competenței, privind asigurarea condițiilor de respectare a prezentului Cod.

10. Încălcarea normelor prevăzute de prezentul Cod se investighează de către Inspekția Procurorilor și se examinează de către Colegiul de disciplină și etică și poate atrage, după caz, sancțiuni disciplinare.

11. Colegiul de disciplină și etică va elabora îndrumări suplimentare scrise cu privire la interpretarea normelor de etică cu care se vor confrunta procurorii, inclusiv vor veni cu exemple practice privind încălcarea prevederilor prezentului Cod. Acordarea consilierii confidențiale în anumite cauze concrete, la cererea procuro-

¹⁶⁹ Introdus prin Hotărârea Adunării Generale a Procurorilor nr. 1 din 22.02.2019

¹⁷⁰ În redacția Hotărârii Adunării Generale a Procurorilor nr. 1 din 22.02.2019

rului interesat, va fi asigurată de persoane desemnate de către CSP în calitate de consilieri de etică, aceștia fiind aleși din rândul foștilor membri ai organelor de autoadministrare din cadrul Procuraturii. La selecție se va ține cont de reputația procurorului și abilitățile de comunicare ale acestuia. CSP va face publică lista cu identitatea consilierilor, datele de contact și va reglementa condițiile de purtare a discuțiilor și păstrare a confidențialității.¹⁷¹

12. Codul intră în vigoare la 1 august 2016, cu excepția propoziției a doua din pct. 6.5.6 care va intra în vigoare la 1 ianuarie 2017.

13. La data intrării în vigoare a prezentului cod, Codul de etică și conduită al procurorului, aprobat prin Hotărârea Consiliului Superior al Procurorilor nr. 12-173/15 din 30.07.2015 se abrogă.

¹⁷¹ modificat prin Hotărârea Adunării Generale a Procurorilor nr. 1 din 22.02.2019

DOSAR ISTORIC – STUDIU DE CAZ

ELENA NEAGA:

„Prețul unei pensii alimentare”87

„PREȚUL UNEI PENSII ALIMENTARE”

Elena NEAGA*

*Procuror în Secția avizare
și propuneri de legiferare din cadrul
Direcției politici, reforme
și protecția intereselor societății
a Procuraturii Generale*

ABSTRACT

This study presented aspects of investigating the murder of two people, committed with great cruelty and material interest.

Key words: *killing two or more people, criminal offence, capital punishment, cruelty, criminal investigation.*

Omul reprezintă suprema creație a lumii, iar viața persoanei este cea mai importantă valoare socială ocrotită de lege. În orice orânduire socială, viața a fost ocrotită de lege, nu atât ca fenomen biologic, ci, mai presus de toate, ca fenomen social, ca valoare primară și absolută a oricărei societăți, ca o condiție indispensabilă a înșăși existenței societății omenesci, iar un loc aparte în societatea civilizată îi revine familiei.

După cum afirmă Michael J. Fox¹⁷²: „Familia nu este cel mai important lucru. Este totul.” Chintesența acestei paradigme în totalitatea sa poate fi percepută de marea majoritate a semenilor anume prin prisma sensului vieții în sine.

Totuși, se pare că unii indivizi din „specia umană” tratează familia drept acel „tot” care generează creanțe și repercusiuni nefaste, iar soluția e simplă: distrugerea „celulei societății” și înființarea altei noi.

Evenimentele ce fac obiectul prezentului studiu de caz datează din 19.08.1978, când în casa locuitoarei satului Hîjdieni din raionul Glodeni Stanțieru M. au fost descoperite două cadavre cu multiple semne de moarte violentă – a numitei și a fiicei sale minore Bazalițkaia V.

Efectuând cercetarea la fața locului, anchetatorul a relevat că hainele victimelor erau îmbibate și emanau miros înțepător de motorină. Tot la fața locului a fost descoperite, *inter alia*, un cartuș funcțional de calibrul 20/70, un vas din aluminiu din care se simțea miros puternic de motorină.

În baza celor constatate, tot la acea dată de către Procuratura raionului Glodeni a fost dispusă începerea urmăririi penale conform art. 89 din Codul Penal al RSSM (omorul premeditat)¹⁷³ (Anexa nr.1).

Din conținutul rapoartelor de expertiză medico-legală rezultă că moartea victimei Stanțieru M. și a fiicei sale minore Bazalițkaia V. a fost una violentă și a survenit în rezultatul multiplelor plăgi penetrante aplicate cu un obiect tăietor-ascuțit în regiunea capului, fiind puternic distruse oasele craniului.

Fiind audiate rudele și vecinii cet. Stanțieru M., precum și alte persoane care aveau cunoștința de caz, anchetatorii au stabilit că numita a făcut cunoștință cu cet. Bazalițkii V. (a.n. 1939, anterior condamnat) în luna iulie anul 1971.

* e.neaga@procuratura.md

172 Actor de film și televiziune, actor de voce, autor, producător și activist-canadiano-american.

173 Cauza penală nr. 32231 este compusă din 3 volume: I Vol. – 343 file, II Vol. – 236 file, III Vol. – 193 file.

Din concubinajul cu Bazalițkii V., Stanțieru M. a rămas însărcinată, cu toate că Bazalițkii V. la acel moment își exprima nedorința de a avea copii. La 02.05.1972 s-a născut fiica lor – Bazalițkaia V., însă cu puțin înainte de acest eveniment Bazalițkii V., fără a o preveni pe Stanțieru M., a plecat de acasă într-o direcție necunoscută.

Pe motiv că pe parcursul unei perioade îndelungate de timp nu avea nici o știre despre locul aflării concubinului său – Bazalițkii V. și ultimul nu a acordat ajutor material pentru îngrijirea fiicei sale minore, Stanțieru M. a înaintat în judecată o acțiune cu privire la constatarea paternității și încasarea pensiei de întreținere pentru copilul minor.

Astfel, la data de 15.03.1973 cererile reclamantei Stanțieru V. au fost admise integral, în pofida faptului că Bazalițkii V. (care era prezent la ședință) încerca să convingă instanța de faptul că nu a concubinat cu Stanțieru M. și nu este tatăl minorei Bazalițkaia V. (*Anexa nr. 2*).

Deși Bazalițkii V., a contestat hotărârea instanței de fond în instanțele ierarhic superioare, cererile sale au fost respinse.

În continuare, urmărind scopul de a fi absolvit de plata pensiei alimentare pentru întreținerea copilul său minor, dânsul a început s-o urmărească pe Stanțieru M. și să-i ceară să refuze de pensia alimentară, amenințând-o cu omorul ei și a fiicei sale Bazalițkaia V.

Din august 1975 Bazalițkii V. refuză să achite pensia alimentară și continuă să o amenințe pe Stanțieru M. cu omorul acesteia și a fiicei lor dacă nu renunță.

În iulie 1977, pentru eschivarea de la plata pensiei alimentare pentru copilul minor, Bazalițkii V. a fost condamnat la un an de închisoare (*Anexa nr.3*). În timpul executării pedepsei, numitul continua să-i trimită fostei concubine Stanțieru M. scrisori de amenințare pentru a se refuza de pensia alimentară.

În mai 1978 după ispășirea pedepsei, Bazalițkii V. merge în orașul Bălți la cet. Juk M. cu care a făcut cunoștință și locuia periodic de la sfârșitul anului 1976. După câteva zile, Bazalițkii V. se deplasează din or. Bălți în satul Hîjdieni raionul Glodeni pentru a o impune pe Stanțieru M. să se dezică de plata pensiei pentru întreținerea minorei Bazalițkaia V., însă primind un răspuns negativ, afirmă că o va omori pe ea și fiica lor Bazalițkaia V.

Anume din acel moment Bazalițkii V. începe pregătirea pentru realizarea intențiilor sale criminale – omorul fostei concubine Stanțieru M. și a fiicei lor minore Bazalițkaia V., iar între timp concubinează cu Juk M. și locuiește la domiciliul ultimei din or. Bălți.

Din declarațiile martorului Juk M. rezultă că, dânsa la data de 18.08.1978 a plecat la serviciu în schimbul 2, unde s-a aflat de la ora 16:00 până la ora 00:00, iar Bazalițkii V. a rămas la domiciliu.

Totuși, în cadrul urmăririi penale s-a constatat că anume în acea zi Bazalițkii V. a hotărât să realizeze planul său criminal de omor al fostei concubine Stanțieru M. și fiicei lor minore Bazalițkaia V., anume urmărind scopul de a se degreva de plata pensiei de întreținere a copilului minor.

În acest sens, având pregătită din timp o armă de vânătoare de calibrul 20/70 (modificată artizanal) și obiecte de vestimentație ale concubinei sale Juk M. și fiicei acesteia Juk S., pe care le-a îmbrăcat deasupra hainelor sale, s-a deplasat în satul Hîjdieni raionul Glodeni și s-a ascuns în apropiere de casa victimei Stanțieru M., așteptând să se însereze.

În intervalul de timp 01-02 noaptea, Bazalițkii V. pătrunde în casa cet. Stanțieru M. unde se afla și fiica minoră – Bazalițkaia V.

Mai întâi, Bazalițkii V. trage un foc de armă în direcția victimelor, însă ratează. În timpul încărcării armei, Stanțieru M. începe să opună rezistență, trăgându-l de păr, lovindu-l și zgâriindu-l pe față și pe mâini pe Bazalițkii V. Anume în acest moment Bazalițkii V. scapă întâmplător un cartuș (*cel care a fost relevat, fixat și ridicat în cadrul cercetării la fața locului*). Tot atunci, îi aplică o lovitură cu piciorul cet. Stanțieru M. dezechilibrand-o, apoi în prezența fiicei minore, îi aplică intenționat, cu o deosebită cruzime multiple lovituri în regiunea capului cu toporul luat din bucătăria acesteia, apoi tot intenționat și cu o deosebită cruzime aplică multiple lovituri în regiunea capului cu toporul și fiicei sale – Bazalițkaia V. și ca rezultat, ambele victime în urma leziunilor corporale primite au decedat pe loc.

Ulterior, cu scopul de a ascunde omorul numitelor, Bazalițkii V. a stropit cadavrele cu motorină (găsită în casa victimei), însă nu a incendiat cadavrele, din motive ce nu au putut fi stabilite de către anchetă.

Părăsind locul săvârșirii infracțiunii, Bazalițkii V. a luat cu el toporul cu care a săvârșit omorul și l-a aruncat într-o fântână ce se afla la o distanță de 150 m de casa de locuit a victimelor, iar pe drum spre or. Bălți, s-a oprit la un lac și a spălat hainele de sânge.

În dimineața zilei de 19.08.1978, aproximativ la ora 08:00, Bazalițkii V. a ajuns la domiciliul concubinei sale Juk M. din or. Bălți, s-a descălțat de sandale lângă ușa de la intrare în cameră, obiectele de vestimentație (umede) le-a aruncat sub pat, iar arma de vânătoare (modificată artizanal) și munițiile le-a pus într-un colț din cameră.

Trezindu-se, Juk M. l-a întrebat pe Bazalițkii V. unde a fost toată noaptea, ce a făcut și ce are la frunte (Bazalițkii V. avea o excoriație provocată în urma acțiunilor de apărare de către Stanțieru M.), însă nu a primit nici un răspuns, ci doar indicația de a pune sacoul într-un lighean cu apă, atenționând-o să nu îl spele, deoarece „nu știe în ce locuri trebuie spălat minuțios”.

Pe parcursul zilei, Bazilițkii V. a prevenit-o pe Juk M. să nu spună nimănui despre faptul absenței sale în noaptea de 18-19.08.1978, în caz contrar va suporta consecințele.

Tot în acea zi, Bazilițkii V. rostea frânturi de fraze în prezența concubinei Juk M. (la acel moment mistice pentru ea) despre săvârșirea infracțiunii, și anume: „...*Am scăpat de pensia alimentară. Slavă Domnului, am aruncat povara ce mă chinuia...*”, „...*Astăzi pentru mine este o zi marcantă...*”, „...*Azi am parcurs un milion de kilometri...*”. Privind pe geam cum plouă, Bazilițkii V. a mai rostit în acest sens: „...*Însuși Dumnezeu ține cu mine. Ploaia îmi va spăla urmele...*”.

În ziua următoare, fiind foarte agitat, Bazilițkii V. în prezența concubinei Juk M. a mai pronunțat, cu referire la omorul săvârșit, următoarele: „...*Iată!, am pierdut cartușul în acel loc. Trebuie să mergi acolo, dar nu se poate!...*”.

La data de 21.08.1978 în apartamentul cet. Juk M. a fost reținut Bazilițkii V., fiind bănuțit de săvârșirea dublului omor cu deosebită cruzime și din interes material a fostei concubine Stanțieru M. și fiicei minore Bazilițkaia V.

Pe tot parcursul urmăririi penale, inclusiv și la faza judecării cauzei penale, Bazilițkii V. vina în săvârșirea infracțiunii incriminate nu a recunoscut-o, cu desăvârșire a negat comiterea infracțiunii și înainta multiple versiuni iluzorii în apărarea sa, care de fiecare dată erau verificate și combătute prin probe de către partea acuzării.

Cu toate că Bazilițkii V. a depus toată străduința de a nimici urmele infracțiunii, totuși nu a putut eluda unul din principiile fundamentale ale criminalisticii: „*orice activitate criminală lasă urme*”.

Astfel, în urma percheziției efectuate la domiciliul cet. Juk M. au fost ridicate obiecte de vestimentație și încălțăminte ce aparțineau lui Bazilițkii V. În rezultatul efectuării expertizei criminalistice, *inter alia*, pe sacoul purtat de Bazilițkii V. și hainele ridicate de la cadavrele Stanțieru M. și Bazilițkaia V., au fost descoperite urme de micro-fibre provenite și create reciproc de la toți trei.

La fel, au mai fost ridicate de la domiciliul cet. Juk M. și sandalele lui Bazilițkii V. (purtate în seara omorului), pe suprafața cărora, în rezultatul efectuării expertizei biologice, au fost descoperite urme de sânge, grupa căruia coincidea cu grupa sângelui victimelor Stanțieru M. și Bazilițkaia V.

Cu toate că Bazilițkii V. la etapa incipientă a fazei de urmărire penală a exercitat presiuni asupra concubinei sale Juk M. să depună anumite declarații ce l-ar dezincrimina pe Bazilițkii V., și să întreprindă unele acțiuni, (să nimicească hainele, arma de vânătoare și cartușele),

care de fapt au și fost realizate de către Juk M. din teama pentru sine și fiica sa, totuși, după stabilirea contactului psihologic dintre anchetator și numită, precum și asigurarea protecției de influența lui Bazilițkii V., Juk M. a arătat unde a aruncat arma și cartușele ce aparțineau lui Bazilițkii V.

Astfel, potrivit concluziilor raportului de expertiză balistică comparativă a cartușului ridicat în cadrul cercetării la fața locului la domiciliul victimei Stanțieru M. și a cartușelor ridicate din veceul public (aici fiind aruncate de către Juk M. la indicația lui Bazilițkii V.), s-a constatat identitatea absolută a calibrului și a componentelor cu care au fost încărcate tub cartușele respective, ceea ce demonștra prezența lui Bazilițkii V. în domiciliul lui Stanțieru M. și săvârșirea dublului omor, or chiar singur Bazilițkii V. s-a exprimat în prezența concubinei sale Juk M. despre pierderea unui cartuș „...*în acel loc...*”.

În cadrul urmăririi penale au fost efectuate un șir de acțiuni de urmărire penală, dispuse numeroase expertize (medico-legale, chimice, biologică, fizică, dactiloscopică, balistică, etc.) prin care s-a administrat un palmares solid de probe în acuzarea lui Bazilițkii V., care așa și nu a recunoscut vina în săvârșirea omorului fostei concubine Stanțieru M. și a propriei fiice minore – Bazilițkaia V. pentru „*a scăpa de pensia alimentară și povara ce îl chinuia*”.

Conform raportului de expertiză psihiatrico-legală nr. 164s-78 din 15.12.1978, Bazilițkii V.P. a fost recunoscut responsabil (*Anexa nr.4*).

La 21.02.1979, învinuitului Bazilițkii V.P. îi este înaintată acuzarea definitivă pentru omorul premeditat săvârșit cu circumstanțe agravante (*Anexa nr.5*).

La data de 03.03.1979 este întocmit rechizitoriul pe cauza penală de învinuire a lui Bazilițkii V.P. în săvârșirea omorului cet. Stanțieru M.V. și cet. Bazilițkaia V.V., precum și pentru purtarea, păstrarea, transportarea, procurarea, fabricarea ilegală a armelor și munițiilor (*Anexa nr. 6*).

La data de 06.04.1979, de către Plenul Colegiului Penal al Judecătoriei Supreme a RSSM, Bazilițkii V.P. este recunoscut vinovat și condamnat la pedeapsa capitală (*Anexa nr. 7*).

Cererea lui Bazilițkii V.P. de a-i fi schimbată măsura de pedeapsă capitală, în una mai blândă, a fost respinsă de către Prezidiumul Sovietului Suprem al RSSM la 12.07.1979 (*Anexa nr. 8*).

Executarea sentinței în privința condamnatului Bazilițkii V.P. a avut loc la data de 14.08.1979 (*Anexa nr. 9*).

1

№ 32231

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

О ВОЗБУЖДЕНИИ УГОЛОВНОГО ДЕЛА И ПРИНЯТИИ ЕГО К ПРОИЗВОДСТВУ

пос. Глодяны _____ 19 августа 1978 г.
(место вынесения постановления)

Следователь прокуратуры Глодянского района
С.И. Казачук
(наименование прокуратуры, классный чин, фамилия)

рассмотрев Материалы об убийстве в ночь на 10 августа 1978 года
в своём доме в с. Гиждяны Глодянского района, МССР
(указание, от кого поступили материалы или заявления)
гр-ки СТАНЦИЕРУ Марии Васильевны и её малолетней дочери
Виорики.

и принимая во внимание, что в материалах
(материалах, заявлении)
имеются достаточные данные, указывающие на признаки преступления, предусмотренного ст. 89 УК МССР, и что на основании ст. 107 УПК МССР производство предварительного следствия по делам об этих преступлениях является обязательным, руководствуясь п. а части 1 и частью 2 ст. 90, п. 1 части 3 ст. ст. 93, 95 и частью 2 ст. 109 УПК МССР

ПО С Т А Н О В И Л:

1. Возбудить по указанным материалам
(материалам, заявлению)
уголовное дело по признакам преступления, предусмотренного ст. 89 УК МССР, о чем сообщить заинтересованным лицам

2. Принять настоящее дело к своему производству и приступить к предварительному следствию.
Копию этого постановления направить прокурору Глодянского района

Следователь С.И. Казачук
(классный чин и подпись)

Справка. Копия постановления направлена прокурору 19 августа 1978 г.

Следователь С.И. Казачук.
(подпись)

К.Кашин, Мичурин, 8, а. 2634, т. 8003, 27.XII-78 г.

-2-

86

Истец каждый день привозил и отвозил на мотоцикле истицу. Когда она спросила истицу, что это за мужчина, то последняя ответила ей, что муж. Заходила она и к истице домой и видела, что они питались вместе. Ответчик представлял истицу как свою жену, вместе ходили в баню. Прожили они вместе около года.

Свидетель Поттинг Г.В. показал, что ответчик проживал вместе с истицей примерно с конца июля 1971 г. и до апреля месяца 1972 г. В настоящее время ответчик проживает у истицы. Он знал, что стороны проживали все время вместе и считались как муж и жена. Был случай когда истица обратилась к нему с заявлением, что муж избивает. Когда он пришел к ней домой застал ответчика, который обещал, что больше скандалить и обижать жену не будет. При таких обстоятельствах народный суд приходит к выводу, что отцом ребенка истицы является ответчик, т.к. они на протяжении 10 месяцев до рождения ребенка проживали вместе в одном доме, питались вместе, проявляли взаимную заботу друг о друге.

Исходя из вышеизложенного, на основании ст.ст. 50,53,71-72 Кодекса о браке и семье МССР, руководствуясь ст.ст. 15,54,94 и 196 ГПК МССР, народный суд,

Р Е Ш Е Н И Е:

Признать Базалицкого Владислава Петровича 2/II-1939 года рождения, уроженца с. Парпуровцы Виноцкого района Виноцкой обл. УССР отцом ребенка Станции Марии Васильевны, дочери Виорика 2/У-1972 г. рождения

Взыскивать алименты с Базалицкого Владислава Петровича 2/II-1939 года рождения, уроженца с. Парпуровцы Виноцкого района Виноцкой области, украинца по национальности в пользу СТАНЦИИ Марии Васильевны на содержание дочери Виорика 2/У-1972 г. рождения в размере 1/4 части из всех видов заработков, начиная взыскания с 12/ХII-1972 г. ежемесячно и до совершеннолетия ребенка.

Взыскать с Базалицкого В.П. в доход государства госпошлину 3 (три) руб. 60 коп.

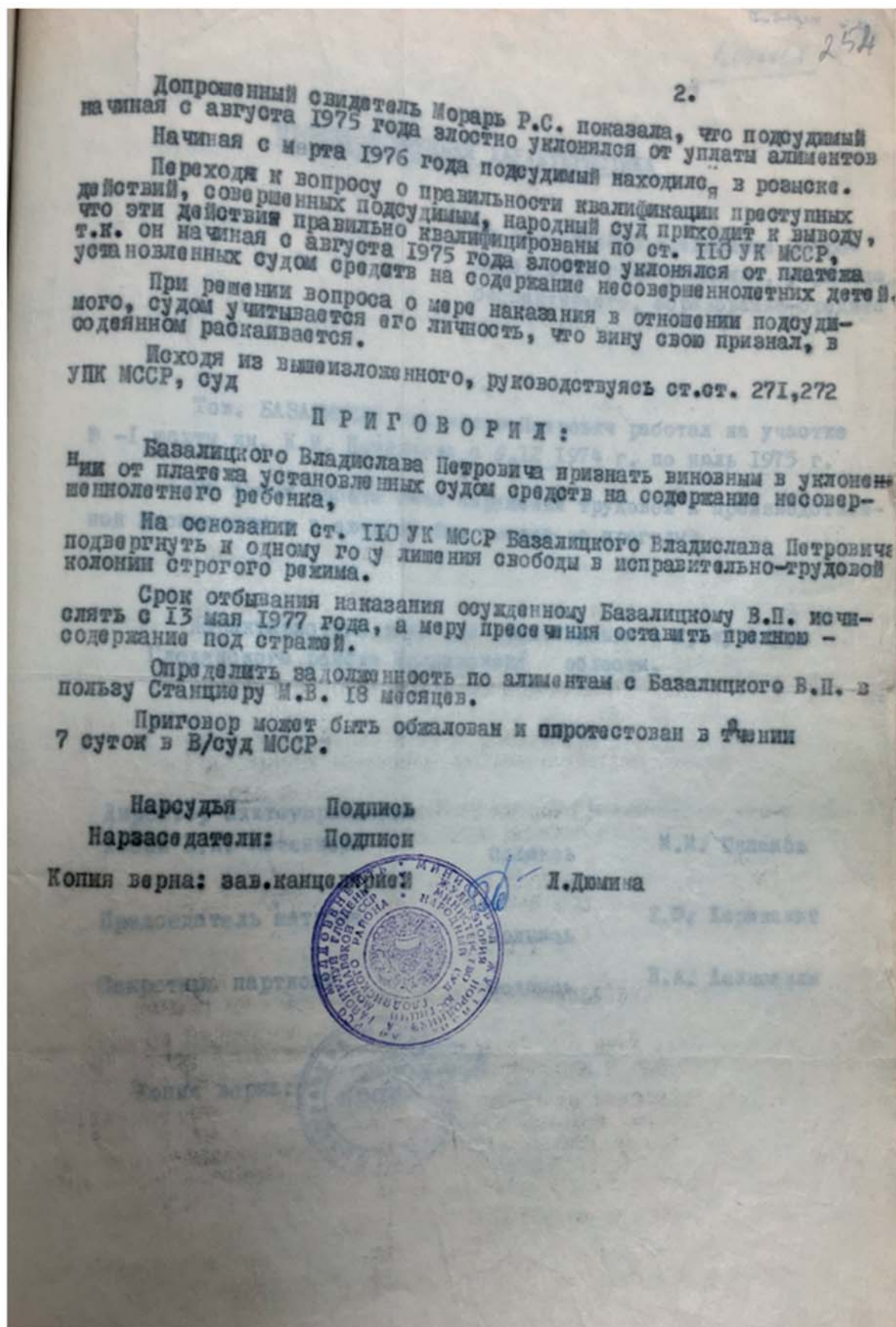
В удовлетворении требований Базалицкого В.П. об оспаривании записи отцовства отказать за необоснованностью исковых требований.

Решение народного суда может быть обжаловано в судебную коллегию по гражданским делам Верховного суда МССР в течении 10-ти дней с подачи жалобы через Глодянский народный суд.

Нарсудья: подпись

Нарзаседатели: подпись.

Копия Верно

-6-

285

-Базалицкий-

мерны, реакция их на свет и на конвергенцию сохранена. Левая носогубная складка чуть сглажена, язык не отклоняется. Сухожильные рефлексы повышены. Легкий тремор пальцев вытянутых рук, белый стойкий дермографизм. Глазное дно в норме. Реакция Вассермана на сифилис (в крови) отрицательная. Психическое состояние: сознание ясное, ориентирован во всем правильно. Легко вступает в контакт и о себе сообщает сведения достаточно последовательно и подробно. Жалоб на состояние здоровья не высказывает, лишь ссылается, что в последние годы у него часто бывало повышенное кровяное давление. Выявляет достаточно развитый интеллект, последовательные и правильные суждения. Память хорошая. Критика достаточная, себя считает психически здоровым, объясняет, что был больным, когда служил в армии и заболел после ареста, тогда у него была тоска, которая потом прошла. Понимает, что его направили на проверку, при этом говорит, что во время службы в армии его тоже направляли на проверку. Знает, в чем его обвиняют, но категорически отрицает свое участие в убийстве потерпевших. При этом говорит: "не знаю, почему сожительница так показывает, отрицает, что у него был сверток, а обнаруженный обрез с патронами принадлежит сожительнице". Бредовых идей и обманов восприятия нет. В отделении ведет себя упорядоченно, избирательно общается, предпочитает находиться один, читает художественную литературу. Иногда с охотой играет в настольные игры. Объясняет врачу, что он не озабочен настоящей судебной ситуацией, т.к. себя не чувствует виновным и доказательств против него нет. Подмечает все, что происходит в отделении. С медицинским персоналом вежлив и корректен, соблюдает режим. Эмоционально достаточно сдержан. Настроение адекватное, слегка снижено. На основании изложенного судебнопсихиатрическая экспертная комиссия приходит к заключению, что БАЗАЛИЦКИЙ В.П. душевным заболеванием не страдает. В период времени, относящийся к совершению инкриминируемых ему деяний, как видно из анализа материалов дела и данных настоящего психиатрического клинического обследования, он признаков временного болезненного психического расстройства не обнаруживал, отдавал себе отчет в своих действиях и руководил ими, т.к. его действия носили преднамеренный, целеустремленный, последовательный, сложный характер, при этом он ранее неоднократно высказывал угрозы расправы с потерпевшими. Поэтому Базалицкого В.П. как недужнобольного следует признать ВМЕНЯЕМЫМ. Об ответственности по ст.ст. 196-198 УК МССР эксперты предупреждены.

Председатель
стационарной комиссии
главврач
Член комиссии:
ординатор отделения, врач
Докладчик:
психиатрическим отд.

/М.Я.ЗИНЯК/
/Р.Р.ШКОРУПЕВВА/
/И.И.БАТЮШКО/

228

ПРОКУРАТУРА МССР

ПОСТАНОВЛЕНИЕ
О ПРИВЛЕЧЕНИИ В КАЧЕСТВЕ ОБВИНЯЕМОГО

21 февраля 1979 г. гор. Бельцы, МССР
(населенный пункт, город)

Следователь прокуратуры Молдавской ССР _____ района
(какого)

советник юстиции БЫЦКО _____
(области, города) (калассный чин,)

рассмотрев материалы уголовного дела ^{фамилия)} об убийстве гражданки СТАНЦИЕРУ М.В.
и её малолетней дочери Базалицкой Виорики,

У С Т А Н О В И Л:

В ночь на 19 августа 1978 года БАЗАЛИЦКИЙ Владислав Петрович из корысти, с особой жестокостью совершил убийство двух лиц, при следующих обстоятельствах:

Между часом и двумя часами ночи указанного числа он, решив избавиться от уплаты алиментов в пользу своей бывшей сожительницы СТАНЦИЕРУ Марии Васильевны на содержание их малолетней дочери БАЗАЛИЦКОЙ Виорики Владиславны, 1972 года рождения, с целью умышленного убийства последних, вооружившись обрезом охотничьего ружья, проник в их дом, расположенный в с. Гиждяны, Глодянского района, где они находились одни.

Осуществляя свой преступный умысел, он произвел в сторону СТАНЦИЕРУ М.В. и БАЗАЛИЦКОЙ Виорики выстрел из обреза охотничьего ружья, но промахнулся. После чего топором, оказавшимся в кухне дома, нанес СТАНЦИЕРУ М.В. в присутствии их шестилетней дочери Базалицкой Виорики множество ударов в область головы, причинив ей множественные рубленые раны, проникавшие в полость черепа с повреждением костей черепа и мозговой ткани, от которых она на месте скончалась, таким же способом, БАЗАЛИЦКИЙ В. П. тут же

264
УТВЕРЖДАЮ
Прокурор Молдавской ССР
Государственный советник
юстиции 2 класса -

3 "март"
"3" февраля 1979г.

И.И. Чебан

О Б В И Н И Т Е Л Ь Н О Е З А К Л Ю Ч Е Н И Е

по делу Базалицкого Владислава
Петровича, обвиняемого по пп. "а",
"г", "е" ст.88 и ч.2 ст.227 УК
МССР.

19 августа 1978г. в дежурную часть Глодянского РО ВД Молдавской ССР от участкового инспектора милиции с.Гиждияны поступило сообщение об обнаружении в доме жительницы этого села Станциеру Марии Васильевны, 1942 года рождения, с признаками насильственной смерти двух трупов, - самой Станциеру М.В. и ее малолетней дочери Базалицкой Виорики Владиславовны, 2 мая 1972 года рождения.

Прибывший на место происшествия следователь установил следующее:

Дом, в котором проживала Станциеру М.В. и ее дочь находился в стадии строительства. Стекла в окнах дома отсутствовали, дверей, в том числе входных, не было. Из пяти комнат дома - только две жилые. В одной из этих комнат, - второй от входа в дом, на полу лежали трупы потерпевших. На полу этой комнаты, возле трупов, под ними, на стенах имелись обильные следы свернувшейся, засохшей крови. На голове трупа, как Станциеру М.В., так и Базалицкой Виорики было обнаружено множество рубленых ран, из которых выступали обломки костей и часть мозгового вещества.

Перечисленные обстоятельства послужили основанием для возбуждения прокуратурой Глодянского района уголовного дела по признакам преступления, предусмотренного ст.89 УК МССР.

/ т.1 л.д. I-19 /

и близким родственникам несоизмеримой психической травмы - горя и страданий.

Совершение Базалицкого преступления, как лицом ранее совершившим преступления, причинение преступлением тяжелых последствий - гибели всей семьи, совершение преступления в отношении малолетнего - 6 летней девочки Вюрики, находящейся в результате своего физического состояния - малолетства в беспомощном состоянии, Судебной коллегией признано обстоятельствами отягчающими его ответственность.

С учетом приведенных отягчающих обстоятельств, крайне отрицательных данных о личности Базалицкого, который фактически с 1976 г. не имел постоянного места жительства и работы, ранее 4 раза судим за хищение государственного имущества и за незаконное хранение огнестрельного и холодного оружия, Судебная коллегия пришла к выводу, что Базалицкий представляет исключительную опасность для общества и к нему необходимо применить исключительную меру наказания - смертную казнь.

На основании изложенного и, руководствуясь ст. ст. 271-272 УПК МССР, Судебная коллегия по уголовным делам Верховного суда МССР

П Р И Г О В О Р И Л А :

БАЗАЛИЦКОГО ВЛАДИСЛАВА ПЕТРОВИЧА признать виновным в преступлении, предусмотренном ст. ст. 88 п. "а", "г", "е" и 227 ч.2 УК МССР и подвергнуть наказанию по ст. 88 п. "а", "г", "е" УК МССР к исключительной мере наказания - смертной казни, по ст. 227 ч.2 УК МССР к 5 годам лишения свободы, а по совокупности преступлений в силу ст. 39 УК МССР к исключительной мере наказания смертной казни.

Взыскать с Базалицкого В.П. в пользу Президиума Коллегии адвокатов МССР 54 рубля за участие по делу адвоката Хаскелевич С.Г. и с него же в доход государства 40 руб. судебных расходов. Взыскание обратить на имущество Базалицкого В.П.

Вещественные доказательства по делу - платье потерпевшей Станциеру М.В., платье Базалицкой В.В. возвратить потерпевшей Станциеру Т.П.

Босоножки и костюм Базалицкого возвратить его сестре Базалицкой Е.П.

Для служебного пользования
Физ. № 2
160

ИЗВЕЩЕНИЕ
о смерти лица, умершего в месте лишения свободы

Заведующему отделом /бюро/ загса
Бельцкого городского Совета
народных депутатов

Прошу зарегистрировать смерть ~~осужденного~~ /заклученного/
под стражу в качестве меры пресечения/
нужное подчеркнуть

1. Фамилия БАЗАЛИЦКИЙ
2. Имя Владислав
3. Отчество Петрович
4. Пол мужской
5. Национальность украинец
6. Время смерти 14 августа 1979 года
число, месяц, год
7. Место смерти город Кишинев МССР
город, район, область, край, республика
8. Время рождения " 2 " февраль 19 59 г.
9. Место рождения с. Парпуровцы Винницкого р-на Винницкой обл. УССР
город, район, область, край, республика
10. Возраст: исполнилось 40 лет.
11. Где постоянно проживал до ареста г. Бельцы МССР, ул. Володарского,
дом № 27"в" кв. 37 город, район
область, край, республика, улица, дом, квартира
Постоянно проживал до ареста с мая 1978 года
12. Семейное положение/подчеркнуть/: состоял в браке, ~~никогда~~
~~не состоял в браке~~, вдовец /вдова/, разведен /а/
13. Где и кем работал до ареста не работал
14. Образование /подчеркнуть/: высшее, н/высшее, среднее специа-
льное, ~~среднее общее~~, неполное среднее, начальное и ниже
15. Документы подтверждающие факт смерти приговор Верховного
суда Молдавской ССР от 6 апреля 1979 года
16. Условное наименование учреждения или наименование суда, на-
правляющего настоящее извещение, и его адрес Верховный суд
Молдавской ССР, г. Кишинев, ул. Пирогова, 70
О смерти умершего _____ его родственникам
сообщено. фамилия и инициалы
Прошу сообщить номер и дату записи акта о смерти.
Приложение: ~~судебное~~ свидетельство или фотодура с справкой
о смерти
Председатель Верховного суда В.К. Мелека
Печать
20.08.79 № ДСП-97
44

Editură și tipar:

„Sinectica-Com” SRL,
str. Onisifor Ghibu, 9/1,
tel.: (022) 20-27-15

Adresa redacției:

Republica Moldova, MD-2001, mun. Chișinău,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 73,
tel.: (022) 828-373, (022) 828-375
e-mail: revist@procuratura.md
www.procuratura.md/md/RP/

9 772587 360006 >

© Procuratura Republicii Moldova, 2019

